

T.C.
YAŞAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI
KAMU HUKUKU PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

CEZA MUHAKEMESİNDE UZLAŞMADA
İZMİR MODELİ

Ferda ESER

Danışman
Prof. Dr. Mustafa Ruhan ERDEM

İZMİR-2013

T.C.
YAŞAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZLİ YÜKSEK LİSANS TEZ JÜRİ SINAV TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN		
Adı, Soyadı	:Ferda ESER	
Öğrenci No	: 12300001401	
Anabilim Dalı	:Kamu Hukuku Anabilim Dalı	
Programı	:Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans	
Tez Sınav Tarihi	:25/...11../2013..... Sınav Saati :17.00	
Tezin Başlığı: CEZA MUHALEMESİNDE UZLAŞMADA İZMİR MODELİ.....		
<p>Adayın kişisel çalışmasına dayanan tezini <u>90</u> dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek çalışma konusu gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,</p>		
<p>☒ BAŞARILI olduğuna (S) ☒ OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir. ☐ EKSİK sayılması gerektiğine (I) ☐ OY ÇOKLUĞU ☐ BAŞARISIZ sayılmasına (F)</p>		
<p>3 ☐ Jüri toplanamadığı için sınav yapılamamıştır. 4 ☐ Öğrenci sınava gelmemiştir.</p>		
☒ Başarılı (S) ☐ Eksik (I) ☐ Başarısız (F) Üye : Prof. Dr. Feri DEMİR İmza :	☐ Başarılı (S) ☐ Eksik (I) ☐ Başarısız (F) Üye : Prof. Dr. Mustafa Bekar ERDEM İmza :	☒ Başarılı (S) ☐ Eksik (I) ☐ Başarısız (F) Üye : Yrd. Doç. Dr. Kerem Rıza İmza :

- 1 Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
- 2 Bu halde öğrencinin kaydı silinir.
- 3 Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.
- 4 Bu halde varsa öğrencinin mazeret belgesi Enstitü Yönetim Kurulunda görüşülür. Öğrencinin geçerli mazeretinin olmaması halinde Enstitü Yönetim Kurulu kararıyla ilişki kesilir. Mazereti geçerli sayıldığında yeni bir sınav tarihi belirlenir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modeli” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmadan yazıldığını ve yararlandığım eserlerin, makalelerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

Ferda ESER

İmza

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modeli
Ferda ESER

Yaşar Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı
Kamu Hukuku Programı

Günümüzde bireyler olarak özellikle, ekonomik, sosyal psikolojik sorunların arttığı bir çevrede yaşarken, günlük yaşantımızda zaman zaman öfke kontrolünde zorlanabilmekteyiz. Ya da bir anlık tepki ile karşımızdakine sergilediğimiz davranışın bir adım sonrasında, bu hareketin aslında cezası olan bir suç olduğunu düşünemediğimiz anlar da olmaktadır. Trafikte basit bir yol verme yüzünden başlayan tartışmanın maalesef ölümlü sonuçlandığı haberlerine de üzülmeye rastlamaktayız. Buna karşılık ilimiz İzmir’de, kavga eden iki sürücülerden birinin diğerine çay ismarlayarak cezalandırıldığı ya da pet su şişelerinin mavi kapaklarını toplayarak ilgili kuruma teslim etmesiyle ileride detaylı olarak yer vereceğimiz çok farklı barışma, uzlaşma örnekleri ile karşılaştığımızda, farklı ortamlarda duyduğumuz uzlaşma kurumunun İzmir’de etkin olarak uygulandığına dair söylemi bilimsel olarak ta bu tez ile incelemeyi amaçladık.

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, uzlaşma kavramı, uzlaşmanın tarihsel gelişimi, hukuksal niteliği ve uzlaşma ile ceza muhakemesi ilkeleri arasındaki ilişki yer almaktadır.

İkinci bölümde, uzlaşma kapsamında bulunan suçlar genel olarak anlatılmıştır. Üçüncü bölümde, Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modeli ve İzmir Modelinin özellikleri detaylı olarak anlatılmaktadır. İzmir Adliyesinde uygulanan uzlaşma kurumunun, uzlaşma bürosunda görevli Cumhuriyet savcılarının tarafından nasıl bir şekilde sistemli bir kurum haline getirildiğini aktarmaya çalıştık. Yine bu bölümde, uzlaşma savcılarının dışında, İzmir Barosunun, kamu ve sivil toplum kuruluşlarının, uzlaştırmacıların ve uzlaşma bürosunda görevli kâtiplerin de uzlaşma kurumunun başarılı olarak

uygulanmasına yönelik çabalarına da yer verdik. Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelini açıklarken, tarafların adalet beklentisi ve çözüme bir an önce ulaşma isteklerini de gözardı edemezdik. İşte bu noktada da karşımıza, İzmir'in toplumsal yapısının zenginliği çıktı. İzmir'li barışı, hoşgörüyü sever, affetmeyi bilir derken, onarıcı adalet kavramı olan uzlaşmanın tam da İzmir' in kent dokusuna da nasıl da uygun bir kurum olduğunu görme fırsatı bulduk.

Dördüncü bölüm, uzlaşma kurumunda sorunlu alanlar ve öneriler başlığını taşımaktadır. Bu bölümde sorunları, uzlaşma kurumuna yönelik genel ve İzmir Modeline yönelik olmak üzere iki başlıkta inceledik.

Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modeli konulu bu çalışmamızda, ağırlıklı olarak uygulamaya yer verdik. Uzlaşmanın mukayeseli hukukta yeri, uzlaştırma müzakerelerinin ilerleyişi, uzlaşma sürecine ait formlarla ilgili bilgiler hakkında farklı akademisyen ve yazarlar tarafından kaleme alınmış çok değerli eserler olması nedeniyle, bu çalışmamızda bu konulara yer verilmemiş ve İzmir uygulaması ile sınırlı tutulmuştur.

Literatürde, Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelini kıyaslayabileceğimiz bir çalışmaya rastlamadığımızdan İzmir Adliyesinde uygulanan uzlaşma kurumunu gözlem ve görüşmelere dayalı olarak ilerleterek aktardık. Bu tezimiz ile İzmir Adliyesindeki uzlaşma kurumunu olarak önermek ve literatürde “Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modeli” olarak yer almasının sağlanmasını amaçladık. Çalışmanın bu nedenle özgün olduğunu, mukayese yöntemi kullanılmadığını, sadece İzmir Adliyesindeki uygulamaları içerdiğini özellikle belirtmek isteriz.

Türk Ceza Adalet Sisteminde, tarafların adalet beklentisine kısa sürede cevap veren uzlaşma kurumunun, İzmir uygulamasını anlatmaya çalıştığımız bu tezimiz ile, uzlaşma kurumunun gerekliliğine olan inançla, ülkemizde daha da yaygınlaşarak uygulanması da temennimizdir.

Anahtar Kelimeler: Uzlaşmada İzmir Modeli, Uzlaşma Savcısı, İzmir Adliyesinde Uzlaşma, Hoşgörü kenti İzmir, fail mağdur uzlaşması

ABSTRACT

Master Thesis

The Conciliation in the Criminal

Procedure: İzmir as a Sample

Ferda ESER

Yaşar University

Institute of Social Sciences

Department of Public Law

Public Law Program

These days, it has been getting harder for us to cope with our aggressive attitudes against others in an environment surrounded by ever-increasing numbers of economic, social, and psychological problems. We are not able to predict that those aggressive responses at that moment might easily turn out to be criminal commitments that require penalty. It is not unusual to watch on TV the news about a simple argument that started due to violating a simple traffic rule and ended in murdering of one of the parties. In İzmir, however, any two drivers can easily make peace in a similar case. They are motivated and encouraged to develop such methods as ordering tea to one another to show their courtesy, or as collecting the caps of plastic water bottles for charity. In this study, we aimed at showing a wide range of methods that people display in İzmir and showing how efficient those methods are for reconciliation.

This study consists of four chapters. In the first chapter, we discuss about conciliation as a concept, its historical background and development, its judicial attributes, and the relation between conciliation and the principles of the criminal procedure.

Second chapter focuses on the crimes that are covered by conciliation. In the third chapter, the topic of this thesis, which is İzmir as a sample in conciliation in the Criminal Procedure, is analyzed in detail. This chapter also deals with how conciliation has become institutionalized via prosecutors who work in the Court. Besides, the efforts of İzmir Bar Association, public and non-governmental organizations, clerks working in department of conciliation are included in the same chapter, as well. While trying to define İzmir as a sample in the conciliation, we have not ignored the willingness of the parties to reach a desired and fair end in the shortest time. At that point, we have come across how rich the social structure of İzmir was and is, how peaceful people of İzmir were and are, how enthusiastic they were and are to forgive one another, and how well the conciliation institution fits the tolerant and friendly atmosphere in İzmir.

The fourth chapter has two subtitles: problematic fields in conciliation institution and recommendations in general, and Izmir as a sample in particular

Our study is mainly based on application. Inasmuch as there are plenty of material about comparative law, the progress of conciliation negotiations, and forms concerning the process of conciliation by various scholars and writers, we have not discussed about these issues.

We have merely concentrated on the conciliation institution in Izmir Court as our research field. We have not been able to make any comparisons and/or contrasts due to the lack of a similar study that examined Izmir as a sample in the literature before. Therefore, this study has developed through the observations and interviews that took place in the conciliation institution in the court. Our ultimate purpose is to restate that this study has had no previous equivalents, and to be included in the literature as an authentic study with the title "Izmir as a sample in Conciliation" so as to open the way for further investigations, accordingly.

We believe that this study will help improve the conciliation institution as a necessary judicial branch to meet the needs both of the defendants and claimants and of the legal system itself in Turkey.

Key words: Izmir as a sample in conciliation, conciliation prosecutor, conciliation in the Court of Izmir, Izmir as the city of tolerance, conciliation between the offender and the victim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	

BİRİNCİ BÖLÜM

UZLAŞMA KAVRAMI, UZLAŞMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ, HUKUKSAL NİTELİĞİ, UZLAŞMA KURUMUNUN ÖZELLİKLERİ ve DİĞER ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMLERİNDEN FARKLARI, UZLAŞMA VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İLKELERİ

I. KAVRAM VE TANIM	1
A. Kavram.....	1
B. Tanım	3
II. TARİHSEL GELİŞİM.....	6
A. Genel Olarak	6
B. Uluslararası Alanda Yapılan Çalışmalar	8
C. Ülkemizde Tarihsel Gelişim	11
1. Uzlaşma Mevzuatının Oluşma Süreci.....	12
2. Uzlaşma Mevzuatının Ceza Yargılama Sistemimizde Yer Almasından İtibaren Gelişen Süreç	15
III. UZLAŞMANIN HUKUKSAL NİTELİĞİ	18
A. Genel Olarak	18
B. Öğretideki Görüşler.....	20
1. Uzlaşmayı Maddi Ceza Hukuku Kurumu Olarak Ele Alan Görüş	20
2. Uzlaşmayı Ceza Muhakemesi Hukuku Kurumu Olarak Ele Alan Görüş.....	20

3. Karma Görüş.....	21
4. Görüşümüz.....	22

IV. UZLAŞMA KURUMUNUN ÖZELLİKLERİ ve DİĞER

ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMLERİNDEN FARKLARI23

A. Uzlaşmanın Özellikleri.....	23
1. Ceza Hukukunun Günümüzdeki Özel Bir Fonksiyonu Olması.....	23
2. Yeni ve “Yaptırım Benzeri” Bir Kurum Olması	24
3. Devletin Ceza Verme Hakkını Ortadan Kaldıran Sebeplerden Olması	24
4. Kamu Davasının Mecburiliği İlkesinin İstisnalarından Biri Olması	25
5. Barışma Ve Onarıcı Adalet Olması	25
6. Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesinde Mağdurun Aktif Olması.	27
7. Dava Açılmasını Engelleyen Bir Ceza Muhakemesi Şartı Olması	28
8. “Yargılama Benzeri” Bir Görev Olması.....	29
9. Şikayet Koşulunun Gerçekleşmesi	29
10. Suçun Kabullenilmiş Olmasının Gerekmemesi.....	30
11. Uzlaşma Sonucunda Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı Verilmesi...31	
B. Uzlaşmanın Diğer Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarından Farkı.....	32
1. Arabuluculuk Kurumundan Farkı.....	32
2. Önödeme Kurumundan Farkı	33
3. Tahkimden Farkı	35
4. Etkin Pişmanlıktan Farkı	37

V. UZLAŞMAYA HAKİM OLAN CEZA MUHAKEMESİ

HUKUKU İLKELERİ37

A. Demokratik Hukuk Devletinin Korunması	37
B. Adil Yargılanma İlkesi.....	39
1. Genel Olarak.....	39
2. Masumiyet Karinesi.....	40
3. Mahkeme Önünde Hak Arama(Dava Hakkı)	41
4. Bağımsız Ve Tarafsız Hakim İlkesi	41
5. Silahların Eşitliği İlkesi	42
6. Makul Sürede Yargılanma Hakkı	43

7. Adalet İlkesi.....	44
8. Eşitlik İlkesi.....	44
9. Oranlilik İlkesi.....	45

İKİNCİ BÖLÜM

UZLAŞMA KAPSAMINDA BULUNAN SUÇLAR

I. YASAL DÜZENLEME.....	46
II. UZLAŞMA KAPSAMINDA YER ALAN SUÇLAR.....	47
A. Türk Ceza Kanunu'nda Uzlaşmaya Tabi Suçlar.....	47
1. Soruşturulması ve Kovuşturulması Şikayete Bağlı Suçlar.....	47
2. Şikâyete Bağlı Olup Olmadığına Bakılmaksızın Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Katalog Suçlar.....	52
3. Şikayete Bağlı Olsa Dahi Uzlaşmaya Tabi Olmayan Suçlar.....	52
a. Etkin Pişmanlık Hükümlerine Yer Verilen Suçlar.....	52
b. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı İşlenen Suçlar.....	53
B. Diğer Kanunlarda Uzlaşma.....	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEZA MUHAKEMESİNDE UZLAŞMADA İZMİR MODELİ, İZMİR MODELİNİN ÖZELLİKLERİ

I. ÇIKIŞ NOKTASI.....	55
II. UZLAŞMADA İZMİR MODELİ.....	56
A. Genel Bilgi.....	56
B. Ceza Adalet Sisteminde Mağdur-Fail Uzlaştırma Uygulamaları Uluslararası Çalıştayında İzmir Adliyesinde Uzlaşma.....	57
C. Ceza Muhakemesinde Uzlaşma Rehberi ve Arabuluculuk Mevzuatı Kitapçığında İzmir Adliyesinde Uzlaşma.....	59
D. Basında ve Konferanslarda İzmir Adliyesinde Uzlaşma.....	60

III. UZLAŞMADA İZMİR MODELİNİN ÖZELLİKLERİ.....60

A. Soruşturma Aşamasında Uzlaşmada Savcılık Uygulaması ve

İzmir Modelinin Başarısına Olan Katkıları60

1. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı Uzlaşma Bürosunun Uzlaşmayı Sistemli Bir Kurum Olarak Uygulaması60
2. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında Uzlaşmayla Sonuçlanan Dosyalarda Artış62
3. Uzlaşma Savcısının Otorite Olmadan Uzlaşma Teklifini Yapması63
4. Kolluğun Uzlaşma Teklifinde Bulunmaması67
5. Uzlaşma Savcısının Tarafları Bilgilendirme (Uzlaşma)Toplantısı69
 - a. Toplantının Duyurulması.....70
 - b. Toplantı Öncesi72
 - c. Uzlaşma Bilgilendirme Toplantısı.....72
6. Edimin İfasının Uzlaşma Modelinin Başarısına Olan Katkısı.....76
 - a. Edimin Konusunun Çeşitliliği, Farklı İçeriği, Sosyal ve Güncel Niteliği76
 - b. Edimsiz Edim Uygulamasına Yer Verilmesi82
 - c. Edimin Zenginleşmeye, İnsan Onurunu Kırmaya Yer Vermemesi.....83
 - d. Edimin İfasının Takibi ve Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı84

B. Uzlaşmada İzmir Modelini Başarılı Kılan Diğer Etkenler85

1. Ara Muhakeme Evresinde Hakim ve Mahkemelerin Uzlaşmaya Gösterdikleri Duyarlılık85
2. Uzlaşma Bürosu Katiplerinin Çalışmaları88
3. İzmir Barosunun Uzlaşma Konusundaki Çalışmaları89

a.	Uzlaşma Bilgi ve Belgelerine Baro Web Sitesinden Erişim	89
b.	İzmir Barosu CMK Uzlaştırma Yönergesi.....	90
c.	İzmir Barosu Uzlaştırmacı Eğitimi	91
4.	Uzlaştırmacıların Çalışmaları	92
5.	Kamusal ve Sivil Toplum Kuruluşları İle Etkin İşbirliği Yapılması.....	95
6.	Toplumsal Yapının Zenginliği, Barış, Hoşgörü Kenti İzmir.....	96
7.	Uzlaştırmacı Seçimi ve Eğitiminde Özen.....	98
a.	Uzlaştırmacı Seçimi	99
b.	Uzlaştırmacı Eğitimi	100
8.	Tarafların Uzlaşma Kurumundan Adalet ve Çözüm Beklentisi.....	102

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I. UZLAŞMA KURUMUNDA SORUNLU ALANLAR VE ÖNERİLER.103

A.	Uzlaşma Kurumunun Uygulanmasında Genel Sorunlar ve Öneriler.....	103
1.	Suçun Yaptırımsız Kaldığı Algısı.....	103
2.	Uzlaşma Kapsamında Yer Alan Suçların Genişletilmesi	103
3.	Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Talep Edilememesi.....	105
4.	Uzlaşmaya Konu Suçların Tekerrürü Hakkında Düzenleme Olmaması.....	106
5.	Uzlaşmada Müdafinin Vekalet Ücreti Alamaması Sorunu	107
6.	Maddi Gücü Olan, Adaleti Satın mı Alıyor Eleştirisi	109
7.	Çocuklarla İlgili Suçlarda Uzlaşma Olmaması Gerektiği	109
8.	Uzlaşma Savcılığının Kurumsallaşması	112
9.	Uzlaştırmacı Eğitiminde Eşgüdüm Sorunu	113
a.	Uzlaştırmacı Eğitimci Havuzu	113
b.	Uzlaştırmacı Eğitiminde Kurumlararası İşbirliği.....	115

B. Uzlaşma Kurumunun İzmir Uygulamasına İlişkin Sorunlar ve	
Öneriler	115
1. Uzlaşma Teklifinin Yapılmasına Yönelik Olarak.....	115
2. Uzlaştırma Yönetmeliği'nde Belirtilen Hukuk Öğrenimi Görmüş	
Kişilerin Uzlaştırıcı Olarak Görevlendirilmesi	117
3. Uzlaştırıcıların Uygulamalarına- Davranışlarına Yönelik	
Eleştiriler.....	118
4. Uzlaştırıcı Eğitiminde Adliye ve Baro İşbirliğinin Olmaması.....	119
SONUÇ.....	121
KAYNAKLAR	123

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADR	: Alternative Dispute Resolution (Alternatif Uyuşmazlık Çözümü)
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BM	: Birleşmiş Milletler
BÜHF	: Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi
C	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
Cigm	: Ceza İşleri Genel Müdürlüğü
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	: Esas
HSYK	: Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
İGUL	: Institute For Global Understanding Of Law (Global Hukuk Programları Direktörlüğü)
İdd.	: İddianame
İİK	: İcra İflas Kanunu
K.	: Karar
KVYO	: Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı
m.	: Madde
Mahkeme	:Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
R.G.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SMS	: Short Message Service(Kısa mesaj hizmeti)
Sor.	: Soruşturma
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBB	:Türkiye Barolar Birliği
TCK	:Türk Ceza Kanunu

UNDP	: United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
v.d.	:Ve diğerleri
YD	:Yargıtay Dairesi
YCGK	:Yargıtay Ceza Genel Kurulu

GİRİŞ

Türk Ceza Adalet Sisteminde uzlaşma, failin işlediği suç karşılığında, sorumluluk ve hesap verilebilirlik konumuna getirilerek, mağdurun zararını gidermeyi, sosyal barışı ve hoşgörüyü sağlamayı amaçlayan, klasik suç ve ceza anlayışından ayrılarak, devletin ceza vermesi yerine onarıcı adalet ilkeleri ışığında, anlaşmazlıkları uzlaştırmacı aracılığıyla gidermeyi amaçlayan, çözüm odaklı bir diyalog sürecini esas alan çağdaş muhakeme anlayışı olarak, 2005 yılından beri hukukumuzda yer almaktadır.

Çalışmamızda İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında uygulanan uzlaşma kurumunun nasıl bir şekilde sistemli bir kurum haline getirildiğini aktarmaya çalıştık. Yine bu bölümde uzlaşma savcıları dışında, İzmir Barosunun, kamu ve sivil toplum kuruluşlarının, uzlaştırmacıların ve uzlaşma bürosunda görevli katiplerin de uzlaşma kurumunun başarılı olarak uygulanmasına yönelik çabalarına da yer verdik. Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelini açıklarken tarafların adalet beklentisi ve çözüme bir an önce ulaşma isteklerini de gözardı edemezdik. İşte bu noktada da karşımıza, İzmir'in toplumsal yapısının zenginliği çıktı. Toplumsal yapının zenginliği, edimin ifasında, maddi ve manevi zararı karşılamaktan özür dilemeye, çay ısmarlamaktan mavi kapak toplanarak sosyal sorumluluk projesine dek uzanan ve çalışmamızda detaylı olarak aktardığımız çeşitli edimleri de beraberinde getirdi.

Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelinde uzlaşma savcısı aktif rol oynamaktadır. Bu rol, otorite rolünde olmayıp, uzlaşma sürecinin etkin ve başarılı olarak uygulanmasını ve tarafların uzlaşma konusunda yetkin savcılar tarafından etkili olarak bilgilendirmesini sağlama amacına yöneliktir. Cumhuriyet savcılarında tanınan uzlaşma teklifinde bulunma yetkisinin, kolluğa istisnai olarak verilmesi, genel olarak da savcı tarafından uzlaştırma yapılması, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun *“Soruşturma usul ve esasları”* konulu genelgesinde *“Cumhuriyet savcılarında kanunen tanınan uzlaşma teklifinin adli kolluk görevlilerine de yaptırılabilme yetkisinin istisnai olarak kullanılması”* şeklinde belirtilmiştir.

Kurulun 2011 yılı genelgesinde yer alan temenni İzmir Adliyesinde 2009 yılından beri uygulanmaya başlanmıştır

Uzlaşma, uzlaşmanın tarafları açısından da olumlu sonuçlar içermektedir Bu yönüyle uzlaşma aslında, faili, işlediği suçun mağdurda yarattığı olumsuz durumu görmesini sağlayan, bir anlamda eğiten ve davranışlarının daha kontrollü olmasını sağlayan bireyde bir hoşgörü anlayışını da yerleştirmeyi amaçlayan nitelikleri de bünyesinde barındırmaktadır. Fail, edimin ifası sürecinde, edimin konusuna göre sosyal sorumluluk projelerinden de haberdar olmakta ve de katkı koymaktadır. Özellikle mağdur açısından uzlaşma “anlaşmazlığın giderilmesinde artık mağdurun da cezalandırmada yer aldığı onarıcı bir adalet süreci” olarak karşımıza çıkmaktadır. Mağdur, kısa sürede zararının giderilerek adaletin sağlanması sürecinde yer almaktan mutludur. Adliyede işyükünün ve kırtasiyeciliğin artmasının önüne geçilmektedir. Uzlaştırmacı açısından da dosyanın uzlaşma ile sonuçlanmasının yanı sıra ekonomik yönden de katkı sağlamaktadır.

Yine bu çalışmamızda, Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modeli olarak uzlaşma kurumunun İzmir Adliyesinde nasıl uygulandığı, gözlem ve görüşmelere dayalı olarak aktarılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle, uzlaşmanın nasıl yapıldığına dair tek tek maddelere yer verilmemiştir. Kaldı ki bu konuda, akademisyen ve yazarlara ait çok sayıda değerli eserler de literatürde yeterince vardır.

Uzlaşma kurumunda sorunlu alanlar ve önerilerimizi, uzlaşma kurumuna yönelik genel ve İzmir Modeline yönelik özel olmak üzere iki başlıkta ele aldık. Sorunlar ve çözüm önerilerimizin de uzlaşma kurumuna katkıda bulunmasını ümit ediyoruz. Amacımız İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında etkin ve başarılı olarak uygulandığını düşündüğümüz uzlaşma kurumunun literatürde yer alması ve ülkemizde model olarak önerilebilmesi yolunda mütevazı de olsa bir katkı sunmaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

UZLAŞMA KAVRAMI, TARİHSEL GELİŞİMİ, HUKUKSAL NİTELİK, UZLAŞMA KURUMUNUN ÖZELLİKLERİ, DİĞER ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMLERİNDEN FARKLARI VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İLKELERİ

I. KAVRAM VE TANIM

A. Kavram

Türk Dil Kurumu, uzlaşma kavramını “uyuşma, uzlaşma, mutabakat, konsensüs”, “karşıtlar arasındaki anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması yoluyla birlik sağlama” ve “uygulanacak işlerde tartışma yoluyla bir bütünlük ve birliğe varma”, “bireylerin ya da toplumsal kümelerin, toplumsal değerlerin paylaşılmasında karşılıklı ödümlerle aralarında bir anlaşmaya varmaları”, “tutum, görüş, kanıların birbirine uygun düşmesi ya da yaygın kalıplarla bağdaşması” şeklinde tanımlamaktadır¹.

Uzlaşma, belirli bir konu üzerinde “uyuşma”, uzlaşmak ise “aralarındaki düşünce veya çıkar ayrılığını karşılıklı ödümlerle kaldırarak uyuşmak” ya da “uyuşmak, barışmak” olarak tanımlanmaktadır². Barışın bir anlamı da sulh yapmak, uzlaşmaktır. Uzlaştırma ise; bazı yöntemlerle uyuşma veya barışı sağlama anlamına gelmektedir. Uzlaşmaya konu olan çatışma durumunun adının konulması ile birlikte “anlaşmazlık” ortaya çıkmaktadır. Anlaşmazlık, yaşanan durumun artık geçici bir çatışma halinden çok mevcut ve yaşanan bir farklılık olduğunu vurgular. Anlaşmazlık; “iki veya daha çok tarafın düşünce ve amaçları arasında ayrılık, uyuşmazlık, ihtilafıdır.”³

Anlaşmazlık ve uyuşmazlık, çoğu zaman aynı anlamda kullanılmakla birlikte, terim olarak farklı anlamları içermektedir. “Uyuşmazlık” sözcüğü, kendi içinde bir “tartışma” ve “farkındalık” eylemini barındırır. Kişiler arasındaki farklılıkların adının konulması “anlaşmazlık” olarak ifade edilebilse de, bu durumun kişiler tarafından

¹ TDK Büyük Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr> (Erişim tarihi 12.04.2013)

² TDK Büyük Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr> (Erişim tarihi 12.04.2013)

³ TDK Büyük Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr> (Erişim tarihi 01.05.2013)

algılanması ve artık çözümün konuşulduğu durum “uyuşmazlık” olarak adlandırılacaktır. Uyuşmazlık, dava konusu olabilecek hukuki meselelerde ortaya çıkan ve artık görünür hale gelen anlaşmazlık türü olarak tanımlanabilir⁴.

Terime ilişkin olarak, öğretide kurumun adının “uzlaşma” mı, yoksa “uzlaştırma” mı olması gerektiği konusundaki farklı görüşler doğrultusunda “uzlaşma-uzlaştırma” kavramının hangisinin kullanılmasının uygun olacağını ele almak isteriz. Öncelikle Uzlaştırma Yönetmeliği’nde yapılan tanımlardan hareketle konuyu ele alacak olursak; CMK ile getirilen uzlaşma kurumu ile amaçlanan, fail ile mağdurun uzlaştırmacı vasıtası ile uzlaşması olduğundan, uzlaşma kavramına uzlaştırma kavramına göre üstünlük tanınması gerektiği söylenmelidir. Oysa Ceza Muhakemesi Kanunu’nda “uzlaşma”, Uzlaştırma Yönetmeliği’nde yapılan uzlaşma tanımında da yer aldığı şekliyle “uzlaştırma sürecini” de kapsamaktadır. Ancak öğretide uzlaşma yerine uzlaştırma kelimesinin kullanılmasının daha uygun olduğunu savunan yazarlar da mevcuttur. Biz ise; uyuşmazlığın taraflarının tarafsız bir uzlaştırmacının organizasyonu ile bir araya geldikleri ve uzlaşma yöntemleri kullanarak tarafların uyuşmazlığını çözmelerine yardımcı olduğu düşüncesiyle “uzlaştırma” kelimesinin anlam bakımından daha dar olduğunu, “uzlaşma” kelimesinin ise süreci ifade eden bir anlama sahip bulunduğunu düşünerek, “uzlaşma” kavramının daha kapsayıcı olduğunu değerlendirmekteyiz.

Ayrıca, kısaca “Uzlaştırma Yönetmeliği” olarak anılan Yönetmeliğin adı da “*Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik*” dir. Dikkat edilirse, Kanun’da “uzlaşma”, Yönetmelik’te ise “uzlaştırma” terimi kullanılmaktadır. Yine birçok yerde uzlaşma ve uzlaştırma kavramlarının, birbirinin yerine gelişigüzel kullanıldığını görmekteyiz. Örneğin Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 25. Maddesinin başlığı “*Mahkeme Aşamasında Uzlaşma*” iken alt başlığı “*Mahkeme Aşamasında Uzlaştırma Usulü*” dür.

Kanımızca; Yönetmeliğin adında yer alan “uzlaştırma” teriminin yerine “uzlaşma” terimi kullanılarak, adının “Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaşmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” olarak değiştirilmesi halinde bu karışıklık giderilebilecektir.

⁴ Özbek M., Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Yaklaşım, Ankara 2004, s.53

B. Tanım

Yukarıda kelime anlamını açıklamaya çalıştığımız uzlaşma kavramının hukuk literatüründeki tanımına bakacak olursak; Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'in 4.maddesinde uzlaşma, *“şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Uzlaştırma Yönetmeliğindeki usul ve hükümlere uygun olarak uzlaştırma süreci sonunda anlaşılmış veya anlaşmış olmaları”* dir⁵.

Uzlaşma ile ilgili öğretilerde farklı tanımlar yapılmıştır. Centel/Zafer'e göre uzlaşma, *“mağdur, iddia, savunma ve yargının belli menfaatler karşılığında anlaşarak muhakemeyi sona erdirmelerini”* ifade eden bir kavramdır. Uzlaşmanın taraflarına ve elde edecekleri menfaatlere göre çeşitli uzlaşma şekilleri söz konusudur. Örneğin önödemedede, devlet ile fail uzlaşmaktadır. Fail-mağdur uzlaşmasının tarafları ise isminden de anlaşılacağı üzere fail ile mağdurdur. Türk hukukunda uzlaşma ile fail mağdur uzlaşması kastedilmektedir. Uzlaşma, *“tarafların olayla ilgisi olmayan üçüncü kişi önünde iradelerine uygun bir anlaşma yaparak söz konusu ceza uyumsuzluğunu gidermeleri”* dir.⁶

Yenisey'e göre uzlaşma, *“cezai bir uyumsuzluğun mahkeme dışında, fakat 'adil' ve mağdurun zararının giderilmesini sağlayacak bir biçimde halledilmesi”* dir⁷.

Uzlaşma, *“suçtan doğan zararın tamamen veya bir kısmının giderilmesi veya mağdur veya suçtan zarar görenin meşru talebinin şüpheli veya şüphelilerin karşılması üzerine şüpheli veya şüpheliler ile suçtan zarar görenin tarafsız bir uzlaştırıcı tarafından uzlaştırılmaları ve bunun sonucu olarak da soruşturma veya kovuşturmanın yapılmaması veya başlamış olan soruşturma ve kovuşturmanın sona ermesi”* dir⁸.

Yine uzlaşma, *“uyumsuzluğun yargı dışı yolla ve fakat adli makamlar denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir yöntem olup, fail ve mağdurun suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda anlaşmalarına bağlı olarak, devletin de ceza soruşturması ve kovuşturmasından vazgeçmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan*

⁵ 26.7.2007 /26594 sayılı R.G de yayımlanan “Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” , kısaca **“Uzlaştırma Yönetmeliği”** olarak yer alacaktır.

⁶ Centel N./Zafer H., Ceza Muhakemesi Hukuku El Kitabı, 3.Baskı, Beta, İstanbul 2012, s.428

⁷ Yenisey F., Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Arıkan, İstanbul 2005, s.247

⁸ Yurtcan E., Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, 4.Baskı, Beta, İstanbul 2005, s.722

*toplumsal düzenin, barış yoluyla yeniden tesisini sağlayıcı nitelikte bir hukuksal kurum”dur*⁹.

Uzlaşma, “*temelde fail ile mağdurun anlaşması nedeniyle, ceza yargılaması faaliyetinin yapılmaması ya da başlamış olan yargılamanın bu nedenle sona erdirilmesi anlamını taşır. Amaç, önemsiz suçlardan dolayı koşullar gerçekleştiğinde yargılamadan kaçınmak; böylece dava ekonomisini sağlamak*”tır.¹⁰

Literatürde, uzlaşmanın yargı dışında bir çözüm yolu olduğuna dair görüş de mevcuttur. Bu görüşe göre, “*uyuşmazlığı yargı ile yarıp çözme faaliyeti olan yargılama eskiden sadece mahkemeler tarafından yapılırdı. Artık ceza yargılamasının sadece ceza mahkemesindeki hakim veya hakimler tarafından yapıldığı günler çok gerilerde kalmıştır. Uzlaşma yeni adalet sistemimiz tarafından kabul edilmiştir.*”¹¹ Bu nedenle uzlaşma, ceza muhakemesi hukukunu özelleştirme eğilimi olarak ortaya çıkan bir kurumdur¹². Kamu davasının mecburiliği, tasarruf edilmezlik gibi ceza muhakemesinin temel ilkelerine istisna teşkil eden uzlaşma kurumuna kanunda yer verilmesinin başlıca sebebi, adli yargının yükünü hafifletmektir¹³.

Uzlaşma kavramı hakkında yapılan bütün bu tanımlara baktığımızda aslında ortak bir anlamın farklı şekillerde dile getirildiğini söyleyebiliriz. Yapılan tanımlarda ortak olan özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

- Uzlaşma, tarafların barışmasını amaçlar.
- Uzlaşma, mağdurun zararının giderilmesi sureti ile adaleti sağlamayı amaçlar.
- Uzlaşma, uyuşmazlığın mahkeme dışında çözülmesidir.
- Uzlaşma ile adli yargının yükünün hafiflemesi amaçlanmaktadır.
- Uzlaşma ile mağdur, iddia, savunma ve yargı belli menfaatler karşılığında anlaşarak muhakemeyi sona erdirmektedirler.

⁹ **Yaşar O.**, Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, 2. Cilt, 3.Baskı, Seçkin, Ankara 2006, s.1500

¹⁰ **Yurtcan E.**, CMK Avukatının Ve Uzlaşma Avukatının Başvuru Kitabı, 5.Baskı, Beta, İstanbul 2007, s.78

¹¹ **Kunter N./Yenisey F./Nuhoğlu A.** Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku , 18.Baskı, Beta, İstanbul 2010, s.474-475

¹² **Zafer H.**, (2003), “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Özelleşme Eğilimi-Uzlaşma*, Prof. Dr. Ergun Önen’e Armağan”, İstanbul, s.727

¹³ **Toroslu N./Feyzioğlu M.**, Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş, Ankara 2012, s.315-316

- Uzlaşmanın aslında bireyleri eğiten ve davranışlarının daha kontrollü olmasını sağlayan, bireyde bir hoşgörü anlayışının da yerleşmesini sağlayan eğitici niteliği de vardır.

Yukarıdaki özellikler ışığında bir uzlaşma tanımı yapacak olursak bize göre de uzlaşma; **“adalet sisteminde, failin, işlediği suç karşılığında, sorumluluk ve hesap verilebilirlik konumuna getirilerek, mağdurun zararını gidermeyi, sosyal barışı ve hoşgörüyü sağlamayı amaçlayan, klasik suç ve ceza anlayışından ayrılarak, devletin ceza vermesi yerine onarıcı adalet ilkeleri ışığında, anlaşmazlıkları uzlaştırmacı aracılığıyla gidermeyi amaçlayan, çözüm odaklı bir diyalog sürecini esas alan çağdaş muhakeme anlayışı”** olarak tanımlayabiliriz.

Öğretide kurumun adının “uzlaşma” mı, yoksa “uzlaştırma” mı olması gerektiği konusunda farklı görüşler mevcuttur.

Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 253,254 ve 255. maddelerinde ayrıntıları ile düzenlenmiş olan bu kurumun Kanun’daki adı “*uzlaşma*”dır. Bu açıdan bakıldığında kurum uzlaşmanın sadece bir tek şekli olan “*fail ile mağdurun uzlaşması*” şeklinde düzenlenmiştir. Buna uygun olarak kurumun “*fail mağdur uzlaşması*” biçiminde adlandırılması, buna karşılık uzlaşmanın ise daha üst bir kavram olarak kullanılması gerektiği de savunulmaktadır¹⁴.

Buna karşılık CMK’nın 253, 254 ve 255. maddelerine dayanılarak hazırlanan “*Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik’te*”¹⁵ ise kurumun adı “*uzlaştırma*” olarak yer almıştır.

Uzlaştırma Yönetmeliği’nde uzlaşma, “*uzlaşma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Uzlaştırma Yönetmeliği’ndeki usul ve hükümlere uygun olarak uzlaştırma süreci sonunda anlaşılmış veya anlaşmış olmaları*” uzlaştırma ise, “*uzlaşma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin, Kanun ve bu Uzlaştırma Yönetmeliği’ndeki usul ve hükümlere uygun olarak uzlaştırmacı aracılığıyla ya da hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından anlaşılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi süreci*” dir¹⁶.

¹⁴ Centel N./Zafer H., Ceza Muhakemesi Hukuku, 4.Baskı, Beta, İstanbul 2006, s.411

¹⁵ 26.7.2007 tarih ve 26594 sayılı Resmi Gazete

¹⁶ CMK’da kavram olarak “*uzlaşma*”, “Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik’te ise kurumun adı “*Uzlaştırma*” olarak yer aldığından, yönetmelikte de “uzlaşma” kavramının kullanılması gerektiği düşüncesindeyiz. Ancak Yönetmelik,

II.TARİHSEL GELİŞİM

A. Genel Olarak

Suç, insan ile birlikte daima olmuştur, yani suç ve ceza insan kadar eskidir. Bu bakımdan devletin bulunmadığı, ilkel dönemlerde bile bugün suç adı verilen fiiller bulunmaktaydı. İnsanların birlikte yaşadıkları grup ne kadar küçük olursa olsun, bu fiilleri işleyenler hakkında yine de ceza uygulanırdı.¹⁷

Tarihteki ilk suçlar, kan davasını ve kişisel öç almayı gerektiren eylemler olmuştur. Bu aşamada ceza uygulanması için günümüzdeki anlamda yargılama yapılması beklenmemiş, suçtan zarar gören grubu(klan), suçu işleyene ve grubuna karşı harekete geçmiştir. Kişsel öç alma, genellikle verilen zarardan çok daha fazla zarar verme biçiminde uygulanırdı. Bu nedenle zamanla kişisel öcü sınırlandıracak yaptırımlar ortaya çıkmıştır. Bunlar; Klan dışı etme, kısas ve uzlaşma (diyet ödeme) dir¹⁸.

Klan dışı etme, suçlunun, klan başkanının emriyle, klan dışına çıkarılması demektir. Böylece, klan, suça karşı gösterilecek tepkilerden kurtaelmiş olmaktadır. Klan dışı edilen ise doğa olayları ve vahşi hayvanların saldırıları karşısında tek başına kalmış oluyordu¹⁹.

Kısas usulünde, yapılan saldırıya aynen karşılıkta bulunulması esastır. “Göze göz dişe diş” şeklinde ifade edilirdi. Örneğin; Hammurabi Kanunu m.197’de hür insanın kemiğini kıranın kemiğinin kırılacağı, adam öldürenin de öldürüleceği belirtilmişti. Romalılar’da XII Levha Kanunu ve Eski Yunanlılarda Draco’nun kanununda da kısasa yer verilmişti. Kısas, ceza hukukunda önemli bir aşamayı ifade etmektedir. Çünkü artık suçluya verilecek ceza belirlenmiştir. Kutsal kitaplardan önce Tevrat’ta kısas kabul edilerek, suçluların cezalandırılmaları bakımından kan bedeli olarak verilen diyet yasaklanmış ve bu konuda “..öldürülmeye müstahak olan katilin nefsi için diyet kabul etmeyiniz, zira mutlaka öldürülecektir” esası getirilmiştir. Ancak İbrani hukuku cezaların şahsiliği ilkesini kabul ederek, cezanın suçlunun yakınlarına uygulanmasını yasaklamış, bu konuda “..babalar çocuklar için

bazı çalışmalarda “Uzlaşma Yönetmeliği” olarak adlandırılmaktadır. Yönetmelikte “uzlaştırma” kavramı kullanılmış olması nedeniyle bu çalışmamızda Yönetmeliğin adı kısaca “**Uzlaştırma Yönetmeliği**” olarak yer almaktadır.

¹⁷ Demirbaş T., Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3.Baskı, Seçkin, Ankara 2013, s.63-64

¹⁸ Centel N./Zafer H./Çakmut Ö., Türk Ceza Hukukuna Giriş, 5.Baskı, Beta, İstanbul, 2011, s.15

¹⁹ Tosun Ö., Suç Hukuku El Kitabı, Ar Basım, İstanbul 1982, s.6-7

ve çocuklar babalar için öldürülmeyecek, herkes kendi günahı için öldürülecektir.” esasını kabul etmiştir. Bazı yerlerde, örneğin mabetlere sığınmış olan faillere karşı kişisel öç hareketlerinin yapılamayacağı kabul edilmişti. Kısas, eğer değişik aile veya kabilelere mensup kişiler arasında gerçekleşmişse, bu sosyal grupların üzerinde ortak bir egemenlik bulunmadığından “*kişisel öç*” esasını geçerli oluyordu. Kişisel öç usulünün sınırının bulunmaması ve kan davasına neden olması sakıncaları karşısında, aile ve kabileler arasında barışı sağlamak için bazı uygulamalar ortaya çıkmıştır²⁰.

Uzlaşma(diyet verme), suçu işleyen ile suçtan zarar gören arasında anlaşma yapılması demektir. Suça karşı tepki göstermemesi için suçtan zarar görene bir bedel verilmekteydi. Bedel mal veya para olabilirdi. Bu kurum da kişisel öç almayı sınırlandırmıştır. Suç işleyen kişinin mağdura, para vs. olarak ödeyeceği bir bedel ile taraflar anlaşmakta ve zarar gören, kişisel öç alma hakkında feragat etmekteydi²¹.

Klasiklere göre, suçun karşılığı olan ceza, kanunla önceden saptanır, bu hakimin takdir yetkisini sınırlar. Cezanın başta gelen niteliği, bir kusurun karşılığı olması nedeniyle ödetici, kefaret teşkil edici olmasıdır. Cezalar, suçların ağırlığına ve failin kusuruna göre tayin edilir ve ancak kanunla konulur. Pozitivistlere göre ise, suçluların yukarıda söylendiği şekilde, yani önceden kanunen belirlenmiş ceza ile uslanacağını kabul etmek, hastayı muayene etmeden ilaç vermek ve böylece onun iyileştiğini sanmak demektir. Suç karşılığı olan yaptırımlar sosyal savunmayı hedef almalı, her türlü kefaret düşüncesinden uzak bulunmalı ve somut olayda suçlunun kişiliğine uydurulmalıdır. Yaptırım türünü önceden kanunla belirlemek(yasallık ilkesi) hatadır. Ceza hukukunun temelini teşkil etmesi gereken suçlunun kişiliğidir. Kaldı ki, ceza suçla mücadelede yetersizdir, elverişsizdir. Yüzyıllardan beri ceza vardır, fakat suçlar azalmış değildir, aksine artmıştır. Bu nedenle güvenlik tedbirlerine yer verilmelidir. Suç, çeşitli sosyal ve kişisel faktörlerin ürünüdür, doğal bir olaydır, yok edilmesi neden ve kaynaklarının tespit edilip yok edilmesi ile mümkündür²².

Yukarıda suç ve cezanın tarihsel gelişimine genel olarak baktığımızda, kişisel öcü esas alan cezalandırma anlayışının esas olduğu ilkel cezalandırma anlayışından uzaklaşarak, onarıcı adalet anlayışını esas alan, sosyal ve hukuk

²⁰ **Demirbaş**, s.65-66

²¹ **Centel /Zafer /Çakmut**, s.15

²² **Öztürk B./Erdem M.R.**, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 13.Baskı, Seçkin, Ankara 2013, s.53

devletine paralel olarak gelişen uzlaşma kurumunun, çağdaş ceza yargılaması anlayışının bir sonucu olarak hukuk sisteminde yerini aldığını söyleyebiliriz.

B. Uluslararası Alanda Yapılan Çalışmalar

Uyuşmazlıkların çözümü bakımından tüm ülkelerde uygulanan yöntemlere baktığımızda ilk uygulanan yöntemlerin “mahkeme dışı yöntemler” olduğu görülmektedir.

Dünya ülkelerinde mahkeme dışı yöntemlerin nerede uygulandığına baktığımızda ise, ilk olarak Amerika Birleşik Devletlerinde 1940 yılından itibaren toplu iş sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda arabulucuların devreye girmesiyle başladığı söylenebilir. 1960’lı yıllara değin arabuluculuk, aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar ile bazı cürümlerde boy göstermiştir. 1960 yılı sonlarında “alternatif uyuşmazlık çözümü” (ADR=Alternative Dispute Resolution) ABD’de kavram olarak gelişmeye başlamıştır. Texas ve New York’ta 1980 yılından itibaren çok tercihli mahkeme teşkilatları kurulmuştur²³.

Amerika Birleşik Devletleri’nde “*diversion*” olarak adlandırılan uzlaşma kurumunda; suçun işlenmesiyle, mağdur ve fail arasında meydana gelen ihtilafı ortadan kaldırmak, asıl olarak suçun işlenmesiyle oluşan mağduriyeti gidermek amacıyla, bir suçun faili ve mağdurunu mümkün olan en kısa sürede, soruşturmanın sona ermesinden sonra ve fakat kovuşturma evresinin başlamasından önce, tarafsız bir aracının huzurunda, iradi olarak bir araya getirilmesi, böylece tarafların, suçun sebep ve sonuçlarını müzakere etmeleri, mağdurun zararının giderilmesi hakkında pazarlık yaptıkları, tarafların bir araya gelmek istememeleri durumunda ise bunun aracı tarafından yürütüldüğü bildirilmektedir²⁴.

Anglo-Sakson hukukunun etkisiyle Kıta Avrupası ülkelerinde suçun mutlaka devlet tarafından yaptırıma tabi tutulacağı yönündeki klasik anlayışın yavaş ve kısmi de olsa terk edilmeye başlandığı söylenebilir. Bu yöndeki ilk adım, mağduriyeti gidermenin sosyal bir sorun olarak algılanması ve bunun sonucunda devlet tarafından bir şeyler yapılması zorunluluğunun hissedilmesi olmuş, bunu suçtan doğan maddi nitelikli zararların devlet tarafından giderileceğini öngören yasalar izlemiştir. Nihayet

²³ Gökcan H.T./Kaymaz S., Uzlaşma Ve Önödeme, Seçkin, Ankara 2007,s.54 ;Özbay İ.,(2006), “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri”, Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.X, S.3-4, Erzincan, s.462

²⁴ Özbek V.Ö., Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı (CMK İzmir Şerhi), Seçkin, Ankara 2005, s.994

son aşama biçimsel ceza muhakemesinin yerini, arabuluculuk olarak nitelenebilecek bir kurumun alması şeklinde karşımıza çıkar²⁵.

Dünya barışı için ülkelerarası çıkan uyuşmazlıklar barışçı yollarla çözümlenmeye çalışılmıştır. Nitekim Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 33.maddesi 1982 tarihli “Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü Hakkında Manila Bildirgesi” ve “Avrupa Konseyi'nin R99/19 sayılı Tavsiye Kararında” belirtildiği gibi, üye ülkelerin iç hukuklarını uzlaşma yapacak biçimde değiştirmeleri genel düzenlemeler olarak görülmektedir²⁶.

Bugün etkinliğini görmeye başladığımız uzlaşma kurumunun temelinde yer alan fail-mağdur uzlaşması ile amaçlanan ve adaletin sağlanmasında mağdurun zararının giderilmesiyle, mağdurun da artık aktif olarak yer aldığı sürece yönelik olarak, uluslararası alanda yapılan çalışmalara kısaca değinmekte yarar görmekteyiz.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkında 27 Sayılı Tavsiye Kararı (77) 27 sayılı kararı doğrultusunda “Şiddet Suçları Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi” imzalanmıştır²⁷.

Avrupa Konseyi, 24 Kasım 1983 yılında adı geçen Sözleşmeyi kabul etmiştir. Sözleşme; “*kasıtlı olarak işlenen şiddet suçlarına maruz kalmış olan ve bu nedenle bedenen yaralanan veya sağlığı bozulan kişiler ile sözkonusu suçlar sonucu ölen kişilerin ailelerinin durumlarına ilgi gösterilmesinin adalet veya sosyal dayanışmayı sağlayabilmek için gerekli olduğunu dikkate alarak; suçtan dolayı mağdur duruma düşen bu kişilerin özellikle şiddet suçu işleyen kişinin tespit edilemediği veya sözkonusu kişinin mali olanaklardan yoksun bulunduğu durumlarda suçun işlendiği ülke devleti tarafından tazmin edilmelerine imkan sağlayacak programların uygulanmaya konulmasının veya geliştirilmesinin gerekli olduğunu düşünerek*”²⁸ amacını taşımakta ve devamında üye ülkelerin uyacağı konular belirtilmektedir.

Türkiye ise 24 Nisan 1985 yılında sözleşmeye imza koymuş olmakla birlikte TBMM tarafında kabul edilmediği için bir iç hukuk metni haline gelmiş değildir²⁹.

²⁵ Özbek V.Ö., Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, Seçkin, Ankara 1999, s.163

²⁶ Şentürk C.,(2009) “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.5

²⁷ Özbek V.Ö., s.110-111

²⁸ <http://www.avrupakonseyi.org.tr/antlasma/aas187o.htm>

²⁹ Özbek, V.Ö., s.112

28 Haziran 1985 Tarihli Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Hukuki Durumunun İyileştirilmesine İlişkin 11 Sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi'ne üye devletlere bazı kurallarda birleşmeyi önermektedir. Bunlar; polis işlemleri, soruşturma aşaması, muhakeme aşaması, mağdur hakları, mağdurun kişiliğinin korunması başlıklarını kapsamaktadır. Bu öneriler yanında, üye devletlere mevzuatlarında *arabuluculuk ve uzlaştırma (barıştıırma)* konularına ilişkin düzenlemeler yapmaları da önerilmektedir.

Uluslararası alanda yapılan çalışmalar çerçevesinde; 29 Kasım 1985 Tarihli Birleşmiş Milletler Deklarasyonu da; mağdurun korunmasına ve mağduriyetin giderilmesine yönelik olması nedeniyle, “**Mağdurların Manga Cartası**” olarak da nitelendirilen mağdurun dört temel hakkına dikkat çekmiştir. Bu haklar;

- Ceza Muhakemesinde adil işlem hakkı,
- Meydana gelen zararlı durumun eski hale iadesi hakkı,
- Meydana gelen zararın tazmini hakkı,
- Yardım ve uygun tedavi hakkı, olarak belirtilmektedir³⁰.

Mağdura Yardım Edilmesi ve Mağduriyetin Önlenmesi Hakkında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 17 Eylül 1987 Tarihli 21 sayılı kararı ile de üye devletlere, mağdurun korunması açısından alınacak önlemler tavsiye edilmektedir. Konumuz çerçevesinde “*fail ve mağdur arasında barışmayı (arabulmayı) sağlamaya ilişkin projeleri teşvik etmek ve sonuçlarını değerlendirmek*” de yer almaktadır³¹.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R(99) 19 Sayılı Tavsiye Kararı da; Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Yasasının 15.b maddesi uyarınca üye ülkelerde ceza meselelerinde, esnek, kapsamlı, sorun çözücü, katılım seçeneğinin geleneksel ceza muhakemesine alternatif olduğu arabuluculuğun kullanımındaki gelişmelere dikkat çekerek, mağdur ve failin ve ceza muhakemesine katılan topluluklar kadar ceza muhakemesindeki taraf olarak etkilenebilecek olan diğer kişilerin ceza soruşturmasına aktif kişisel katılımının artırılmasının gerektiğini belirtmiştir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Hakkındaki R (99) 19 Sayılı Tavsiye Kararı doğrultusunda Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda Uzlaştırmaya İlişkin Olarak Yapılabilecek

³⁰ Özbek V.Ö., s.117-118

³¹ Özbek V.Ö., s.116

Düzenlemeler; 262,263 ve 264. ³² maddelerde yer almaktadır³³.

"Mağdur" kavramının içeriğini belirleyen Birleşmiş Milletler Suç ve Nüfuzun Kötüye Kullanılması Mağdurlarının Temel Adalet İlkeleri Bildirgesi'nde (1998) yapılan tanım, "Mağdurlar, üye ülkeler ceza kanunlarında suç olarak belirlenmiş ihmali veya icrai eylemler sonucunda bireysel ya da toplu olarak bedensel, zihinsel ya da duygusal olarak zarar görmüş, ekonomik kayıplara uğramış ya da temel hakları zarar görmüş kişilerdir. Mağdur terimi ayrıca doğrudan doğruya mağdur olan kişinin aile bireylerine veya mağdura yardım ederken ya da mağduriyete engel olmaya çalışırken zarara uğrayan kişileri de kapsar."³⁴ şeklindedir.

C. Ülkemizde Tarihsel Gelişim

Türk hukukunda İslamiyet öncesi dönemde, Hunlarda ve Göktürklerde, genel olarak öç almanın yasaklandığı, suçluyu cezalandırma tekelinin devlete ait olduğu, öte yandan yaralama, hırsızlık gibi bazı suçlar bakımından tazminat, uzlaşma ve kefarete usullerinin uygulandığı gözlemlenmektedir. Osmanlı döneminde, İslam hukukuna göre, özel hukuk ve ceza davası ayrımının olmadığı, şer'i mahkemelerde her türlü davaya bakıldığı, kasten öldürme ve yaralama gibi suçlarda failer hakkında eğer mümkünse işledikleri suçun aynısıyla (kıyas) cezalandırıldıkları, ancak tazminat

³² R 99 (19) sayılı karar; Uzlaştırma

Madde 262- (1) Uzlaştırma, fail ile mağdur arasındaki uyuşmazlıkların çözülmesi için tavsiyelerde bulunan tarafsız bir kişinin uzlaştırıcı sıfatıyla katıldığı ve failin gönüllü bir hizmette bulunarak mağdurun zararını giderdiği bir usuldür

Uzlaştırma konusu olabilecek hizmetler

Madde 263- (1) Aşağıdaki hizmetlerden biri veya birkaçı uzlaştırma konusu olabilir:1. Failin, fiilinden doğmuş olan maddî ve manevî zararın tümünü veya bunun büyük bir kısmını ödemesi veya zararları gidermesi;

2. Failin, mağdurun haklarına halef olan üçüncü kişinin zararlarını tazmin etmesi; 3.Failin, hayır amaçlı kuruluşlara bağış yapmak gibi diğer maddî hizmetlerde bulunması; 4.Failin, mağdurdan özür dilemesi ve mağdurun zararını gidermek için mağdurla gönüllü bir anlaşma yapması 5. Failin, özellikle hayır amaçlı kuruluşlarda olmak üzere sosyal bir kuruluşta çalışma yapması veya topluma faydalı bir birey olmasını sağlayacak bir programa katılması gibi diğer bazı yükümlülükler altına girmesi (2) Fail veya mağdur, uzlaştırma konusu olabilecek yükümlülükler yoluyla, gönüllü olmayan, faile makul bir yükümlülük yüklemeyen ve failin işlemiş olduğu suçun ağırlığıyla orantılı olmayan bir sorumluluk altına sokulamaz.

Uzlaştırmaya başvurulmasıMadde 264- (1) Fail ve mağdur, uzlaştırmaya başvurmaya karar vermeden önce, Cumhuriyet savcısı veya mahkeme tarafından, sahip oldukları haklar, uzlaştırmamanın işleyişi ve uzlaştırmaya başvurmamanın sonuçları hakkında bilgilendirilirler. Tarafları uzlaştırma konusunda tam olarak bilgilendirmeküzere Adalet Bakanlığınca rehberler hazırlanır. Bu rehberler, uzlaştırmaya hangi suçlarda başvurulabileceği, uzlaştırmaya başvurulmasının koşulları ve uzlaştırmamanın ardından soruşturmanın durumu hakkında bilgi içerir

³³ Özbek M.,(2005), "Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinden Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Konulu Tavsiye Kararı", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Sayı:1, s.164 <http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/DergiMiz7-1/PDF/ozbek7.pdf>

³⁴ Sokullu A.F, Viktimoloji Mağdurbilim, Beta, İstanbul, s.5

(diyet) ödenmesiyle kisasın uygulanmadığı ve ayrıca diyetin akile (akrabalar, aşiret, hazine) tarafından ödenebildiği belirtilmektedir. Ayrıca, akile müessesesinin, suçtan doğan zararın giderilmesine olanak verdiğine dikkat çekilmektedir. Osmanlı döneminde, Tanzimat'a kadar İslam ceza muhakemesi kuralları uygulanmıştır³⁵.

1. Uzlaşma Mevzuatının Oluşma Süreci

Türk Ceza Adalet Sistemimize Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu ile uzlaşma kavramı girmiştir. Bu kavram, Türk Ceza Adalet Sistemine "Dönmezer Tasarısı" ile girmiştir. Tasarının 39/2. madde gerekçesinde, "*Ceza adalet sisteminde reform sayılabilecek bir kurum olarak uzlaşma kurumu tanımlanmıştır. Çağımızda suç mağdurlarına karşı ceza adalet sisteminde mağdurların yararları yönünde yeni bir duyarlılığın ortaya çıktığı görülmektedir. Ülkemizde bugüne kadar mağdurlara karşı gösterilen özel dikkat sadece bazı adam öldürme, terör ve örgütlü suçlar bakımından söz konusu oluyordu. Bununla beraber çağdaş ceza kanunlarında diğer bir kısım suçlar bakımından da koruma ilkeleri ortaya çıkmaya başlamıştır. 21.yüzyıl adalet sistemi, mağdurun tatmin edilmesini de ön plana çıkarmış bulunmaktadır. Bu gün anlaşılmıştır ki suça karşı salt ceza yaptırımını yeterli değildir. Zararın giderilmesi ve onarım, hiç şüphesiz adaletin temel amacını oluşturmaktadır. Ancak bu tek görünüm değildir. Uzlaşmanın hedefi, suçun işlenmesinden sonra fail ve mağdur arasında meydana gelen çekişmeyi bir arabulucunun girişimini sağlayarak çözmek ve adaleti sağlamaktır. Failin neden olduğu zararın giderilmesi, fail-mağdur arasındaki barış, uzlaşmanın asıl unsurunu oluşturur. Fail-mağdur arasında uzlaşma dışında da tazminatın sağlanması olanaklıdır. Ancak uzlaşma kurumunda zararın giderilmesi ve onarım yanında ayrıca bir moral unsur da vardır. Bu nedenle fail-mağdur arasındaki uzlaşma suçun faili bakımından cezanın özel önleme fonksiyonuna yardım ettiği gibi, mağdurun ve genel olarak da kamunun da yararlarının korunmasını sağlar. Fail, uzlaşma ile işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek ve sonuçlarını da gidererek toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmiş olur. Böylece failin ceza sorumluluğunu tespit ve zararın giderilmesi için gereken yapılmış bulunduğundan, mağdur bakımından da adalet yerine getirilmiş olur. Fail-mağdur arasındaki uzlaşma, bundan başka kamuda da*

³⁵ Özbek V.Ö, s.79-81

fiil ile ihlal edilmiş olan hukuk kurallarının geçerliliğini vurgulamış ve dolayısıyla kamusal barışın yeniden kurulmasına hizmet etmiş olur.” yer almaktadır³⁶.

İlk olarak “*Dönmezer tasarısı*” olarak bilinen uzlaşma tasarısı kanunlaşana dek çeşitli hukuk çevrelerinde de uzlaşma kurumuna olan ihtiyaç farklı ortamlarda dile getirilmiştir. Örneğin 1994-1995 Adalet yılı açılış töreninde dönemin Yargıtay Başkanının yaptığı açılış konuşmasında uzlaşma kurumuna olan gereklilik dile getirilmiştir. Konuşmada “*Ülkemizde adliye öncesi uzlaşma zeminleri son derece yetersizdir. Taraflar arası gerilimler, adliyelerdeki davalar yüzünden artmakta, zaman zaman yeni ihlallere ve adli vakaların doğmasına, sonuçta da iş yükündeki artışlara neden olmaktadır. Adalet Bakanlığı Adli Sicil Ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından yapılan istatistikler, çarpıcı sonuçları göstermektedir. Bu bağlamda, hukuk davaları ile ceza davalarının yargılanması arasında çok yakın ilişki olduğu, etkin ve verimli bir hukuk yargılama sistemi ile ceza mahkemelerine gelecek iş yükünde önemli ölçüde azalma olacağı göz ardı edilmemelidir. 1988 yılında sulh olma oranı % 1.9 iken, 1992 yılı verilerine göre bu oran % 0.9’a düşmüştür. Sosyal yapı bakımından da son derece önem taşıyan bu düşme, aynı zamanda toplum bireyleri arasındaki iyi niyet ve anlaşma yeteneğinin giderek zayıfladığını göstermektedir. Bu durumu giderecek yöntem ve tekniklere şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır. Hukuk düşünür ve uygulayıcılarına bu hususta önemli görevler düşmektedir. Eksikliğin giderilmesi için hukuk eğitimin her evresinde SULH TEKNİĞİ konusunda dersler okutulmalıdır...*”³⁷ denilerek sulh tekniğinin geliştirilmesine olan ihtiyaç vurgulanmıştır.

CMK’ nın uzlaşma hükmünü düzenleyen m.253’ün gerekçesi de, kurumun getirilmesiyle neyin amaçlandığını açıklamaktadır. Buna göre, “*XXI. yüzyıl adalet sistemi, ceza adaleti yerine getirilirken, mağdurun tatmin edilmesini de ön plana çıkarmış bulunmaktadır. Suça karşı sadece ceza yaptırımını yeterli değildir, zararın giderilmesi ve onarım en başta gelen amaç sayılmalıdır, uzlaşmanın hedefi suçun işlenmesinden sonra fail ve mağdur arasında meydana gelen çekişmeyi, hakim veya Cumhuriyet savcısının ya da onların atayacakları bir uzlaştırmacının girişimleriyle çözmek hem adaleti sağlamak ve hem de mağduru tatmin etmektir. Böylece zarar*

³⁶ **Çulha R.**,(2010), “*Uzlaşma*”, BÜHF Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 2010,Özel Sayı 1.Uzlaşma, s.187, (Dönmezer tasarısı yukarıdaki içeriğiyle aynı şekilde Yargıtay Ceza Genel Kurulunun E.2005/10-84,K.2005/90,YKD.2005,Cilt 31,S.9,s.1438-1449 sayılı kararında da gerekçe olarak yer almıştır.; **Şahin C.**,Ceza Muhakemesinde Gazi Şerhi, Seçkin, Ankara 2005, s.810)

³⁷ <http://www.yargitay.gov.tr/belgeler/site/acilisKonusma/1994-1995.pdf> (Erişim tarihi 02.06.2013)

giderilince fail ile mağdur arasında barış sağlanabilecektir. Gerçi uzlaşma dışındaki bir kısım yollarla da tazminatın sağlanması olanağı vardır. Ancak uzlaşma kurumunda zararın giderilmesi onarım yanında ayrıca bir moral unsurunun da sağlanmasını olanaklı kılmaktadır. Uzlaşma böylece özel önleme işlevine yardım ettiği gibi genel olarak kamunun yararlarının korunmasını da sağlamaktadır.”

TBMM Adalet Komisyonu'nun CMK'ya ilişkin raporunda da, uzlaşmanın suç mağdurunun uğradığı zararların karşılanmasını mümkün kılabilmek açısından etkin bir yol olarak öngörüldüğü belirtilmektedir³⁸.

Suç mağdurlarının menfaatlerini korumak konusunda toplumsal duyarlılığın artması, mağdurun tatmin edilmesinin ön plana çıkmış olması, suça karşı sadece ceza yaptırımının yeterli görülmeyip, mağdurun zararının giderilmesi ihtiyacı, suçun işlenmesinden sonra fail ve mağdur arasında meydana gelen husumetin ortadan kaldırılması gereği, fiil ile mağdur arasında barışın sağlanması, failin işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek suçun oluşturduğu olumsuz sonuçları giderme konusunda inisiyatif alarak toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmesi, devletin yargılama ve yaptırım uygulamak yönünden katlanacağı bir kısım masraftan kurtarılması gibi nedenlerle uzlaşma kurumu, ceza adalet sistemimize 2005 yılında ilk defa girmiş ve 2006 yılı sonunda yapılan yasa değişikliği ile de uygulama alanı sınırlı da olsa genişletilmiştir³⁹.

Aralık 2006'da 5560 sayılı *Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* daha sonra da CMK'nın 253, 254 ve 255.maddelerine dayanılarak hazırlanan 26 Temmuz 2007 tarih ve 26594 sayılı *Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik* yürürlüğe girmiştir.

Yukarıda 1994-1995 yılı Adalet yılı açılış töreninde, dönemin Yargıtay Başkanının yaptığı açılış konuşmasında, toplumun sulha olan ihtiyacı net biçimde dile getirilmiştir. On yıl sonra da olsa uzlaşma kurumunun 2005 yılında, CMK'da düzenlenmiş olması Türk Ceza Adalet Sistemi adına olumlu bir gelişmedir.

³⁸ Ünver Y./Hakeri H., Ceza Muhakemesi Hukuku, 5.Baskı, Adalet, Ankara 2012, s.799

³⁹ Bıçak V., Suç Muhakemesi Hukuku, Seçkin, Ankara 2010, s.303

2. Uzlaşma Mevzuatının Ceza Yargılama Sistemimizde Yer Almasından İtibaren Gelişen Süreç

Uzlaşma kurumunun ülkemizde etkin olarak uygulanmasına yönelik olarak yapılan çalışmalara baktığımızda, özellikle Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Temsilciliği tarafından ortak oluşturulan “Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi” kapsamında yapılan çalışmalar dikkat çekicidir.

Yukarıda adı geçen proje kapsamında Adalet Bakanlığının Proje Koordinasyon Grubu tarafından, 31 Ekim 2007 tarihli toplantısında uluslararası mali kaynaklarla finanse edilmek üzere, hukuk sistemimize yeni dâhil edilmiş bulunan ceza hukukunda uzlaşma konusunda eğitim faaliyetleri ile projenin Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Temsilciliği ile iş birliği halinde Ceza İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmesine karar verilmiş ve buna bağlı olarak, 2008-2012 yılları arasında bahsi geçen proje kapsamında bir takım faaliyetlerde bulunulmuştur.

Adalet Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Temsilciliği tarafından proje kapsamında yer alan çalışmaların tamamına yer vermek mümkün olmadığından, tezimizin İzmir Modeli bölümünde de görüleceği üzere, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığını temsilen de Cumhuriyet savcılarının da katılmış ve tecrübelerini de yaptıkları sunumlarla aktarmış olmaları nedeniyle bu bölümde , 12-14 Mart 2012 tarihlerinde İstanbul’da yapılan “Ceza Adalet Sisteminde Mağdur- Fail Uzlaştırma Uygulamaları Uluslararası Çalıştayı” toplantısına yer vereceğiz.

Uzlaştırma Çalıştayı olarak kısaca adlandıracağımız bu çalışmaya, dünyanın farklı ülkelerinden akademisyenler, HSYK üyeleri ve ülkemizin değişik kentlerinden hakim, savcı ve baroları temsilen avukatlar katılmışlardır. Uzlaştırma Çalıştayının tezimiz açısından önemli olan yönlerinden biri, uzlaşma kurumunun gerekliliğine olan ihtiyacın en etkili konumda olan yöneticiler tarafından dile getirilmiş olmasıdır.

Çalıştayda, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü tarafından *“Yargılamanın makul sürede bitirilmemesi, gerek ilk derece mahkemelerimizin gerekse de yüksek yargının en önemli sorunlarından biridir. Davaların hızlı, basit en az giderle ve etkin bir şekilde görülmesi usul ekonomisi açısından da önemli olup, bir kısım uyuşmazlıkların çekişmeli yargıda mahkemelere intikali yerine çekişmesiz yargı, sulh, uzlaşma gibi yöntemlerle çözümünün sağlanması yargıyı bugün karşı*

karşıya olduğu ağır iş yükünden önemli ölçüde kurtaracaktır. Bu açıdan, uzlaştırma kurumunun uyuşmazlıkların alternatif çözüm yollarından birisi olarak anahtar rol oynayacağı kuşkusuzdur. Bugün bu kurum, demokratik modern hukuk devletlerinde yoğun olarak uygulanmakta ve yargı yükünün hafifletilmesinde oldukça etkin rol almaktadır. Kurumun temel amaçları özetle mahkemeler önünde birikmiş olan davaları, adalet sistemi dışına çıkararak çözmek ve böylece ceza mahkemelerinin iş yükünü azaltmaktır. Ceza yargılamasını hızlandırmak, mağdurun suçtan doğan zararını en kısa sürede telafi etmek, fail mağdur çatışmasını ortadan kaldırarak toplumsal barışa katkı sağlamak, tarafları tarafsız ve bağımsız bir uzlaştırıcı marifetiyle barıştırmaktır. Bu yüzdendir ki, Bakanlıkça benimsenen ve uygulanan yargı reform stratejisinin amaçlarından birisi olan uyuşmazlıkları önleyici nitelikteki tedbirlerin etkin hale getirilmesi ve alternatif çözüm yolları geliştirilmesinin hedefi olarak uzlaşma kurumunun etkinleştirilip geliştirilmesi hedef olarak belirlenmiştir.”⁴⁰ tespitleri dile getirilmiştir.

İstanbul’da 12-14 Mart 2012 tarihlerinde yapılan Çalıştayda, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü tarafından, “*Ne var ki yapılan bütün bu çalışmalara rağmen uzlaştırma kurumu ülkemizde hak ettiği yeri bulamamıştır.*” tespitinde bulunulmuştur. Yine konuşmada, “*Bu nedenle ceza uyuşmazlıklarında uzlaşma kurumunun etkin bir şekilde hayata geçirilmesinde baş aktörler olan uzlaştırmacılar ve Cumhuriyet savcılarını ile vatandaşın bu alandaki farkındalığının arttırılması, Adalet Bakanlığı ve ilgili baroların kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi, UNDP ve Adalet Bakanlığı ortaklığında gerçekleştirilen Türkiye’de Ceza Adalet Sisteminde Uzlaşma ve Uygulamaların Geliştirilmesi Projesi kapsamında edinilen dersler ışığında ilgili mevzuat çalışmalarına katkıda bulunmaktadır. İşlemeyen uzlaştırma kurumunu yeniden düzenleyerek işler hale getirme amacına yönelik olarak, Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaştırma Uygulamalarının Geliştirilmesi isimli bu ikinci projemiz de Mart 2011 yılında hayata geçmiştir ve bu çalışma Mart 2013 tarihinde sona erecektir. Ceza hukukunda uzlaşma hakkındaki öneriler, bu alternatif çözüm mekanizmasının ceza hukukunda daha etkin bir biçimde hayata geçirilmesi için mevzuat değişikliğinin gerekliliğini göstermektedir. Özellikle bu önerilerde uzlaşma kapsamındaki suçların genişletilmesi*

⁴⁰ <http://www.cigm.adalet.gov.tr/duyurular/2012/uzlasmacalistaykitabi.pdf>

Ceza İşleri Genel Müdürü Metin Kıratlı'nın 12.03.2012 tarihli Uzlaştırma Çalıştayı açılış konuşmasından alınmıştır.

ve uzlaşmanın farklı altyapıdan gelen kalifiye uzlaştırmacılar tarafından uygulanabilmesi gibi olası değişiklikler gündeme gelebilecektir."⁴¹ hususlarına dikkat çekilmiştir.

Davaların hızlı, basit, en az giderle ve etkin bir şekilde görülmesi usul ekonomisi açısından da önemli olup, bir kısım uyuşmazlıkların çekişmeli yargıda mahkemelere intikali yerine çekişmesiz yargı, sulh, uzlaşma gibi yöntemlerle çözümünün sağlanması, yargıyı bugün karşı karşıya olduğu ağır iş yükünden önemli ölçüde kurtaracaktır. Bu bağlamda uzlaştırma müessesesinin uyuşmazlıkların alternatif çözüm yollarından birisi olarak anahtar rol oynayacağı kuşkusuzdur. Kurumun temel amaçları özetle mahkemeler önünde birikmiş olan davaları adalet sistemi dışına çıkararak çözmek ve böylece ceza mahkemelerinin iş yükünü azaltmaktır. Ceza muhakemesini hızlandırmak, mağdurun suçtan doğan zararını en kısa bir sürede telafi etmek, fail-mağdur çatışmasını ortadan kaldırarak toplumsal barışa katkı sağlamak, tarafları tarafsız ve bağımsız bir uzlaştırıcı marifetiyle barıştırmaktır⁴².

Suçtan doğan mağduriyetin giderilmesinde devletin sorumluluğuna dair çerçeveyi "*Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi*" ile 1 Şubat 1988 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunan "*Şiddet Suçu Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi*" oluşturmaktadır. Türkiye, Avrupa Sözleşmesini 24 Nisan 1985'te imzalamış ancak iç hukuktaki düzenlemeler yeterli olmadığı için henüz uygun bulma kanununu çıkarmamıştır. İşte iç hukukumuzun Avrupa Sözleşmesine uygun hale getirilmesi amacıyla Bakanlar Kurulu tarafından "*Suç Mağdurlarına Yardım*

⁴¹ Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Temsilciliği tarafından ortak oluşturulan Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi kapsamında gerçekleştirilen "**Uzlaştırma Çalıştayı**"
Adalet Bakanlığı Bakan Yardımcısı, Ceza İşleri Genel Müdürü Söz konusu Çalıştaya, (Demokratik Yönetişim Program Yöneticisi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (Undp), Barolar Birliği Başkanı İzmir başta olmak üzere değişik illerden Cumhuriyet Başsavcı ve Cumhuriyet savcıları, (Onarıcı Adalet Merkezi Direktörü, Minnesota Üniversitesi, Abd), Avrupa Onarıcı Adalet Forumu Başkanı, Birleşik Krallık, Hakimler Ve Savcılar Yüksek Kurulu Üyesi, Onarıcı Adalet Girişimi Direktörü, Marquette Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Amerika Birleşik Devletleri), Onarıcı Adalet Öğretim Görevlisi, Sosyal Bilimler Okulu, Università Del Sacro Cuore, İtalya, (Arnavutluk İhtilaf Çözüm Derneği Direktörü, Koordinatör Yardımcısı, New York Eyaleti Mahkeme Sistemi, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri & Mahkeme Gelişim Programları Ofisinin katılımıyla)
<http://www.cjgm.adalet.gov.tr/duyurular/2012/uzlasmacalistaykitabi.pdf>
(Erişim tarihi 02.06.2013)

⁴² Ceza İşleri Genel Müdürü **Metin Kıratlı'nın** 12.03.2012 tarihli Uzlaştırma Çalıştayı açılış konuşmasından alınmıştır.

Hakkında Kanun Tasarısı” hazırlanarak görüşe sunulmuştur. Tasarının genel gerekçesinde, “hukuk düzenlemelerinin suç faillerinin haklarına odaklandığı ve bu arada suç mağdurunun ihmal edildiği haklı olarak vurgulanmıştır. Gerçekten de mağdurun tatmin edilmesi, zararının giderilmesi ve adalete olan güveninin yeniden sağlanması, hukuk düzeninin temel amaçlarından birisidir. Buna karşın mevcut düzenleme suç mağdurunu, sıradan bir haksız fiile uğramış gibi fail aleyhine tazminat davasına yönlendirmekle yetinmekte, mağdurun suçtan doğan zararının giderilmesi, ancak suç faili tespit edilmişse ve maddi güce sahipse mümkün olabilmektedir. Tasarıda dünyada ve ülkemizdeki gelişmeler birlikte değerlendirildiğinde, hukukumuzdaki boşluğun doldurulmasının yerinde olacağı anlaşılacağı”⁴³ belirtilmektedir. Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı⁴⁴ henüz kanunlaşmamıştır.

Adalet Bakanlığı da uzlaşma kurumunun gerekliliğine olan inançla kurumun etkin olarak uygulanmasını sağlamak gerektiği görüşündedir. Bu gerekliliğe olan düşünceye katılarak, çalışmamızda Türk Adalet Sisteminde yer alan uzlaşma kurumunun, onarıcı adalet ilkesini esas alan bir kurum olarak İzmir’de başarılı olarak uygulama alanı bulduğundan hareketle, uzlaşma kurumunu genel bir çerçevede ve İzmir Adliyesinde uzlaşma uygulamasını ise detaylı olarak incelemeye çalışacağız.

III. UZLAŞMANIN HUKUKSAL NİTELİĞİ

A. Genel Olarak

Uzlaşmanın anayasal dayanağına baktığımızda, Anayasamızın 141.maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan “*davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir*” hükmü ile yine Anayasamızın 2.

⁴³ **Karakaş Doğan F.**, (2011), “*Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi Ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı*”, TBB Dergisi 2011 (95), s.219-22

⁴⁴ Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı
Birinci Bölüm Genel Hükümler Amaç Madde 1- (1) Bu Kanunun amacı, suç mağduruna veya onun ölümü hâlinde bakmakla yükümlü olduğu kişilere Anayasanın sosyal devlet ilkesine uygun olarak yardım sağlanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemektir.
Kapsam Madde 2- (1) Bu Kanun, suç mağduru olan veya onun ölümü hâlinde bakmakla yükümlü olduğu kişilerin uğradığı maddî zararların giderilmesi amacıyla yapılacak nakdî ödemelere ilişkin esas ve usulleri kapsar. (2) Bu Kanun, Türkiye’de işlenen suçlar hakkında uygulanır.
<http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamaları/Gorus/Kanunlar/sucmagdur.pdf>
(Erişim tarihi 17.09.2013)

ve 5.maddeleri ile vurgulanan “*Türkiye Cumhuriyetinin toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı ... Sosyal bir hukuk devletidir.*” hükümlerinde vurgulandığı üzere, uzlaşma kurumu da vatandaşın hak ve hürriyetinin korunması noktasında getirilmiş bir kurumdur.

Ceza muhakemesi hukukunda, mağdurların haklarının korunması ve suç faillerinin topluma kazandırılması amacıyla mağdur-fail uzlaştırması hızla gelişmiştir. Uzlaştırma, geleneksel ceza muhakemesini tamamlayan, esnek ve sorun çözücü bir seçenektir⁴⁵.

İddianamenin kabulü kararının hukuken geçerli olması için aranan şartlarından biri de “*uzlaşma teklif edilmesi*”dir. Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suçlarda, şikayet şartı gerçekleşse bile, uzlaşma yolu (CMK 253) denenmeden kamu davası açılmaz. CMK’nın 174.maddesine göre uzlaşmaya tabi olan suçlarda uzlaşma teklif edilmeden ve bunun neticesi alınmadan iddianame düzenlenmesi iddianamenin iadesi sebebidir. Bu nedenle uzlaşma teklif edilmesinin hukukumuzda yeni bir ceza muhakemesi şartı olarak girmiş olduğunu söyleyebiliriz⁴⁶.

Uzlaşmanın, belki de ceza hukukuna özel hukuktan yansıdığı ileri sürülebilir. Kaynağının özel hukuktan geldiğini kabul etmesek dahi, uzlaşma kurumunun hukuki niteliğinin ceza hukuku ilkeleriyle bağdaşıp bağdaşmadığına değinmekte yarar vardır. Bir görüşe göre, ceza hukukunda yer alan uzlaşma kurumu, ceza davalarını devletle davalı arasındaki bir sorun olarak değil, aralarında ihtilaf bulunan kişileri ilgilendiren davalar olarak görerek cezai sorunları medeni hukuk sorunlarına dönüştürmüştür⁴⁷.

Ceza hukuku, maddi ceza hukuku, ceza muhakemesi hukuku ve ceza infaz hukuku olmak üzere üç alt bölüme ayrılır⁴⁸. Öğretide, uzlaşmanın, maddi ceza hukuku kurumu olduğu, ceza muhakemesi hukuku kurumu olduğu ve karma nitelikli olduğuna dair üç görüş mevcuttur.

⁴⁵ Özbek M., (2005), “*Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma*”, AÜHFD, 2005, C.54, S.3, s.289

⁴⁶ Kunter F./Nuhoğlu A./Yenisey F., Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18.Baskı, Beta, İstanbul 2010, s.702-703

⁴⁷ Özbek, “*CMK’da Uzlaştırma*”, s.286

⁴⁸ Öztürk/Erdem, s.31

B. Öğretideki Görüşler

1. Uzlaşmayı Maddi Ceza Hukuku Kurumu Olarak Ele Alan Görüş

Uzlaşmanın maddi ceza hukuku kurumu olduğu yönündeki görüşleri ele almadan önce maddi ceza hukuku kavramını açıklamak isteriz.

Maddi ceza hukuku, bir fiilin cezalandırılabilirliğinin maddi koşullarını ve bunun hukuki sonuçlarını tespit eder. Bir suçun cezalandırılabilmesi için bütün suçlar açısından müşterek olarak yanıtlanması gereken sorulara verilecek karşılıkları ceza kanununun genel bölümünü ortaya koyar. Başka bir anlatımla ceza kanununun genel bölümünde yasa koyucu, bütün suçlar açısından ortak olan yönleri belirlemeye çalışır. Suçun işlenmesine bağlanan hukuksal sonuç olarak ceza ve güvenlik tedbirleri de maddi ceza hukukunun konusunu oluşturur⁴⁹.

Uzlaşmanın maddi ceza muhakemesi kurumu olduğunu savunan yazarlara göre, uzlaşma devletle kişi arasındaki “muhakeme” ve “ceza ilişkisini” sona erdirmesi itibariyle bir maddi ceza hukuku kurumudur. Gerçekten Cumhuriyet savcısının suçun uzlaşmaya tabi olduğunu fark etmeden dava açması, mahkemece de suçun uzlaşmaya tabi olduğu fark edilmeyerek iddianamenin kabul edilmesi halinde, uzlaşma hükümlerinin mahkemece uygulanması gerekmektedir. Suçun nitelik değiştirmesi suretiyle, uzlaşma kapsamında bulunan bir suça dönüşmesi halinde de mahkemece uzlaşma hükümlerinin uygulanması zorunludur. Uzlaşma yöntemine başvurulmadan sanığın cezalandırılması mümkün değildir. Bu yönüyle uzlaşma ceza yargılaması bakımından bir ceza muhakemesi engeli teşkil etmektedir⁵⁰.

2. Uzlaşmayı Ceza Muhakemesi Hukuku Kurumu Olarak Ele Alan Görüş

Ceza muhakemesinde, dava ve yargılama şartı olan uzlaşma, tarafların olayla ilgisi olmayan üçüncü kişi önünde iradelerine uygun bir anlaşma yaparak söz konusu ceza uyuşmazlığını gidermeleridir⁵¹.

⁴⁹ Öztürk /Erdem, s.31

⁵⁰ Kaymaz/Gökcan, s.49

⁵¹ Centel/Zafer, El Kitabı, s.428

Uzlaşma kurumu hukukumuzda 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasasıyla birlikte girmiştir. Uzlaşmada, öndemeden farklı olarak şüpheli veya sanıkla mağdur uzlaşarak; ceza muhakemesinin ilerlemesine engel olmaktadır. Bu yönüyle uzlaşma, bir muhakeme engelidir. Uzlaşmayla failin cezalandırılması olanağı ortadan kaldırıldığından, bu kurumu ceza ilişkisini düşüren bir hal olarak da nitelendirmek mümkündür. Kanaatimizce ceza ilişkisi, usuli bir işlem nedeniyle, başka bir anlatımla muhakemeye devam edilemediği için sona erdiğinden, fail-mağdur uzlaşmasının, muhakeme hukuku kurumu olma özelliğinin ağır bastığını kabul etmek gerekir. 5560 sayılı Yasayla yapılan değişiklikle, uzlaşmanın Türk Ceza Kanunu'ndan çıkartılarak, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenmesi de bu hususu ortaya koymaktadır⁵².

Yine uzlaşmanın, ceza muhakemesi kurumu olduğunu savunan görüşe göre, maddi ceza hukuku tanımından hareketle, uzlaştırmanın, açık bir şekilde ceza ve güvenlik tedbiri olmadığını, sadece bu nedenle maddi ceza hukuku kurumu olamayacağı belirtilmektedir⁵³.

3. Karma Görüş

Öğretide, uzlaşmanın hukuki niteliği konusunda, hem “ceza muhakemesi hukuku kurumu”, hem de “maddi ceza hukuku kurumu” olduğu yani karma nitelikli bir kurum olduğu görüşü de yaygındır.

Yargıtay, uzlaşmanın maddi ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukukuna ilişkin yönleri bulunduğunu, yani uzlaşmanın karma nitelikte bir kurum olduğunu ve uzlaşmanın biçimi itibariyle bir ceza muhakemesi kurumu olduğu açık ise de, sonuçları itibariyle maddi ceza hukukunu da ilgilendirdiğini benimsemiş ve bu nedenle de kesin hükümlere de uygulanması gerektiğini içtihat etmiştir⁵⁴.

Uzlaşmayı, hukuki nitelik olarak karma bir niteliğe sahip olarak değerlendiren görüşe göre, “*Kurum, hem maddi ceza hukuku, hem de ceza muhakemesi hukuku niteliklerine sahiptir. Örneğin uzlaşma gerçekleştiğinde Devletin ceza vermek hakkı ortadan kalktığından, bu yönü itibariyle maddi ceza hukukunu ilgilendirir, uygulanma koşulları ve usulü itibariyle de ceza muhakemesi*

⁵² Centel /Zafer, El Kitabı, s.428-429

⁵³ Çetintürk E., Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, HD Yayıncılık, İstanbul 2009, s.393-394

⁵⁴ Yar.CGK.6.11.2007,6-212/229 ve CGK.30.10.2007,4-200/219, **Iğul**,s.19; Aynı yönde **Yenisey** 2010),s.9 ; **Nuhoğlu**,s.86-87; **Kaymaz/Gökcan**, Uzlaşma, s.53

*hukukunun konusunu oluşturur.*⁵⁵ şeklindedir. Bu görüşü savunan yazarlara göre; fail –mağdur uzlaşmasında taraflar, iradeleri doğrultusunda üçüncü bir kişi önünde uzlaşmaktadırlar. Uzlaşma soruşturma aşamasında gerçekleşirse savcılık tarafından kovuşturmaya yer olmadığına, mahkeme aşamasında ise davanın düşürülmesine karar verilmekte, bu haliyle de uzlaşmanın, muhakeme engeli niteliği ortaya çıkmaktadır. Uzlaşmada, mağdurun zararının giderilmesi halinde, şikayetten vazgeçmekte ve failin cezalandırılma olanağı da ortadan kalkmakta, dolayısıyla uzlaşma, ceza ilişkisini ortadan kaldıran bir nitelik almaktadır. Bu nedenle de uzlaşmanın hukuki niteliği hakkında, hem ceza hukuku hem de muhakeme hukuku kurumu olarak değerlendirilmektedir.

Yine bu görüşte olan bazı yazarlara göre, uzlaşma ile sona eren soruşturmalarda kamu davası açılmadığı için, uzlaşma *bir ceza muhakemesi hukuku kurumudur*. Uzlaşmanın mahkemelere giden iş sayısını azaltması, ceza adalet sistemi için olumlu bir sonuçtur. Uzlaşma ile biten uyuşmazlıklarda, Devletle kişi arasındaki ceza ilişkisi sona erdiği için, uzlaşma aynı zamanda bir maddi ceza hukuku kurumudur⁵⁶.

4. Görüşümüz

Uzlaşmanın hukuki niteliği konusunda, karma bir niteliğe sahip olarak değerlendiren görüşe paralel düşünmekteyiz. Uzlaşma gerçekleştiğinde devletin ceza vermek hakkı ortadan kalkması nedeniyle maddi ceza hukukunu ilgilendirmesi, uygulanma koşulları ve usulü itibarıyla de ceza muhakemesi hukukunun konusunu oluşturması nedeniyle, uzlaşma kurumu hem maddi ceza hukuku, hem de ceza muhakemesi hukuku kurumunun özelliklerini barındıran, karma bir hukuki niteliğe sahiptir.

⁵⁵ Nuhoglu A.,(2010), “Uzlaşma Bakımından Şikayete Bağlı Suçlar” , BÜHF Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi Özel Sayı 1.Uzlaşma, s.87

⁵⁶ Yenisey, Igul, s.19

IV. UZLAŞMA KURUMUNUN ÖZELLİKLERİ ve DİĞER ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMLERİNDEN FARKLARI

A. Uzlaşmanın Özellikleri

1. Ceza Hukukunun Günümüzdeki Özel Bir Fonksiyonu Olması

Ceza, topluma zarar veren fiiller karşılığı olarak devletin kanunla koyduğu, izlediği diğer amaçlar yanında özellikle suçluyu bazı yoksunluklara tabi kılmak ve bu şekilde toplumun söz konusu hareketleri onaylamadığını belirtmek üzere yargısal bir kararlar ve sorumluluk derecesiyle orantılı olarak uygulanan korkutucu yaptırımdır⁵⁷.

Cezanın amacı, faile suçunun karşılığında bir yaptırım uygulanarak, bir daha suç işlemesini önlemek ve mağdur ile toplumun adaletin sağlandığına olan inancını tesis etmektir. Klasik ceza anlayışında devlet cezalandırırken, çağdaş ceza anlayışında onarıcı adalet olarak karşımıza çıkan süreçte artık mağdur da adaletin sağlanmasında ve cezanın belirlenmesinde aktif olmuştur.

Ceza hukukunun günümüzde geçerli olan özel fonksiyonu, uzlaştırmacı anlayışı benimsemiştir. Cezanın kefaret amacı, ceza hukuku ne kadar insanileşirse insanileşsin, hiçbir zaman terkedilemez. Buna göre ceza, toplumsal yaşamı saldırılara karşı korumada önemli bir araçtır, yani ceza korkutuculuk şeklindeki genel önleme fonksiyonuna sahip olmak zorundadır. Bunun yanında ceza, özel önleme fonksiyonuna da sahip olmalı yani suçluyu uslandırarak onun yeniden sosyalleştirilmesini, toplum kurallarına uyum gösteren bir kişiliğe kavuşmasını da sağlamalıdır. Nitekim Anayasa Mahkemesi de 9.3.1971 tarih ve 4230 sayılı kararında “Çağdaş ceza ve infaz hukuku alanında, eski katı cezalandırma düzeninden uzaklaşma ve bir yandan adalet duygusunu doyurucu, suçluyu gerçekten ıslah edici ve tekrar suç işlemekten alıkoyucu, diğer yandan da toplumu suça ve suçlulara karşı gereği gibi koruyucu sonuçlara varabilmek üzere, suçlunun kişiliğinde ve suçun işleniş biçimindeki ince ayrımları değerlendirmeye elverişli, daha esnek ve yumuşak bir düzene yönelme eğilimi ve girişimi bir zorunluluk olarak hele son yıllarda önem ve yoğunluk kazanmıştır.”⁵⁸ vurgusu yapmıştır.

⁵⁷ Demirbaş, s.537

⁵⁸ Demirbaş T., İnfaz Hukuku, 3.Baskı, Seçkin, Ankara 2013, s.63

Anayasa Mahkemesinin kararında da vurgulandığı gibi, uzlaşma kurumu, cezanın artık özel bir düzene geçme eğiliminin bir gereği olarak görülmektedir.

2. Yeni ve “Yaptırım Benzeri” Bir Kurum Olması

Uzlaşma, ağır olmayan suçlarda, suç ile bozulan kamu düzenini tarafların barışması yolu ile yeniden ihdas eden, mağdurun zararını da giderilmesi suretiyle, adaleti yerine getiren, yeni bir yaptırım benzeri kurumdur⁵⁹.

Uzlaşma kurumu, demokratik hukuk devletlerinde, yargının işyükünü de hafifletmeyi amaçlayan, yeni bir kurumdur. Mağdurun cezalandırma sürecinde yer almasını sağlayan, faili hesap verilebilirlik konumuna getiren, işlediği suçun sorumluluğunu farkına varılmasını sağlayan ve bir daha suç işlememesini amaçlayan çağdaş ceza anlayışı uygulamasıdır. Yaptırımlar seçenektir ve mağdurun zararına göre, Uzlaştırma Yönetmeliği’nde belirtilen edimlere paralel olarak farklı yaptırımlar uzlaştırma sürecinde görüşmeler sonucu belirlenmektedir.

3. Devletin Ceza Verme Hakkını Ortadan Kaldıran Sebeplerden Olması

2006 yılında 5560 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmadan önce, uzlaşmaya “şikayet şartının gerçekleşmemesine” bağlanan sonuçların bağlanacağı kabul edilmiş idi (TCK m.73/8)⁶⁰. Ancak bu fıkra 5560 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılarak, uzlaşma kurumu sadece CMK 253 vd. maddelerde düzenlense de, uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlemesinin yolu kapandığı için (CMK m.253/19) kamu davasının mecburiliğini kabul eden bir sistem içinde, uzlaşmanın “Devletin ceza verme hakkını ortadan kaldıran bir sebep” olduğu kabul edilmelidir⁶¹.

⁵⁹ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1232; Aynı yönde Yenisey F.,(2010), “Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Hakkında Temel Bilgiler”, BÜHF Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1, s.8)

⁶⁰ 5237 sayılı TCK m.73/8) Suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bulunan suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya davanın düşürülmesine karar verilir.

⁶¹ Yenisey(2010), s.8

4. Kamu Davasının Mecburiliği İlkesinin İstisnalarından Biri Olması

Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda, CMK m.170 ile, kural olarak “kamu davasının mecburiliği”⁶² ilkesi kabul edilmiştir. Ceza davasının kamusalılığı, uyuşmazlığı devletin ele alıp soruşturmayı başlatmasını ve ceza davasını açmasını ifade eder. Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir. Cumhuriyet savcılığının hazırladığı iddianamenin, verildiği mahkemece kabulüyle, kamu davası açılmış olur⁶³.

Bu açıdan uzlaşmada, tarafların uzlaşma aşamasında uzlaşmaları ve uzlaşmanın gerçekleşmesi durumunda, Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmemekte , bu yönüyle de uzlaşma , kamu davasının mecburiliği ilkesinin istisnalarından biri olmaktadır.

5. Barışma ve Onarıcı Adalet Olması

Toplumsal hayatın gelişimine ve karmaşıklığına bağlı olarak suç olarak düzenlenen fiillerin sayısının da günden güne artması, klasik anlayışa dayanarak örgütlenen ceza muhakeme sistemini zorlar hale gelmiştir. Bunun sonucunda, nitelik ya da nicelik olarak hafif kabul edilen kimi suçlarda, genel muhakeme usullerinin dışına çıkılarak çözümler aranmaya başlanmıştır. Bu arayışın ana nedenlerinden birisi olarak mahkemelerin iş yükünün azaltılması gösterilmektedir. Son yıllarda bu alanda genel muhakeme dışında çözüm bulunması isteği, temel bir düşünsel yaklaşımdan hareketle de gündeme getirilmektedir. Bu yaklaşım, cezanın kendisi ve amacına ilişkin temel bir farklılığı içeren bir gerekçeden hareket etmektedir ve genel olarak “onarıcı adalet” adı altında incelenmektedir⁶⁴.

Onarıcı adalet kavramının son yıllarda ülkemizde çok sık olarak kullanıldığını görmekteyiz. Mevcut sorunu, aynı zamanda geleceğe yönelik olumsuz sonuçlarını

⁶² CMK m. 170. Kamu Davasının Açılması Kamu Davası Açma Görevi 1) Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir.

(2) Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı bir iddianame düzenler.

⁶³ Centel /Zafer, El Kitabı, s.442

⁶⁴ Ketizmen M.,(Araştırma,2012), “Uzlaşmanın Sırayet Etmezliği İlkesinin Sonucu Olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 2(1), s.3 <http://www.hukukdergi.hacettepe.edu.tr/dergi/C2S1makale1.pdf>

ortadan kaldıracak şekilde çözmeyi amaçlayan, affedici ve eğitici yönüyle tarafların katılımını esas alan onarıcı adalet anlayışı, temelde çözüm odaklıdır.

Uzlaşma kurumunun temelinde yatan onarıcı adalet (ya da denkleştirici adalet) kavramı, karşılaştırmalı hukukta son yıllarda gelişen ve benimsenen bir anlayışı yansıtmaktadır. Klasik ceza adaleti sistemi, kanun hükmünü ihlal anlamına gelen suçun, mağdurla birlikte Devletin kural ve düzenini de bozması dolayısıyla, suçlunun adil bir muhakeme sürecinde yargılanarak fiiline uygun bir ceza ile cezalandırılması ve fakat cezanın çektirilmesinde de yeniden topluma kazandırılması için uygun yöntemlerin kullanılması esaslarına dayanmaktadır. Buna karşılık onarıcı adalet anlayışında, suçun aslında bireyler arasındaki ilişkinin ihlali olduğu ve bu nedenle de mağdurla birlikte topluma da zarar verdiği kabul edilmektedir. Yine bu yaklaşıma göre, suç işlenmesi ile birtakım yükümlülük ve sorumluluklar doğmaktadır. Failin yükümlülükleri, mümkün olduğu kadar her şeyi eski haline döndürmektir. Eski hale döndürmenin en iyi biçimde yapılmasının yolu da, tarafların adaletin tesisi sürecine katılmalarıdır. Toplum ise; faile –mağdura ve toplum refahına karşı sorumluluk sahibi olup, adaletin tesisi süreci de topluma ait olmalıdır. Böylece klasik ceza adaleti anlayışındaki, suçun muhatabı ve adalet tesis yetkisinin kamuya ait olduğu görüşünden uzaklaşmaktadır. Bu nedenle, suçla birlikte mağdura, toplum düzeninin ve barışın bozulması dolayısıyla da topluma verilen zararın, yine fail tarafından giderilmesi suretiyle sosyal barışın yeniden tesis edilebileceği fikri onarıcı adalet kavramının temel yaklaşımını oluşturmaktadır⁶⁵.

Onarıcı adalet anlayışı, mağdur, fail ve devlet arasındaki ilişkiye dayanır. Bu anlayış, devletten çok suçun işlenmesiyle mağdura ve topluma verilen zarar üzerinde yoğunlaşarak, suça farklı bir yönden yaklaşır. Ayrıca bu anlayış, öncelikli olarak suçlunun cezalandırılmasını değil, zararın tazmin ve telafisini amaçlar. Devletin hukuk kurallarının ihlal edilmesi ikinci bir unsur olarak görülür.

Birleşmiş Milletler Çalışma Topluluğunun yaptığı tanıma göre onarıcı adalet, *“işlenmiş bir suçtan etkilenen tarafların tümünü, suçun ortaya çıkardığı zararlı sonuçları ve suçun geleceğe yönelik etkilerini nasıl giderecekleri konusundaki meseleyi toplu olarak çözmeleri için bir araya getiren bir süreçtir. Onarıcı adalet*

⁶⁵ Yılmaz Ö., (2006), *“Onarıcı Adalet Sistemi Birey Toplum –Devlet İlişkilerinde Yeni Bir Mücadele Alanı”* <http://www.hukukdergi.hacettepe.edu.tr/dergi/C2S1makale1.pdf>.295

anlayışının amacı, mümkün olduğu ölçüde zararın tazmin ve telafisi veya suçun neden olduğu zararın veya yaralanmanın giderilmesi”⁶⁶dir.

Mağdur-fail uyuşmazlığının uzlaşma kurumu ile giderilmesi, onarıcı adalet anlayışının da uygulama olanağı bulduğu bir alan olmuştur. Birleşmiş Milletler’in onarıcı adalet tanımlamalarında yaptıkları vurgulara bakıldığında, artık mağdur, zararının telafi edilmesinde söz sahibi olmak ve öfkesini de böylece dindirmek istemektedir.

Faile ceza verildiği takdirde, taraflar arasındaki uyuşmazlık sona ermez. Uzlaşma yolu ile tarafların barıştırılmaları, ikinci ve üçüncü uyuşmazlığı da önler. Buna “onarıcı adalet” denilir. Uzlaşma ağır olmayan suç tiplerinde, suç ile bozulan kamu düzenini “tarafların barışması” yolu ile yeniden onarır, mağdurun zararının giderilmesi ile adaletin yerine getirilmesini de sağlar. İşlenmiş olan bir fiil nedeniyle, fail ve mağdur arasında ortaya çıkan gerilim, faile ceza verilmeksizin, fakat iki tarafın barışması ile sonlandırılır. Böyle bir barışma, ceza vermekten çok daha iyidir, zira ceza verilirse, taraflar barışmamıştır⁶⁷.

6. Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesinde Mağdurun Aktif Olması

Mağdur hakları CMK m.234 de düzenlenmiştir⁶⁸. Uzlaşmanın temel amacı “barışma” olduğundan, suçtan doğan her türlü zararı kapsadığı kuşkusuzdur. Uzlaşmaya tabi suçlar açısından mağdurun zararının ne olduğu, Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 20/a.maddesinde, “*fiilden kaynaklanan maddi veya manevi zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski haline getirilmesi*” ve 20/b

⁶⁶ **Özbek M.**, (2005), “*Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması*”, Kazancı Hukuk Dergisi, 2010/1, s.130

⁶⁷ **Igul**, s.18

⁶⁸ Mağdur ile şikâyetçinin hakları Madde 234-(1) Mağdur ile şikâyetçinin hakları şunlardır) Soruşturma evresinde;1. Delillerin toplanmasını isteme,2. Soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla Cumhuriyet savcısından belge örneği isteme,3. Vekili yoksa, baro tarafından kendisine bir avukat görevlendirilmesini isteme,4. 153 üncü maddeye uygun olmak koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve el konulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme,5. Cumhuriyet savcısının, kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararına kanunda yazılı usule göre itiraz hakkını kullanma) Kovuşturma evresinde; 1. Duruşmadan haberdar edilme,2. Kamu davasına katılma,3. Tutanak ve belgelerden vekili aracılığı ile örnek isteme,4. Tanıkların davetini isteme,5. Vekili yoksa, baro tarafından kendisine avukat atanmasını isteme,6. Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandırılan kararlara karşı kanun yollarına başvurma.(2) Mağdur, on sekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir.(3) Bu haklar, suçun mağdurları ile şikâyetçiye anlatılıp açıklanır ve bu husus tutanağa yazılır.

maddesinde “mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddi veya manevi zararlarının tamamen tazmin edilmesi veya eski hale getirilmesi” hükümlerinde görüleceği üzere, failin yanısıra var ise üçüncü kişilerin de maddi ve manevi zararlarının giderilmesini de amaçlamaktadır.

Mağdurun mağduriyetinin giderilmesi konusunda, “Gerçekten cezanın amacına ilişkin teoriler açısından yeni bir felsefik yaklaşım ortaya konmak isteniyorsa, soruna mağdur eksenine dayalı olarak çözüm bulunmalıdır. Niçin bir trilyonerdan yapılan bir milyarlık hırsızlıkla, fakir bir insandan yapılan bir milyarlık hırsızlıkta failin aynı ağırlıkta bir ceza ile cezalandırıldığı sorusuna yanıt bulunmalı ve mağdurun daha fazla mağduriyetini önlemek için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.”⁶⁹ şeklinde yaklaşım da sözkonusudur.

7. Dava Açılmasını Engelleyen Bir Ceza Muhakemesi Şartı Olması

Uzlaşmanın varlığı, aynı zamanda dava ve yargılama engelidir. Uzlaşmaya konu olan suçlarda, uzlaşma yolu denenip olumsuz bir sonuç alınmadan iddianame düzenlenemez. Uzlaşma yolunun denenmemesi, iddianamenin iadesi nedeni (CMK m.174)⁷⁰ olduğu için, bir ceza muhakemesi şartıdır. Bu nedenle uzlaşmanın gerçekleşmemesi yeni bir “ceza muhakemesi şartı” olmuştur⁷¹.

CMK m.253/19’a göre “uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini def’aten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir.” Buna göre, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı suçlar ile CMK m.253/1’ de sayılı suçlar bakımından şüpheli hakkında kamu davası açılması uzlaşmanın bulunmamasına bağlıdır. O halde uzlaşmanın varlığı bir dava engelidir⁷².

⁶⁹ **Toroslu N.**, Kanunlaşmaması Gereken Bir Tasarı, TBB Yayınları S.71, Türk Ceza Kanunu Reformu İkinci Kitap, Ankara 2004, s.145

⁷⁰ CMK m.174 (İddianamenin iadesi) - (1) Mahkeme, iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren yedi gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra; iddianamenin 170 inci maddedeki unsurları içermediğini tespit ettiğinde, eksik ve hatalı noktaları belirterek iddianamenin Cumhuriyet Başsavcılığına iadesine karar verir.(2) Önödemeğe tâbi işlerde, ön ödeme usulü uygulanmaksızın kamu davası açılmaz. Aksi takdirde iddianame iade edilir.(3) Cumhuriyet savcısı, iddianamenin iadesi üzerine, kararda gösterilen eksiklikleri tamamladıktan ve hatalı noktaları düzelttikten sonra yeniden iddianame düzenleyerek dosyayı mahkemeye gönderir.(4) İade kararına karşı Cumhuriyet savcısı itiraz edebilir.

⁷¹ **Kunter /Yenisey /Nuhoğlu**, s.1233, **Yenisey**, Temel Bilgiler, s.9

⁷² **Özbek V.Ö./ Kanbur M.N./Doğan K./Bacaksız P./ Tepe İ.**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Baskı, Seçkin, Ankara 2013, s.131

Yine uzlaşmanın varlığı, aynı zamanda bir yargılama engelidir. Uzlaşma gerçekleştiği takdirde mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yerine getirmesi halinde davanın düşmesine karar verir⁷³.

8. “Yargılama Benzeri” Bir Görev Olması

Uzlaşma, ceza muhakemesi hukuku açısından incelendiğinde, uzlaştırmacının yerine getirdiği işlevin “iddia görevi olmadığı” görülür. Uzlaştırmacı, “müdafaa” görevi de yapmaz. Taraflar arasındaki uyuşmazlığın “edime” dayanan parasal ve maddi yönünü uzlaştırdığı için yargılama benzeri bir görev yaptığı söylenebilir. Fakat uyuşmazlığın esasına girmesi söz konusu olmadığı için tam bir yargı görevi de söz konusu değildir⁷⁴.

Uzlaşma, bir muhakeme engeli olup, önödemeden farklı olarak, şüpheli veya sanıkla mağdur uzlaşarak, ceza muhakemesinin ilerlemesine engel olmaktadır. Uzlaşmayla, failin cezalandırılması olanağı ortadan kaldırıldığından, bu kurumu ceza ilişkisini düşüren bir hal olarak da nitelendirmek mümkündür⁷⁵.

9. Şikayet Koşulunun Gerçekleşmesi

Şikayet, Anayasamızın 74. maddesinde⁷⁶ ve TCK'nın 73. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin 1.fıkrası ”*soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suç hakkında yetkili kimse altı ay içinde şikayette bulunmadığı takdirde soruşturma ve kovuşturma yapılamaz*” hükmünü içermektedir.

Soruşturması ve kovuşturması şikayete bağlı olan suçlar, kural olarak bunlar ister TCK'da isterse özel kanunlarda yer almış olsunlar uzlaşma kapsamındadırlar (TCK m.73/son)⁷⁷. Bunun istisnasını cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar ile etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar oluşturmaktadır (CMK m.253/3).

⁷³ Özbek/Kanbur/Doğan /Bacaksız /Tepe, s.147

⁷⁴ Yenisey, (2010), “*Ceza Muhakemesi Hukukunda ‘Uzlaştırma’ Hakkında Temel Bilgiler*”, BÜHF Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1, s.9

⁷⁵ Centel /Zafer, El Kitabı, s.429

⁷⁶ Anayasa m.74, “vatandaşlar, kendilerine veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, yetkili makamlara başvurma hakkına sahiptir.”

⁷⁷ TCK m.73/(8) “Suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı bulunan suçlarda, failin suçu kabullenmesi ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya davanın düşürülmesine karar verilir.”

Şikayetin varlığı, soruşturma ve kovuşturmanın başlaması açısından gerekli muhakeme şartıdır.

Uzlaşmanın kural olarak şikayete bağlı suçlar açısından mümkün olmasının sonucu olarak, Cumhuriyet savcısı veya hakim, öncelikle bütün koşullarıyla gerçekleşmiş bir şikayetin bulunup bulunmadığını araştırmak zorundadır. Şayet herhangi bir nedenle şikayetin geçerli olmadığı saptanırsa “*ceza muhakemesi koşulunun gerçekleşmemesi*” nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın düşmesine karar verileceğinden uzlaşmaya başvurulamayacaktır⁷⁸.

TCK’da yer alan ve şikayete tabi olan suçlar, suçun niteliği ve cezai yaptırımına dikkate alınmaksızın uzlaşma kapsamına dahil edilmiştir.

Bununla birlikte suça sürüklenen çocuklarla ilgili uzlaştırma, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan veya kasten işlenen ve alt sınırı iki yılı aşmayan hapis veya adli para cezasını gerektiren ya da taksirle işlenen suçlarda uygulanır. Suç tarihinde 15 yaşını doldurmamayan çocuklar bakımından, söz konusu hapis cezasının alt sınırı üç yıl olarak uygulanır⁷⁹.

10. Suçun Kabul edilmiş Olmasının Gerekmemesi

Uzlaşmanın hüküm ve sonuçlarının uygulanması açısından, TCK’nin 73. maddesinde failin suçu kabul etmiş olması şartı yer almaktaydı. 5560 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik açısından göze çarpan en önemli husus, “suçun kabullenilmesi” koşulunun uzlaşmanın kurucu unsuru olmaktan çıkarılmış olması, “suçun kabullenilmiş olması” şartından tamamen vazgeçilmesidir⁸⁰.

5560 sayılı Kanunda yapılan değişiklikle, uzlaşmaya başvurulabilmesi için, CMK m.253 de öngörülen, “*failin suçtan dolayı sorumluluğunu kabul etmesi*” şartı kaldırılmıştır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin R (99) 19 sayılı Tavsiye kararında, failin dava ile ilgili olayları ve kendisine suç isnad etmeye yeterli olmasa da belli ölçüde sorumluluğunu kabul etmesi gerektiği belirtilmiştir. Failin, mevcut olaylar hakkında kısmen de olsa sorumlu olduğunu kabul etmesi yeterlidir. Ancak, AİHS’ nin 6.maddesinde düzenlenen suçsuzluk karinesinin bir gereği olarak, gerekli

⁷⁸ Yıldız Ali K., (2010), “Uzlaşma-Şikayet İlişkisi”, BÜHF Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi Özel Sayı 1, İstanbul, s.114

⁷⁹ Öztürk/Erdem, s.159

⁸⁰ Ketizmen, s.5

yargılama süreci tamamlanmadan önce failin suçluluğuna hükmedilemez.⁸¹ Uzlaşmanın, failin suçlu olduğu varsayımına dayanılarak yapılması yanlış olup, bu durum suçsuzluk karinesinin de ihlaline yol açar⁸². Kanımızca da, Kanunda yapılan değişiklikle birlikte uzlaşmada suçun kabullenilmesi şartının kaldırılması, masumiyet karinesi ilkesine aykırılık oluşturması nedeniyle yerinde bir uygulamadır.

11. Uzlaşma Sonucunda Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı Verilmesi

Uzlaşma sağlandığında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir, uzlaşma sağlanamadığı takdirde ise iddianame düzenlenerek kovuşturma aşamasına geçilir. Uzlaştırma Yönetmeliği'nin m.6/6' de bu konuyu "*uzlaşmaya tabi suçlarda, uzlaştırma girişiminde bulunulmadan, kamu davasının açılmasının ertelenmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilemez*" olarak düzenlemektedir.

"Kovuşturmaya yer olmadığı kararı" kovuşturmaya yetkili makamın kovuşturmaya başlamayacağını, yani başlangıçta şüphelendiği kişiye hiç suç isnat etmeyeceğini bildiren yazılı işlemidir. Kamu davası açmaya yer olup olmadığına, bir başka söyleyişle kovuşturma yapıp yapmamaya karar vermek için yapılan başlangıç soruşturmasının sonunda, savcı, kamu davasını açmaya yer olmadığını anlarsa, kamu davasının açılmasına yer olmadığına, bir diğer söyleyişle kovuşturma yapılmasına yer olmadığına kararı verecektir⁸³.

Uzlaşma sonucunda verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararı, taraflar arasında uzlaşma gerçekleşmesi nedeniyle verilmektedir. Artık şüpheliye isnad edilen suç nedeniyle edimin ifasının gereklerini yerine getirmesi durumunda yargılama olmayacaktır. Bu yönüyle bakıldığında verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararı, işlendiği iddia edilen suçun uzlaşma kapsamında olması ve kanunun uzlaşma hakkını taraflara kullandırıp, uzlaşma süreci sonunda uzlaşma gerçekleştiği için şüpheliyi uzun sürecek olan belirsiz yargılamadan kurtaracaktır.

⁸¹ AIHS m.6/2 "Bir suç ile itham edilen kimse , suçluluğu yasal olarak ispat edilinceye kadar suçsuz sayılır."

⁸² Özbek M., (2007), "Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul Ve Esasları", AÜHFİD, C.56, S.4, s.159-160

⁸³ Kunter /Yenisey /Nuhoglu, s.1173

B. Uzlaşmanın Diğer Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarından Farkı

Alternatif uyuşmazlık çözümü (ADR)⁸⁴ genellikle özel hukuk bağlamında, geleneksel adalet sistemi dışında kalan bütün uyuşmazlık çözüm uygulamalarını ifade etmek için kullanılan genel bir ifadedir. Uygulamada sık görülen ADR yöntemleri, müzakere ve arabuluculuktur.

ADR yollarının en basiti olan müzakere usulünde taraflar birbirleriyle zaman zaman avukatları aracılığıyla aralarındaki anlaşmazlığı ortak bir noktada sonlandırmaya çalışırlar. Müzakere usulünde çoğu zaman tarafsız bir kişi bulunmaz. Zaman zaman müzakere esnasında “tarafsız bir üçüncü kişinin” görüşüne başvurulabilir. Müzakere tarihsel süreç içerisinde diplomatik ilişkilerde devletler arası anlaşmazlıkların çözümünde oldukça başarılı biçimde uygulanmıştır. Müzakere usulü karşılıklı konuşma ve fikir alışverişine dayanan bir yöntemdir ve ABD’de sık olarak uygulanmaktadır⁸⁵. Öte yandan önödeme kurumu da Türk Ceza Muhakemesinde etkin olan bir alternatif uyuşmazlık çözümüdür. Bu nedenle aşağıda uzlaşma kurumunun, önödeme ve diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından farklarını açıklamaya çalışacağız.

1. Arabuluculuk Kurumundan Farkı

Arabuluculuk usulünde, taraflar tarafsız bir üçüncü kişi olan arabulucu yardımına başvurarak aralarındaki ihtilafı çözmeye çalışırlar. Arabuluculuk yönteminde, adından da anlaşılacağı üzere taraflar direkt olarak çözüme ulaşmaya ve aralarındaki ihtilafa son vermeye çalışırlar. Arabuluculuk yönteminde müzakere de önemli yer tutar. Taraflar müzakere sürecinde arabulucunun yönlendirmesine ihtiyaç duyarlar. Arabuluculuk çoğu zaman taraflar arasında var olan ilişkileri sürdürme isteğinin baskın olduğu durumlarda ortaya çıkar⁸⁶.

Uzlaşma ile arabuluculuk, birbirlerine karıştırılmaması gereken iki farklı kurumdur. Uzlaşma, ağır olmayan suçlarda, toplumun suç ile bozulan kamu düzenini, tarafların barışması yolu ile yeniden ihdas eden, mağdurun zararının da

⁸⁴ ADR kısaltması “Amicable Dispute Resolution-ADR,Dostane Uyuşmazlık Çözümü”, ‘Appropriate Dispute Resolution,ADR;Uygun Uyuşmazlık Çözümü’; ‘Administrative Dispute Resolution-ADR, İdari Uyuşmazlık Çözümü’ şeklinde de ifade edilmektedir.” Özbek, Alternatif Uyuşmazlık, s.84

⁸⁵ Özbek, Alternatif Çözüm, s.73

⁸⁶ İldır G., Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler, Seçkin, Ankara 2003, s.89

giderilmesi suretiyle, adaleti yerine getiren yeni bir yaptırım benzeri kurumdur. Arabuluculuk ise, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri yani “sulh olmak suretiyle sona erdirebilecekleri hukuk uyuşmazlıkları” bağlamında uygulama alanı bulacaktır⁸⁷.

Hukuk muhakemesindeki arabuluculuk ise, tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarında uygulanır. Taraflar kendi aralarında anlaşarak veya mahkemenin aydınlatıp teşvik etmesi ile arabulucuya başvurmak, süreci devam ettirmek, sonuçlandırmak veya bu süreçten vazgeçmek konusunda serbesttir⁸⁸. Özel hukuktaki arabuluculuk, tarafların kararına bağlı, ihtiyari bir süreçtir⁸⁹.

2. Önödeme Kurumundan Farkı

Önödeme kurumu, TCK'nın “Önödeme” başlıklı 75.maddesinde düzenlenmiş olup⁹⁰ uygulanacağı suçlar m. 182 ve 289 olmak üzere sadece iki madde olarak yer

⁸⁷ İpek A./Parlak E.,Mevzuatta Yapılan En Son Değişiklikler İle Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Adalet, 2.Baskı, Ankara 2011, s.42

⁸⁸ 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu, Madde 1-(1) Bu Kanunun amacı, hukuk uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözümlenmesinde uygulanacak usul ve esasları düzenlemektir.(2) Bu Kanun, yabancılık unsuru taşıyanlar da dâhil olmak üzere, ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde uygulanır. Şu kadar ki, aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir.

⁸⁹ Arabuluculuk Kanunu m3/1. İradı olma ve eşitlik Madde 3 –(1) Taraflar, arabulucuya başvurmak, süreci devam ettirmek, sonuçlandırmak veya bu süreçten vazgeçmek konusunda serbesttirler.

⁹⁰ Önödeme TCK Madde 75 - (1) Uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı üç ayı aşmayan suçların faili;

a) Adli para cezası maktu ise bu miktarı, değilse aşağı sınırını) Hapis cezasının aşağı sınırının karşılığı olarak her gün için yirmi Türk Lirası üzerinden bulunacak miktarı) Hapis cezası ile birlikte adli para cezası da öngörülmüş ise, hapis cezası için bu fıkranın (b) bendine göre belirlenecek miktar ile adli para cezasının aşağı sınırını, Soruşturma giderleri ile birlikte, Cumhuriyet savcılığınca yapılacak tebliğ üzerine on gün içinde ödendiği takdirde hakkında kamu davası açılmaz.(2) Özel kanun hükümleri gereğince işin doğrudan mahkemeye intikal etmesi hâlinde de fail, hâkim tarafından yapılacak bildirim üzerine birinci fıkra hükümlerine göre saptanacak miktardaki parayı yargılama giderleriyle birlikte ödendiğinde kamu davası düşer.(3) Cumhuriyet savcılığınca madde kapsamına giren suç nedeniyle önödeme işlemi yapılmadan dava açılması veya dava konusu fiilin niteliğinin değişmesi suretiyle kapsamına giren bir suçun dönüşmesi hâlinde de yukarıdaki fıkra uygulanır.(4) Suçla ilgili kanun maddesinde yukarı sınırı üç ayı aşmayan hapis cezası veya adli para cezasından yalnız birinin uygulanabileceği hâllerde ödenmesi gereken miktar, yukarıdaki fıkralara göre adli para cezası esas alınarak belirlenir.(5) Bu madde gereğince kamu davasının açılmaması veya ortadan kaldırılması, kişisel hakkın istenmesine, malın geri alınmasına ve müsadereye ilişkin hükümleri etkilemez.

almaktadır⁹¹. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun 11.04.1983 tarihli 2/2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre, "Önödeme kurumu, kamu davasının açılmasını önleyici etkisi gönüne alındığında, bir usul hukuku kurumudur. Açılmış olan kamu davasını ortadan kaldıracı etkileri bakımından da maddi hukuk kurumudur. Öyleyse, Türk Ceza yasalarındaki konumu itibariyle önödeme kurumu, karma nitelikte bir yapıya sahiptir." Ayrıca Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında da⁹², "Önödemenin bazı hafif suçlarda o şahsın mahkum olacağı para cezasını ödeyerek, aleyhinde 'kamu davasının açılmamasını' ve 'kamu davası açılmış ise de davanın ortadan kaldırılmasını /düşmesini' sağlayan bir kurum" olarak nitelendirilmiştir. Mahkemelere intikal eden dava sayısının azaltılması ve bazı suçların önlenmesi amacıyla kabul edilmiştir. Önödemede şüpheli/sanık, cezalandırılmaktan kurtulmak amacı ile belirli bir miktarı devletin hazinesine (ilçelerde mal müdürlüklerine, illerde ise defterdarlıklar) ödemekteyken, uzlaşmada ise şüpheli/sanık aynı saikle mağdurun zararını karşılamaktadır⁹³.

Dolayısıyla, önödeme ve uzlaşma kurumları arasındaki bir diğer fark da, fail önödemede cezalandırılmaktan kurtulmak amacı ile önödemede bulunmakta, uzlaşmada ise "mağdurun zararını karşılamak" amacı ile uzlaşmakta olup, iki kurum amaç bakımından da birbirinden ayrılmaktadırlar.

Öncelikle uzlaşma, şüpheli-mağdur, şüpheli-mağdur-iddia makamı veya yargı makamı ya da şüpheli veya sanıkla devlet arasında olabilir. Önödeme, ise şüpheli veya sanıkla iddia veya yargılama makamı arasında gerçekleşir. Bu nedenle iki kurum tarafları yönüyle de birbirlerinden farklıdır.

Yine adli makamlarca, kanunda sayılan şartlarının varlığı halinde önödemenin uygulanması zorunludur. Ortada bir suç şüphesi vardır ve Cumhuriyet savcısı yaptığı soruşturma sonucunda şüphelinin suçu işlediğine dair yeterli delile ulaştığında, iddianame düzenlemez ve şüphelinin adli para cezasını ödemesini sağlar.

⁹¹ Madde 182. (1) Çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya verilmesine taksirle neden olan kişi, adli para cezası ile cezalandırılır. Bu atık veya artıkların, toprakta, suda veya havada kalıcı etki bırakması halinde, iki aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Muhafaza görevini kötüye kullanma Madde 289.(3) Muhafaza edilmek üzere kendisine resmen teslim olunan rehinli veya hacizli veya herhangi bir nedenle elkonulmuş olan malın dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranması nedeniyle kaybolmasına veya bozulmasına neden olan kişi, adli para cezası ile cezalandırılır.

⁹² YCGK, 24.09.2002 tarihli E.2002/2-188 ve K.2002/317
http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet_dergisi/sayi44/5ozkan.pdf

⁹³ **Gültekin Ö.**, (2011), "Ceza Hukukunda Uzlaşma İle Önödeme Kurumlarının Karşılaştırılması" http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet_dergisi/sayi44/5ozkan.pdf (Erişim tarihi 23.07.2013)

Sonuçta ortada bir suç şüphesi vardır ve aslında şüpheli yargılanmadan, adli para cezası ile cezalandırılmaktadır. Uzlaşmada ise, şüpheli ile mağdur arasında, şüphelinin bir suç işlediğine dair yeterli delil vardır. Ancak suç niteliği itibariyle uzlaşmaya tabi olması nedeniyle, savcının iddianameyi düzenlemesinden önce bir çözüm süreci yaşanmaktadır. Bu sürecin sonunda uzlaşma gerçekleştiği için suç ortadan kalkmakta, kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmektedir.

Diğer bir fark da önödemedede, ödenecek olan para miktarı önceden belirlenen tarifeler dahilinde yapılmakta iken, uzlaşmada miktar, şüpheli/sanık ile mağdur arasında uzlaştırmacı aracılığıyla yapılacak olan uzlaşma görüşmeleri sonucunda zararın niteliğine (maddi-manevi) ve boyutuna göre belirlenmektedir.

3. Tahkimden Farkı

Tahkimde uyuşmazlığın çözümü, yerel mahkemeler yerine tarafsız ve objektif hakem heyeti tarafından çözülmekte ve inceleme sonucu verilen kararlar bir mahkeme kararı gibi tarafları bağlamaktadır. Tahkim dünyada ve ülkemizde tarihi geçmişi olan bir kurumdur. Özellikle son yıllarda çok uluslu şirket sayısının artması, küreselleşme ve uluslararası ticaret hacmindeki büyük artışlar yaşanması gibi nedenlerle, giderek ön plana çıkan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu haline gelmiştir. Ülkemizde 2001 yılında Birleşmiş Milletler (UNCITRAL Model Law) Tahkim örnek kanunu esas alınmak suretiyle 2001 yılında yasalaşan 4686 sayılı “Milletlerarası Tahkim Kanunu” ile, tahkim konusunda modern bir düzenlemeye kavuşulmuştur. Ayrıca Türkiye 1991 den bu yana “Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi hakkındaki New York Konvansiyonu’na” ve “Avrupa Uluslararası Ticari Tahkim Konvansiyonu’na” taraf bir ülkedir. Yine ülkemiz “Washington Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümü Hakkında Konvansiyonu” 1988 de kabul etmiştir⁹⁴.

Uluslararası tahkimin, mahkeme yargılamasına kıyasla birçok otorite tarafından kabul edilen genel avantajları arasında: Tahkimin doğal bir ortamda, esnek ve hızlı bir uyuşmazlık çözüm yolu sunması, verilen kararların taraf ülkelerdeki yerel mahkeme ilamları gibi uluslararası geçerliliğe sahip olması, büyük şirketlerin çok

⁹⁴ Demir Ş., (2009), “Türkiye’ de Tahkim”, (Erişim tarihi 21.11.2013)
<http://www.tahkim.net/makaleler/kurumsal-tahkimde-onemli-bir-adim-istanbul-tahkim-merkezi-kanunu-tasarisi>

önem verdiği gizlilik ilkesiyle uyuşması, tahkim kararların bazı iç hukuk düzenlemelerine göre kesin olarak verilmesi sayılabilir. Ayrıca uluslararası nitelik taşıyan tahkim yargılaması sonucunda verilen hakem kararları, New York Konvansiyonu ile bu konvansiyona taraf olan, Türkiye ve bütün Avrupa Birliği ülkelerinin de dahil olduğu, toplam 143 ülkede geçerliliğe sahiptir. New York Konvansiyonun 3. maddesinde yabancı unsurlu tahkim kararlarının, yerel mahkeme kararları hükmünde olduğu belirtilmiştir. Yine New York Konvansiyonun 5. maddesinde, yazılı istisna halleri dışında, taraf ülkelerin tahkim kararlarını en kısa sürede tanıma ve tenfiz etmeleri gerektiğini belirtilmektedir. İki tür tahkim vardır, bunlar ***kurumsal tahkim*** ve ***özel (ad hoc) tahkimdir***. Kurumsal tahkimde uyuşmazlık, tarafların atıf yapmış olduğu kurumun tahkim kural ve usullerine göre çözülür. Bu kurumlara örnek olarak, Milletlerarası Ticaret Odası (International Chamber of Commerce - ICC), gösterilebilir. Buna karşılık özel tahkimde, tahkime uygulanacak kural ve yönetmelikleri belli bir kurum belirlememekte, taraflar genelde Birleşmiş Milletler Tahkim Örnek kuralları (UNCITRAL Model Law) gibi takip edecekleri kuralları kendileri kararlaştırmaktadırlar. Bir uyuşmazlığın tahkime gitmesi için taraflar arasında bir tahkim sözleşmesi bulunması gerekmektedir. New York Konvansiyonuna göre, tahkim anlaşması yazılı olmalıdır. (Türk) Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 4. maddesine göre, imza dışında karşılıklı, faks, elektronik ortam, telgraf gibi yöntemler kullanılarak yapılan anlaşmalar da geçerlidir. Bu husus gelişen uygulama ile birlikte Yargıtay kararlarına da yansımıştır⁹⁵.

Uyuşmazlık ortaya çıkmadan önce, genellikle yapılan sözleşmede herhangi bir uyuşmazlık çıkması halinde tahkime gidileceği ve hangi tahkim kurallarının uygulanacağı belirlenir. Hakem olarak avukat veya tarafsız, önyargısız, uyuşmazlık ile bir bağlantısı bulunmayan ve belirli bir uzmanlık alanı bulunan bir kişi seçilir. Tahkim, son yıllarda giderek artan bir şekilde şirketlerin ve organizasyonların, mahkemeler dışında özel uyuşmazlık çözüm sistemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzlaşmadan farklı olarak tahkimde, hakem taraflarca belirlenir. Uzlaşmada ise Savcılık/Mahkeme tarafından uzlaştırmacı belirlenmektedir.

⁹⁵ **Demir Ş.**, (2009), “*Türkiye’de Tahkim*”, (Erişim tarihi 21.11.2013) <http://www.tahkim.net/makaleler/kurumsal-tahkimde-onemli-bir-adim-istanbul-tahkim-merkezi-kanunu-tasarisi>

4. Etkin Pişmanlıktan Farkı

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin “Uzlaştırma kapsamındaki suçlar ve istisnalarını” düzenleyen 7.maddesinin 3.fıkrasında “Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez.” hükmü ile etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği belirtilmektedir.

TCK, bazı suçlar bakımından etkin pişmanlığa yer vermektedir. Böyle bir durumda, suçun tamamlanmış olmasına rağmen, fail bazı durumlarda cezasızlık nedeninden, bazı durumlarda da ceza indiriminden yararlanabilir⁹⁶.

Etkin pişmanlık, suçun tamamlanması, özellikle kesintisiz suçlarda suçun sona erme aşamasından sonra söz konusu olur ve yalnızca ilgili olduğu suç bakımından uygulama alanı bulur.

Uzlaşma ve etkin pişmanlık birbirlerinden farklı kurumlardır. Uzlaşma, soruşturma ve kovuşturma aşamasında gerçekleşmesi mümkünken, etkin pişmanlık sadece kovuşturma aşamasında mümkün olmaktadır.

Bir diğer fark ise, etkin pişmanlığın hem cezasızlık nedeni, hem de cezada indirim sebebi olarak iki yönlü sonucu varken, uzlaşmada cezasızlık sonucu olup, etkin pişmanlık gibi cezada indirim sonucu yoktur. Uzlaşma gerçekleşmesi durumunda şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir, gerçekleşmemesi durumunda ise iddianame düzenlenerek ilgili mahkemeye sevk edilir.

⁹⁶ Öztürk/Erдем, s.334

V. UZLAŞMAYA HAKİM OLAN CEZA MUHALEMESİ HUKUKU İLKELERİ

A. Demokratik Hukuk Devletinın Korunması

Bir devletin “demokratik hukuk devleti” olabilmesi için, muhakeme yürütülürken, şüpheli veya sanığın temel insan haklarına saygı gösterilmesi şarttır⁹⁷.

İnsan haklarının korunması, yalnızca devletin değil, birey olarak herkesin sorunudur. İnsan haklarının ulusal ve uluslararası düzeyde tanınması, tek başına bunun korunması ve uygulamaya geçirilmesi için yeterli olmamakta, ayrıca bireyler arasındaki ilişkilerde de insan hakları konusundaki duyarlılığın ve bilinç düzeyinin artırılması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun da temelde bir eğitim sorunu olduğu göz önünde bulundurularak, başta aile içi ilişkiler olmak üzere, ilköğretim müfredatının da bu yönde geliştirilmesi son derece önem taşımaktadır⁹⁸.

Yazarların insan haklarının geliştirilmesine yönelik olarak yukarıdaki eğitim vurgusundan hareketle, eğitimin öncelikle bireyin eğitime olan bakışıyla ilgili olduğunu bir kez daha vurgulamak gerekir. Daha sonra da toplumda yaşayan bireyler olarak, önce karşımızdakinin hakkına saygı göstermeyi öğrendiğimiz ve empati yapabildiğimiz ölçüde, insan haklarını da içselleştirmiş olacağımızı belirtmek isteriz. Uzlaşmaya konu olan uyuşmazlıklara baktığımızda, bunların temelde karşımızdakine saygıyı, anlayışı, hoşgörüyü, öfke kontrolünü, empatiyi, barışçıl olmayı davranışlarımıza yerleştirmemiş olmanın sonucu olarak gerçekleştiğini söyleyebiliriz. İşte genel olarak davranışlarında olumlu, çözümcü yapıyı gösteren ve insan haklarını içselleştiren birey aynı zamanda da uzlaşmacı bireydir. Dolayısıyla insan haklarının geliştirilmesinde, toplumun sosyal barışının tesisinde uzlaşma gerekli bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

⁹⁷ Kunter /Nuhoglu /Yenisey, s.32

⁹⁸ Tezcan D./Erdem M.R./Sancakdar O./Önok R.M, İnsan Hakları El Kitabı, Seçkin, Ankara 2011, s.65

B. Adil Yargılanma İlkesi

1. Genel Olarak

Adaletin iyi ve adil bir şekilde işleyebilmesi için AİHS m.6'da adil yargılanma hakkı ile ilgili belli başlı hak ve güvencelere yer verilmiştir. Bunlar, yasayla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılanma hakkı, makul sürede yargılanma hakkı, aleni duruşma hakkı, hükmün aleni olarak açıklanması hakkı ve AİHM'in içtihat yoluyla türettiği bir yargı yerine başvuru hakkı, duruşmada hazır bulunma hakkı, duruşmaya etkin olarak katılma hakkı, silahların eşitliği, çekişmeli yargı hakkı, kendini suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamama hakkı, kararların ve hükümlerin gerekçeli olması hakkı şeklinde sayılabilir⁹⁹.

Öğretide adil yargılanma hakkının ilke olarak uzlaşma kurumu ile çelişmediği, başka bir deyişle uzlaşmanın adil yargılanma hakkını ihlal eden bir kurum olmadığı belirtilmektedir¹⁰⁰.

Buna karşılık uzlaşmanın adil yargılanma hakkını ihlal eden bir kurum olduğunu savunanlara göre *“uzlaştırma kurumu adil yargılanma hakkını ihlal edebilecek bir kurumdur. Adil yargılanma hakkı bakımından uzlaşmaya getirilebilecek eleştirilerin başında, failin yargı güvencelerinden uzak, aleni bir yargılama sonunda suçu ve sorumluluğu kabul etmesine yol açan bir süreçten geçmesi gelmektedir. Zira uzlaşmanın kabulü, şüpheli veya sanığın AİHS'nin m. 6/3'te sayılan hak ve güvencelerden vazgeçmesi sonucunu doğurmaktadır. Sanık suçu ve sorumluluğu kabul etmekle, temel hakkı olan savunma hakkından ve hak arama özgürlüğünden vazgeçmektedir”*¹⁰¹ şeklindedir.

Kanımızca uzlaşma, adil yargılanma hakkını engelleyen bir kurum değildir. Şöyle ki; Uzlaştırma Yönetmeliği'nin Temel İlkeler başlıklı 5/1. maddesinde de belirtildiği *“Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile rıza göstermeleri halinde gerçekleştirilir. Bu kişiler, anlaşma yapılana kadar iradelerinden vazgeçebilir.”* biçimdedir. Buradan da anlaşılacağı

⁹⁹ **Tezcan /Erdem /Sancakdar/Önok**, s.226-227

¹⁰⁰ **Çetintürk E.**,s.408, aynı yönde; **Özbek M.**, “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Ceza Uyuşmazlıklarında Arbuluculuk Konulu Tavsiye Kararı” (Kısaltma: Tavsiye Kararı) DEÜHFD, C.7, S.1,2005, s.154; **Kaymaz/Gökcan** s.83; **Şentürk C.**,(2009), “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,s.27; **Sezer**, s.60-63,

¹⁰¹ **Soygüt Arslan M.B.**,Türk Ceza Ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008, s.58

üzere, uzlaştırmanın özgür iradeye dayanması esastır. Dolayısıyla, mağdurun zararının telafi edilerek, adliyenin iş yükünü de azaltmayı amaçlayan uzlaşma kurumu ve yapılacak uzlaşma teklifi, özgür iradeye dayandığı için, adil yargılanma hakkını ihlal etmemektedir.

Aşağıda AİHS m.6 ve Anayasa m. 36-38 ile düzenlenen adil yargılanma hakkının gereği olan alt ilkeler açısından uzlaşma kurumunu açıklamaya çalışacağız.

2. Masumiyet Karinesi

Anayasamızın 38/4 maddesi ile “*yetkili ve görevli mahkeme tarafından yapılan yargılama sonunda suçlu olduğuna dair karar verilmedikçe kimse suçlu sayılamaz.*”

Sanık için aynı zamanda bir güvence teşkil eden suçsuzluk karinesinin ceza davasındaki asıl sonucu ve uygulama alanı, ispat yükümüne ilişkindir, bir suç işlendiği iddiasını makul şüpheye yer bırakmayacak şekilde ispat, iddiacıya aittir. Kural olarak sanık suçsuzluğunu kanıtlamakla yükümlü değildir. İlkenin doğal sonucu olarak, sanığın şüpheden yararlanacağı, iddianın kanıtlanamaması durumunda da davanın beraatla sonuçlanacağıdır¹⁰².

Ancak uzlaşma kurumunun suçsuzluk karinesine aykırılık teşkil ettiğine dair görüşler de mevcuttur. Bu görüşü savunan yazarlara göre, “*yargılama sürecinin kesilmesi, delillerin ikame edilememesi nedenleriyle, kimi zaman suçlu olan bir kimsenin uzlaşma sayesinde suçlu ilan edilmesi muhtemeldir. Sözü edilen olasılık nedeniyle de uzlaşmanın masumluk karinesini ihlal ettiğini söylemek mümkündür. Bu çelişkiyi ve adaletsiz sonucu önlemek bakımından uzlaşma kurumunun uygulanmasında mevcut delil durumunun iyi değerlendirilmesi gerekir. Bu bakımdan savcı, delil durumuna göre başka birinin fail olabileceğinden şüphe ettiği hallerde uzlaştırma teklifinde bulunmak için acele etmemeli ve şüphesini giderecek muhtemel araştırmaları yapmalı*”¹⁰³ dir.

TCK'nın ikrarı zorunlu kılan 73/8. maddesi 5560 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmış, aynı Kanunla değişik CMK m. 253'de böyle bir şart aranmamıştır. Yine uzlaşma sürecinde, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 8/1.maddesinde uzlaşma ile ilgili

¹⁰² Gözübüyük A.Ş./Gölcüklü F., Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması,4.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2001, s.296

¹⁰³ Kaymaz/Gökcan, s.88

yeni düzenlemenin masumluk karinesi bakımından uzlaşma kurumu ile çelişmediğini değerlendirmekteyiz.

3.Mahkeme Önünde Hak Arama (Dava Hakkı)

AİHS m. 6 ve Anayasa m. 36 ile, her kişinin bağımsız mahkemede yargılanması ve davasının dinlenme hakkı tanınmaktadır. AİHS, bireye teorik ve hayali değil, fakat gerçek ve fiilen kullanılabilir güvenceler sağladığından hak aramak için mahkeme önüne gidebilme olanağının da gerçekten ve fiilen mevcut olması gerekir. Dava hakkı bir uyuşmazlık nedeniyle mahkemeye başvurabilme olanağına sahip olmaktan ibaret değildir. Kesinleşmiş mahkeme kararlarının, gereğinde cebri icra yoluyla yerine getirilmesi için kamu gücü kullanılmasını isteyen kişinin bu talebinin reddi de bu hakkın ihlalidir¹⁰⁴.

Konumuz açısından baktığımızda uzlaşma kurumu, mahkeme önünde hak arama hakkı ile çelişmemektedir. Çünkü uzlaşma sürecinin başarıya ulaşması halinde tarafların menfaatine göre zaten ortak bir çözüm bulunmuştur. Dolayısıyla uzlaşma sonucunda her ne kadar artık taraflar açısından yargılama yapmak söz konusu değilse de, bu bir tercih konusudur. Taraflar tercihlerini yargılama yapılması yönünde değil de, uzlaşmadan yana ortaya koymuşlarsa, burada sanki bağımsız bir mahkemede yargılama yapılmasının önüne geçiliyor şeklinde bir algı oluşmaktadır. Oysa ki, tarafların uzlaşıp yargılamaya geçilmemesi, hak arama özgürlüğüne aykırı bir durum değildir. Zaten tarafların uzlaşmadıkları takdirde kovuşturma aşamasına geçileceği Uzlaştırma Yönetmeliği ile de düzenlenmiştir.

4. Bağımsız ve Tarafsız Hakim İlkesi

AİHS m.6/1 ve Anayasa m.9 ve 138’de düzenlenen yargı bağımsızlığı, iddia ve savunmanın katkılarıyla yargılama faaliyeti içinde toplanan kanıtlara dayanarak, iç ve dış baskı ve etkilerden uzak, güven verici bir ortamda karar vermeyi ifade eder¹⁰⁵. Hakim, taraflara karşı duygusal ve kişisel değer yargılarından uzak, objektif olmalıdır.

¹⁰⁴ Gözübüyük /Gölcüklü, s.278-279

¹⁰⁵ Tezcan /Erdem /Sancakdar/Önok, s.245

Uzlaştırma Yönetmeliği'nde, kovuşturma aşamasında mahkeme tarafından uzlaşma yapılacağı hükmü düzenlenmiştir¹⁰⁶. Hakimin uzlaştırmacı olarak görev yapması ve görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlanması durumunda, tarafsızlığın gölgelenebileceği endişesi doğabilir. Bu nedenle kovuşturma aşamasında hakimin uzlaştırmacı rolünü üstlenmemesi, bu işi uzlaştırmacıya havale etmesi yerinde olacaktır. Uzlaşma teklifinin kabul edilmiş olması ikrar anlamına gelmediği gibi, gerek teklifin kabul edilmesi ve gerekse müzakereler sırasında ikrar anlamında bir açıklamada bulunulması durumunda delil olarak değerlendirme yasağı bulunmaktadır. Bu nedenle hakimin hükmünün gerekçesinde bu olguların kullanılması zorunludur. Uzlaşma kurumu bakımından tarafsızlık aslında, uzlaşmayı yöneten savcı ve hakim ile uzlaştırmacı bakımından ortaya çıkmaktadır. Uzlaşmanın hukuka uygun olmasının şartı, yönetici olan yargı makamları ve uzlaştırmacının tarafsız kalmasıdır.

5.Silahların Eşitliği İlkesi

Silahların eşitliği, şüpheli veya sanığın savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olması, yargılamada savunma hakkının kısılmaması, şüpheli veya sanığa tanınan hakların hiçbir engelleme ve zorlaştırma olmadan kullanılabilmesi demektir¹⁰⁷.

Silahların eşitliği ilkesi ile amaçlanan, soruşturma ve kovuşturma aşamasında yargılama makamı süjelerinin karşısında, şüpheli veya sanığın adil yargılanma hakkı çerçevesinde kendisine verilen hakları kullanabileceği bir ortamın sağlanmış olmasıdır.

¹⁰⁶ Mahkeme Aşamasında Uzlaşma Mahkeme aşamasında uzlaştırma usulü
Madde 25 - (1) Kamu davası açıldıktan sonra aşağıdaki durumların varlığı hâlinde, uzlaştırma işlemleri soruşturma aşamasında belirtilen esas ve usule göre, mahkeme tarafından yapılır:
a) Kovuşturma konusu suçun hukukî niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması,
b) Soruşturma aşamasında uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiğinin ilk olarak mahkeme aşamasında anlaşılması,
c) Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin doğrudan doğruya mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tâbi bir fiilin varlığı,
ç) Mahkeme aşamasında kanun değişikliği nedeniyle fiilin uzlaşma kapsamına girmesi.
(2) Mahkeme, uzlaştırma işlemlerine ilişkin tebligat ve yazışmaları duruşma gününü beklemeksizin dosya üzerinden de yapabilir.
(3) Mahkeme aşamasında yapılan uzlaşma teklifi reddedilmesine rağmen, taraflar uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç duruşmanın sona erdiği açıklanıp hüküm verilmeden önce mahkemeye başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

¹⁰⁷ Öztürk B./Tezcan D./Erdem M.R./Sırma Ö./Kırıt Saygılar F./Özaydın Ö./Akcan E.A/Erdem E., Nazari Ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 5.Baskı, Seçkin, Ankara 2013, s.835

Uzlaştırma girişiminde bulunulduğunda da fail ve mağdurun paralel hakları bulunmaktadır. Tarafsız arabulucu vasıtasıyla uzlaştırma görüşmelerinin yapılması da silahların eşitliği ilkesine uygundur¹⁰⁸.

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde silahların eşitliği ilkesi doğrultusunda uzlaşma kurumunu değerlendirdiğimizde, uzlaşma sürecinde fail ile mağdur karşı karşıya gelmektedir. Her iki tarafa da uzlaşma sürecinde hakları, sorumlulukları hatırlatılmakta ve kayıt altına alınmaktadır. Bu nedenle de, silahların eşitliği ilkesinin uzlaşma ile çelişmediğini değerlendirmekteyiz.

6.Makul Sürede Yargılanma Hakkı

Makul sürede yargılanma hakkı, hem medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin uyuşmazlıkların, hem de bir suç isnadının karara bağlanması açısından geçerlidir. Makul sürede yargılamaya ilişkin devletlere yüklenen görevin amacı, AİHM tarafından, hak arayanları yargılama işlemlerinin sürüncemede kalmasına karşı korumak, özellikle ceza davalarında, suçlanan kişinin, uzun süre davasının nasıl sonuçlanacağı endişesi ile yaşamasını önlemektir¹⁰⁹.

Uzlaşma halinde uyuşmazlık çok daha kısa sürede ve fail ve mağdurun anlaşmaları ile sona erdirilmektedir. Mahkemede yargılama sonunda verilen kararın infazı ve icrası gerektiği halde, uzlaşmada buna gerek kalmadan zarar fiilen giderilmektedir. Bu nedenle uzlaşma makul sürede yargılanma hakkı ilkesine aykırılık teşkil etmediği gibi, bu ilkenin hizmetinde olduğu söylenmelidir¹¹⁰.

Uzlaşma kurumuna baktığımızda bir amacının da uzlaşma kapsamına giren suçlarda, uzayıp giden yargılamaların önüne geçmek olduğu anlaşılmaktadır. Doğal olarak, uyuşmazlık konusunun en kısa sürede sonuçlanmasını sağlayan uzlaşma kurumunun, gerek mağdurun mağduriyetinin kısa sürede giderilmesi, gerekse de failin uzun süren yargılama sonucu yaşayacağı gerilimi, belirsizliği önlemesi açısından da makul sürede yargılanma hakkı ile çelişmediği gibi, ilkenin makul sürede yargılanma hakkının özüne uygun olduğunu değerlendirmekteyiz.

¹⁰⁸ **Gökcan/Kaymaz**, s.93

¹⁰⁹ **İnceoğlu S.**, Adil Yargılanma Hakkı Ve Yargı Etiği, Şen Matbaa, Ankara 2007, s.112 (Karar Ringeisen v.Austria 16.07.1971,paragraf 106-109,Mansur v.Turkey ,paragraf 52. Erişim **İnceoğlu** s.112)

¹¹⁰ **Gökcan/Kaymaz**, s.92-93

7. Adalet İlkesi

Ceza muhakemesinin amacı, toplumsal düzeni ve barışı sağlamaktır. Toplum barışı ancak adalet ilkesine uygun davranıldığında sağlanabilir. Adalet ilkesi, hukuk düzeninin bütününe ilişkin değerler ölçüsü olarak toplum ve hakimin vicdanında ortaya çıkar. Genel anlamıyla hakkaniyet, hak ve nesafet olarak da ifade edilebilir¹¹¹.

Bazıları, uzlaşma kapsamında yer alan suçlar nedeniyle uzlaşma yoluna gidildiğinde, edimin konusunun genellikle maddi zararı karşılamaya yönelik olması nedeniyle, “parası olan adaleti satın mı alıyor” şeklinde eleştiri yapılmaktadır. Biz, uzlaştırmacının ve de uzlaşma savcısının gerekli özeni göstermeleri halinde, uzlaşma kurumuna yönelik eleştirilerin oluşmasını önleyecektir¹¹².

Uzlaşma, uyuşmazlıkları mahkeme dışında, fakat ceza adalet sistemi içerisinde mağdurun suçtan doğan zararı gidermek suretiyle, toplumsal yarar sağlayan çok önemli bir kurumdur¹¹³.

8. Eşitlik İlkesi

Anayasamız m.10 ile, “Devlet organlarının ve idarenin kanun önünde eşitlik” ilkesine göre hareket etmesi gerektiğini hükme bağlamıştır.

Eşitlik ilkesi; hem kanunların ayrımcı olmaması, hem de kanunları uygulama konumunda olan kişilerin yasaları uygularken ayrımcı bir şekilde davranmamaları gerektiğini ifade etmektedir. Bu ilke ile eylemli değil, hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık yapılmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır¹¹⁴.

Uzlaşmada eşitlik ilkesine aykırılık olduğu görüşünü savunanlar, “*Uzlaşma kurumuna daha çok beraat etme olasılığı düşük olanlar başvuracaktır. Bu kişiler, aleyhine yeterince delil olmayan diğer kişilere göre kendilerini uzlaşmaya başvurma*

¹¹¹ Gökcan /Kaymaz, s.90

¹¹² Bu konuya son bölümde, sorunlu alanlar başlığında detaylı olarak değinilecektir.

¹¹³ Kunter /Nuhoğlu /Yenisey, s.xix

¹¹⁴ Bıçak, s.80

baskısı altında hissetmektedirler. Bu bakımdan eşitliğe aykırı olduğu söylenebilmektedir."¹¹⁵ yaklaşımında bulunmaktadır.

Uzlaşma kurumunun eşitlik ilkesine aykırı bir durum yaratmadığını düşünmekteyiz. Şöyle ki; uzlaşma kapsamına giren suçlar yasada belirlenmiş olup, bu suçları işleyenlere yönelik olarak uzlaşma sürecinin başlatılması ve sürecin taraflara uygulanması konusunda da gerek savcı, gerekse uzlaştırmacı tarafından belge ve delillerini inceleme olanağı sunulmaktadır.

9. Oranlık İlkesi

Hukuk devleti, kişilere eşit mesafede olan yani onlara eşit davranması gereken devlettir. Ancak, ceza hukuku alanında bu eşitlik, bazı hallerde oranlı olmayı şart koşar. Çünkü öyle ceza hukuku işlemleri vardır ki, bu işlemin yapılması ile sağlanması beklenen yarar ve verilmesi imkan dahilinde olan zarar arasında bir oranın bulunması, aksi halde işlemden vazgeçilmesi gerekir¹¹⁶.

Uzlaşma sürecinde oranlılık ilkesine dair özel bir düzenleme yer almayıp, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 20. maddesinde sadece edimin hukuka uygun olması gerektiğinden söz edilmiştir¹¹⁷. Bu düzenlemeden hareketle, uzlaşmaya konu olan mağduriyet ile edimin ifası arasında oran olması gerektiğini düşünmekteyiz.

Uygulamada da edimin konusunun hukuka uygun olup olmadığı konusunda uzlaştırmacının gerekli özeni gösterip göstermediği Cumhuriyet savcısı tarafından denetlenmekte ve edimin hukuka uygun olmaması halinde uzlaştırma raporunu iade etmektedir. Uzlaşma sürecinde, tarafların belli bir edimin yerine getirilmesi konusunda anlaşmaya varmaları halinde, Cumhuriyet savcısı, edimin oranlılık ilkesine göre mağdurda zenginleşmeye yol açmaması ya da fail açısından da onurunu kırarak, insan haysiyetine ve şerefine aykırı edim olmaması konusunda hassasiyet göstermektedir. İnsan onurunu kırıcı veya aşırı zenginleşme içeren edimler Cumhuriyet savcısı tarafından kabul edilmemektedir. Bu da uzlaşmada oranlılık ilkesinin zedelenmediğinin göstergesidir.

¹¹⁵ Şahin C.(1998), "Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Süleyman Arslan'a Armağan, SÜHFD, S.221, C.6, s.252

¹¹⁶ Öztürk B./Erdem M.R./Özbek V.Ö., Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 3.Baskı, Seçkin, Ankara 1994, s.89

¹¹⁷ Edimin konusu Madde 20-(1) Taraflar uzlaştırma sonunda belli bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşmaya vardıkları takdirde aşağıdaki edimlerden bir ya da birkaçını veya bunların dışında belirlenen hukuka uygun başka bir edimi kararlaştırabilirler.

İKİNCİ BÖLÜM

UZLAŞMA KAPSAMINDA YER ALAN SUÇLAR

I. YASAL DÜZENLEME

Uzlaşma kurumu düzenleyen TCK m. 73/8'e göre, “suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup, soruşturulması veya kovuşturulması şikayete bağlı bulunan suçlarda, **failin suçu kabullenmesi** ve doğmuş olan zararın tümünü veya büyük bir kısmını ödemesi veya gidermesi koşuluyla, mağdur ile fail özgür iradeleri ile uzlaştıklarında ve bu husus Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından saptandığında kamu davası açılmaz veya davanın düşürülmesine karar verilir” şeklinde düzenlenmişti.

Ancak 06.12.2006 tarihinde 5560 sayılı Kanun ile bu hüküm yürürlükten kaldırılmış ve uzlaşma kurumunu düzenleyen CMK'nın 253. maddesi de değiştirilmiştir. CMK, uzlaşma kapsamına giren suçlarda kamu davası açılmasını, tarafların uzlaşmaması veya uzlaşmaması koşuluna bağlamıştır. 5560 sayılı Kanunla uzlaşma, TCK'dan çıkarılarak tamamen CMK kurumu haline getirilmiş ve bu kurumun düzenlendiği CMK m.253 baştan aşağıya yenilenmiştir¹¹⁸.

Kanun koyucu, CMK'nın 253. maddesi ile uzlaşmayı yeniden düzenlerken, bazı yenilikler getirmiş olsa da, bu kadar ayrıntılı ve uzun bir düzenlemeyi tek bir madde içerisine sığdırmaya çalışması yasa tekniği açısından eleştirebilecek konumdadır¹¹⁹.

¹¹⁸ Öztürk /Erdem, vd. Nazari ve Uygulamalı CMK, s.134

¹¹⁹ 01.06.2005 tarihinden 19.06.2006 tarihine kadar yürürlükte bulunan CMK'nın 253. maddesinin **eski hali** ise aşağıdaki biçimdeydi;

Uzlaşma Madde 253.- (1) Cumhuriyet savcısı, yapılan soruşturmanın durumuna göre, kanunun uzlaşma yapılabilmesi olanağını verdiği hallerde, faili bu kanunun öngördüğü usullere göre davet ederek suçtan dolayı sorumluluğu kabul edip etmediğini sorar.

(2) Fail, suçu ve fiilinden doğmuş olan maddi ve manevi zararın tümünü veya bunun büyük bir kısmını ödemeyi veya zararları gidermeyi kabullendiğinde durum, mağdura veya varsa vekiline veya kanunu temsilcisine bildirilir.

(3) Mağdur, verilmiş olan zararı tümüyle veya büyük bir kısmı itibariyle giderildiğinde özgür iradesi ile uzlaşacağını bildirirse, soruşturma sürdürülemez.

(4) Cumhuriyet savcısı, fail ile mağdur arasında uzlaşma işlemlerinin idare etmek, tarafları bir araya getirerek bir sonuca uzlaşmalarını sağlamak üzere, fail ve mağdurun bir avukat üzerinde anlaşamadıkları takdirde, bir veya birden fazla avukatın uzlaştırıcı olarak görevlendirilmesini barodan ister.

(5) **Uzlaştırıcı**, başvurunun yapıldığı tarihten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaşmayı sonuçlandırır. Cumhuriyet savcısı bir defaya mahsus olmak üzere bu süreyi otuz gün daha uzatabilir. Uzlaştırma süresince zamanaşımı durur.

(6) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma sırasında ileri sürülen bilgi, belge ve açıklamalar taraflarca izin verilmedikçe daha sonra açıklanamaz. Uzlaştırmanın başarısız

CMK m.253’de yapılan düzenleme ile uzlaşma kurumunun bir ceza muhakemesi kurumu haline getirilmesine çalışılmış ise de, madde kaleme alınırken, örneğin uzlaşmanın kapsamında olan ve olmayan suçlar belirlendikten sonra (CMK 253/1,2,3), uzlaşmanın usulünün aynı madde içerisinde düzenlenmiş olması, kanun yapma tekniği açısından son derece yanlış olduğu ve ilk dört fıkranın “uzlaşmanın kapsamı” adı altında bir tek madde de gösterilebileceği şeklinde eleştirilmiş, bir maddenin 24 fıkradan oluşur bir biçimde kaleme alınmış olmasının kanun yapma tekniği açısından başarılı olmadığı belirtilmiştir¹²⁰.

Uzlaşma kapsamında yer alan suçlar TCK’da ve diğer kanunlarda olmak üzere aşağıda açıklanmakta olup, uzlaşma kapsamındaki suçlar ve istisnaları da Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 7.maddesinde düzenlenmiştir¹²¹.

II. UZLAŞMA KAPSAMINDA YER ALAN SUÇLAR

A. Türk Ceza Kanunu’nda Uzlaşmaya Tabi Suçlar

1. Soruşturulması ve Kovuşturulması Şikâyete Bağlı Suçlar

Gerek TCK ve gerekse yan ceza kanunları tarafından, soruşturulması ve kovuşturulması geçerli bir şikayetin yapılması koşuluna bağlı tutulan bazı suçlar vardır. Bu tür suçlara “şikayete bağlı suçlar” adı verilmektedir. Bir suçun soruşturma ve kovuşturmasının şikayete bağlı tutulmasının iki nedeni vardır. Mala zarar verme, konut dokunulmazlığını ihlal gibi bazı suçlar toplumdan çok kişiyi ilgilendirmektedir. Ancak özel hayatın gizliliğini ihlal, cinsel saldırı gibi öyle suçlar

olması nedeniyle daha sonra dava açılması halinde uzlaştırma sırasında failin bazı olayları veya suçu ikrar etmiş olması davada aleyhine deli olarak kullanılamaz.

¹²⁰ Çetin S., (2009), “Ceza Muhakemesi Kanunda Uzlaşma (Cmk m. 253, 254, 255)”, TBB Dergisi, Sayı 82

¹²¹ Uzlaştırma kapsamındaki suçlar ve istisnaları;

Madde 7 - (1) Kanunun 253 üncü maddesinin birinci fıkrasında sayılan suçlarda, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur.

(2) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir.

(3) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez.

(4) Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçu işlemek amacıyla ya da bu suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde, uzlaştırma yoluna gidilemez.

vardır ki, bunlar toplumu da ilgilendirmekle birlikte, suçun gizli tutulmasına veya belirli bazı aile ilişkilerine müdahale edilmemesine ilişkin yarar daha ağır basmaktadır. Bu suçlardan zarar gören kişi geçerli bir şikayette bulunmadığı veya yargılama sırasında bu şikayetini geri aldığı takdirde yargılamaya başlanmamakta veya başlanmış olan yargılamaya son verilmektedir. Buna göre şikayet, ancak kanun tarafından soruşturulması ve kovuşturulması açıkça şikayete bağlı tutulan suçlar bakımından söz konusudur¹²².

Bazı yazarlara göre, uzlaşma kurumunun, şikayete bağlı suçlarda uygulanması çok zor görünmektedir. Zira şikayetten vazgeçme, muhakemenin bir karar verilmeksizin sona ermesini sağlamak bakımından uzlaşmaya göre daha geniş olanak sağlamaktadır. Suçtan zarar gören, şikâyete bağlı olarak soruşturulan ve kovuşturulan suçlarda hüküm (CMK m.223) kesinleşinceye kadar şikayetten vazgeçmek suretiyle muhakemenin düşmesini sağlamak olanağına sahiptir (TCK m.73/4)¹²³. Zaten uygulamada da şikayete bağlı suçlarda suçtan zarar gören ve sanık kendi aralarında bir anlaşma olanağını her zaman aramakta ve bu olanağın bulunması halinde de şikayetten vazgeçme kurumunu işletmektedir. Kaldı ki, uzlaşma kurumunun uygulanması, şikayetten vazgeçmeyle karşılaştırıldığında daha zor ve masraflıdır. Şikayetten vazgeçmede, fail mağdura herhangi bir ödemede bulunmak zorunda olmadığı gibi, bir ödemede bulunacaksa bile büyük bir olasılıkla bu ödeme uzlaşmadakinden az olacaktır. CMK'da (m.253/22)¹²⁴ ve Uzlaştırma Yönetmeliği'ndeki düzenleme (m.31/6)¹²⁵, uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde uzlaşma giderlerinin devlet hazinesi tarafından karşılanmasını öngörmektedir. Buna karşılık, uzlaşmanın gerçekleşmemesi halinde, uzlaşma giderleri hakkında, yargılama giderlerine ilişkin hüküm uygulanacak Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 31/5.maddesi¹²⁶ *"bu nedenle muhakeme sonunda cezaya veya güvenlik tedbirine mahkum edilmesi*

¹²² Öztürk/Erdem, s.155

¹²³ TCK m.73/4, "Kovuşturma yapılabilmesi şikâyete bağlı suçlarda kanunda aksi yazılı olmadıkça suçtan zarar gören kişinin vazgeçmesi davayı düşürür ve hükmün kesinleşmesinden sonraki vazgeçme cezanın infazına engel olmaz."

¹²⁴ CMK m.253/22, "Uzlaştırmacıya Cumhuriyet savcısı tarafından çalışma ve masraflarıyla orantılı bir ücret takdir edilerek ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır."

¹²⁵ Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik 26/7/2007-26594 (Çalışmamızda kısaca "**Uzlaştırma Yönetmeliği**") olarak yer almaktadır. m.31/6, "Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri Devlet Hazinesi üzerinde bırakılır."

¹²⁶ Uzlaştırma Yönetmeliği m.31/5, "Uzlaşmanın gerçekleşmemesi halinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri hakkında Kanunun yargılama giderlerine ilişkin hükümleri uygulanır."

halinde, yargılama giderleri bağlamında bütün uzlaştırma giderleri de sanığa yüklenecektir.” olarak düzenlenmiştir. Buna göre, muhakeme sonunda cezaya veya güvenlik tedbirine mahkum edilmesi halinde, bütün yargılama giderleri bağlamında (CMK m.325/1) uzlaştırma giderleri de sanığa yüklenecektir. Dolayısıyla şikâyetten vazgeçme kurumunun işletilmesi, gerek uygulamacılar, gerekse uzlaşmanın tarafları açısından tercih edilecek bir yol olarak görünmektedir¹²⁷.

Şikâyetten vazgeçmenin uzlaşmaya göre daha kolay ve tercih edilen bir kurum olduğunu savunan görüş, bu eleştirisini iki noktada toplamaktadır.

İlk eleştiri, uzlaşma kurumunun, şikâyete tabi suçlarda uygulanmasının çok zor görüldüğü yönündedir. Bu görüşü savunan yazara göre, zira, şikâyetten vazgeçme, muhakemenin bir karar verilmeksizin, sona ermesini sağlamak bakımından uzlaşmaya göre daha geniş olanak sağlamaktadır. Suçtan zarar gören, şikâyete bağlı olarak soruşturulan ve kovuşturulan suçlarda hüküm (CMK m. 223), kesinleşinceye kadar şikâyetinden vazgeçmek suretiyle muhakemenin düşmesini sağlamak olanağına sahiptir.(TCK m.73/4)Zaten uygulamada da şikâyete tabi suçlarda suçtan zarar gören ve sanık kendi aralarında bir anlaşma olanağını her zaman aramakta ve bu olanağın bulunması halinde de şikâyetten vazgeçme kurumunu işletilmektedir.¹²⁸ Bu görüşe şu nedenle katılmamaktayız; aslında uzlaşma kurumu ile mağdur ve fail arasında, işlenen suçun uzlaşma kapsamında olması nedeniyle zorunlu olarak bir uzlaşma süreci başlatılmaktadır. Üstelik tarafların barış arama çabalarına gerek kalmadan, kanun koyucu zaten uzlaşma sürecini taraflara sunmaktadır. Yine taraflar arasında uzlaşmayı sağlayan, onlara uzlaşmayı anlatan bir uzlaştırmacı vardır ve taraflar aydınlanmaktadır. Yasal düzenlemenin taraflara sağladığı ve onarıcı adalet fırsatı olarak da nitelendirebileceğimiz bir süreçten doğru bir şekilde faydalanabilme fırsatı sözkonusudur.

İkinci eleştiri noktası da, uzlaşmanın şikâyetten vazgeçmeye göre zor ve masraflı olduğu yönündedir. Bu görüşe göre, “*şikâyetten vazgeçmede, fail mağdura herhangi bir ödemede bulunmak zorunda olmadığı gibi, bir ödemede bulunacaksa bile büyük bir olasılıkla bu ödeme uzlaşmadakinden az olacaktır.*”¹²⁹

Oysa ki Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 31/6. maddesine göre; “*uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri Devlet*

¹²⁷ Yıldız, s.113

¹²⁸ Yıldız, s.113

¹²⁹ Yıldız, s.113

Hazinesi üzerinde bırakılır.” Bu düzenleme çerçevesinde, uzlaşma durumunda giderlerin devlet hazinesinden karşılanacak olması nedeniyle fail açısından sürecin masraflı olmayacağını değerlendirmekteyiz. Kaldı ki, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 31/5.maddesinde *“uzlaşmanın gerçekleşmemesi halinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri hakkında Kanunun yargılama giderlerine ilişkin hükümleri uygulanır”* denilmektedir. Şikâyete bağlı suçlarda, uzlaşmanın gerçekleşmemesi ve yargılama yapılması durumunda zaten şüpheli/sanık açısından soruşturma/kovuşturma sonucunda yine yargılama gideri söz konusu olacaktır. Üstelik yargılama yapılması durumunda uzlaşma sürecinde yer almayan müdafî vekalet ücreti de yargılama sonucunda yine sanıktan tahsil edilecek ve yargılama süreci de uzlaşma sürecine göre daha masraflı olabilecektir.

Yukarıda açıkladığımız gerekçeler doğrultusunda uzun sürecek olan yargılamaların önüne geçilmesinin, uzlaşma kurumunun genel olarak adli iş yükünü azatmasının yanısıra, taraflara kazandıracığı zaman ve moral ile yargılama süresince yaratılan stres düşünüldüğünde, kanımızca uzlaşma kurumunun şikayete bağlı suçlarda uygulanması yerindedir.

CMK m.253/1 ile TCK'da yer alan şikayete bağlı suçlar, suçun niteliği ve ceza miktarında herhangi bir sınırlama yapılmadan uzlaşma kapsamına alınmıştır¹³⁰. Uzlaştırma Yönetmeliği de uzlaştırma kapsamındaki suçlar ve istisnalarını m.7/1' de, *“Kanunun 253 üncü maddesinin birinci fıkrasında sayılan suçlarda, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur”* şeklinde düzenlemiştir.

Şikayete bağlı suçlarda uzlaşmanın kapsamının dar olduğuna ilişkin eleştiriler de bulunmaktadır. Bu görüşe göre, *“uzlaştırmamanın kapsamının şikayete tabi suçlarla sınırlı tutulması, uzlaştırmayı son derece sınırlandırarak uygulanmasının gelişimini engellemiş ve uzlaştırmamanın sayısal bakımdan çok sınırlı kalmasına neden olmuştur.”*¹³¹

Uzlaşma kapsamında olmayan bazı suçların uzlaşma kapsamına alınması ve uzlaşmaya tabi suçların kapsamının genişletilmesi, adliyenin artan iş yükü ve de özellikle mağdur açısından adaletin bir an önce sağlanarak, zararının karşılanabilmesi açısından gerekli olduğunu değerlendirmekteyiz. Bu konuda hangi suçların uzlaşma kapsamına alınması gerektiği özel bir çalışma konusunu

¹³⁰ (Değişik:6/12/2006-5560-24 md)

¹³¹ Şahin, Gazi Şerhi, s.777

gerektirmekte olup, bu çalışmamızda yine uygulamada rastladığımız ve “bu suç ta uzlaşma kapsamında olsaydı da bir an önce çözümlenseydi vb. ” dediğimiz suçlardan birkaç örnek, dördüncü bölümde sorunlar ve öneriler başlığında verilmektedir.

Yukarıda yaptığımız değerlendirmeden sonra uygulamada en çok karşılaştığımız uzlaşma kapsamında yer alan suçlara bakacak olursak bu suçlar;

- Malvarlığı itibariyle büyük bir zarara uğratılacağından veya sair kötülük yapacağından bahisle tehdit (TCK m.106/1),
- İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (TCK m.117/1),
- Kişilerin huzur ve sükûnu bozma (TCK m.123/1),
- Hakaret (TCK m.125 ve 129),
- Kişinin hatırasına hakaret (TCK m.130-131),
- Haberleşmenin gizliliğini ihlal (TCK m.132),
- Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması (TCK m.133),
- Özel hayatın gizliliğini ihlal (TCK m.134),
- Bedelsiz senet kullanma (TCK m.156/1),
- Alacağı tahsil amacıyla dolandırıcılık (TCK m.159),
- Kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf (TCK m.160)
- Açığa atılan imzanın kötüye kullanılması (TCK m.209/1)
- Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (TCK m.233/1)
- Yabancı devlet temsilcilerine hakaret (TCK m.342/2)¹³² örnek olarak sayılabilir.

Yargıtay 2.Ceza Dairesinin vermiş olduğu kararlarda, uzlaşma teklif edilmemesi nedeniyle eksik soruşturma gerekçesiyle, yerel mahkemelerin temyizen bozulduğu kararlara rastlamaktayız¹³³.

¹³² **Nuhoğlu**, s.87; Aynı şekilde şikayete bağlı suçlar **Çulha** (2010), s.194-195; **Şentürk C.**,(2009), “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.27; **Sezer**, s.60-63,

¹³³ Yargıtay 2.Ceza Dairesi Esas No : 2006/911,Karar No : 2006/18646 ve 20.11.2006 tarihli kararı “Sanığa atılı sövme suçu takibi şikayete bağlı suçlardan olduğu halde, 5237 Sayılı TCK.nun 73/8. ve 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 253 ve 254. maddeleri uyarınca usulüne uygun uzlaştırma işlemleri yapılması gerekirken sanığın suçu kabul etmemesi dikkate alınarak uzlaşmaya davet edilmediğinden bahisle eksik inceleme ile yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesine..” şeklindedir.

2. Şikâyete Bağlı Olup Olmadığına Bakılmaksızın Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Katalog Suçlar

Şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, katalog olarak tanımlanan suçlar CMK m.253/1-b ile düzenlenmiştir. Bu suçlar;

- 1.Kasten yaralama (TCK m.86, m.88 üçüncü fıkra hariç),
- 2.Taksirle yaralama (TCK m.89),
- 3.Konut dokunulmazlığının ihlali (TCK m.116),
- 4.Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (TCK m.234) ve
- 5.Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (TCK m.239, dördüncü fıkra hariç) olarak yer almaktadır.

3. Şikayete Bağlı Olsa Dahi Uzlaşmaya Bağlı Olmayan Suçlar

CMK m.253/3 ile¹³⁴ Uzlaştırma Yönetmeliği'nin “*Uzlaştırma kapsamındaki suçlar ve istisnalarını*” düzenleyen 7.maddesinin 3.fikrasına göre “*soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez.*” Buna göre etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez.

a. Etkin Pişmanlık Hükümlerine Yer Verilen Suçlar

TCK'da etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen;

- 1.Organ ve doku ticareti suçu (TCK m.91,93),
- 2.Hırsızlık (TCK m.141-147),
- 3.Yağma (TCK m.148-149),
- 4.Mala zarar verme (TCK m.151 şikayete tabi, m.152 nitelikli hali),
- 5.Güveni kötüye kullanma (TCK m.155, 1.fıkra şikayete tabi¹³⁵ 2.fıkra şikayete tabi değil),
- 6.Dolandırıcılık (TCK m.157 şikayete tabi değil), m.159 şikayete tabi),

¹³⁴ (Değişik madde: 06/12/2006 - 5560 S.K.24.md)

¹³⁵ TCK m.155/2 şikayete tabi değil, m.155/2 ve aşağıda sayılan m.157,162 ve 163 de, TCK m.167/2 de sayılan kişilerin zararına işlenmesi durumunda ve başkaları zarar görmediğinde şikayete tabidir.

- 7.Hileli iflas (TCK m.161),
 - 8.Taksirli iflas (TCK m.162 şikayete tabi değil),
 - 9.Karşılıksız yararlanma suçları (TCK m.163),
 - 10.Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle ilgili suçlar (TCK m.188-192),
 - 12.Para ve kıymetli damgalarda sahtecilik suçları (TCK m.197-201),
 - 13.Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (TCK m.220,221),
 - 14.Zimmet (TCK m.247,248),
 - 15.Rüşvet (TCK m.252-254),
 - 16.İftira (TCK m.267,269),
 - 17.Yalan tanıklık (TCK m.272,274),
 - 18.Hükümlü ve tutuklunun kaçması (TCK m.292,293),
 19. Banka Veya Kredi Kartlarının Kötüye Kullanılması (TCK m. 245),¹³⁶
- suçları da uzlaşma kapsamında değildir.

b. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı İşlenen Suçlar

Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olsa bile, TCK'nın 73/8.maddesinde gösterilen suçlarda uzlaşma yoluna gidilemez¹³⁷. Bunlar arasında sayılan cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar;

- 1.Cinsel saldırı suçu (TCK m.102, 1.fikra bakımından şikayete tabi olup, 2.fikra bakımından eşe işlenmesi halinde şikayete tabidir),
- 2.Çocukların cinsel istismarı suçu (TCK m.103),
- 3.Reşit olmayanla cinsel ilişki (TCK m.104),
- 4.Cinsel taciz suçu (TCK m.105 1.fikra bakımından şikayete tabi olup 2. fikra bakımından şikayete tabi değildir)¹³⁸.

B. Diğer Kanunlarda Uzlaşma

CMK m. 253/2, “*soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olanlar hariç olmak üzere, diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerektiğini*” öngörmektedir. Bu

¹³⁶ Gökcan/Kaymaz, s.103,

¹³⁷ 5560 sayılı Kanundan önce TCK'nın 73/8.maddesinde sayılan suçlar da uzlaşma kapsamın da idi. Ancak, 5560 sayılı kanunun 45. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

¹³⁸ Sezer A., Öğreti Ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma, Adalet, Ankara 2010, s.78-79

düzenlemeden de anlaşılacağı üzere, özel kanunlarda düzenlenip soruşturması ve kovuşturması şikayete bağlı olan ve kendi bünyesinde açıkça suçun uzlaşma kapsamında olduğuna ilişkin açık bir düzenlemeye yer veren suçlar açısından uzlaşma söz konusudur. Bu özel kanunlar;

1. Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (m.73/A)
2. Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (m.48/A)
3. Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (m.24/A)
4. Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (m.61/A)
5. Ticari İşletme Rehni Kanunu (m.12)
6. İcra İflas Kanunu'nda Düzenlenen Suçlar (m.331, 332, 334, 337/a, 338, 345/a)
(İcra İflas Kanunu m. 354, uzlaşmayı kendi bünyesinde barındırdığından CMK'nın 253.maddesinde düzenlenen uzlaşma hükümleri İİK'da düzenlenen suçlar hakkında uygulanmaz.)
7. Zeytinciliğin Islahı Ve Yabanilerinin Aşlattırılması Hakkında Kanun(m.14)
8. Türk Ticaret Kanunu'nda Düzenlenen Haksız Rekabet (m.64), Gemi Adamlarının Görevi Yapmaması (m.1469), Gemi Adamlarının Disiplin Yetkisini Kötüye Kullanma Suçları (m.1470)
9. Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun (m.66)
10. 5941 Sayılı Çek Kanunu'nda Düzenlenen Şikayete Tabi Olan Suçlar¹³⁹ olarak yer almaktadır.

2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'nun 80. Maddesinde düzenlenen suçların soruşturulması ve kovuşturulması şikayete tabi olduğundan uzlaşma kapsamında idi. Ancak bu kanun mülga olmuş ve 6356 Sayılı Sendikalar Ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu 7/11/2012 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir¹⁴⁰. Yeni kanun uzlaşma kapsamında olmayıp, m.78' de belirtilen idari para cezasına hükmedileceği belirtilmektedir.

¹³⁹ Sezer, s.64-72

¹⁴⁰ 07.05.1983 tarihli 2821 sayılı Sendikalar Kanunu ile 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi , Grev ve Lokavt kanunu yürürlükten kaldırılarak 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu 7/11/ 2012 tarihinde 28460 sayılı RG.de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. (Yazılı eserlerin büyük bölümü bu tarihten önce basılmış olması nedeniyle, 2822 sayılı kanunun uzlaşma kapsamında olduğuna rastlayabiliriz.Bu nedenle de bu açıklama yapılmıştır.)Yeni kanun ile; 2822 sayılı kanuna dayanılarak yürürlüğe konulan düzenlemelerin 6356 sayılı kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam edilecektir. Bu nedenle 6356 sayılı yeni kanun belirtilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CEZA MUHAKEMESİNDE UZLAŞMADA İZMİR MODELİ, İZMİR MODELİNİN ÖZELLİKLERİ

I. ÇIKIŞ NOKTASI

Eskiden, komşu, eş, dost kavga eder “helalleştim” ya da “hakkımı helal etmiyorum” der ya da komşu, aile büyüğü, eş dost, akraba araya girer, “uzatmayın, affedin, barışın, olur böyle şeyler, bir anlık sinirlenmiştir, kötü niyeti yoktur, affet büyüklük sende kalsın” vb. şekilde devam eden sözlerle tarafları barıştırmaya ya da ara bulmaya çalışırlardı.

Toplumsal yapının zenginliğinden olan hoşgörü, affetme, barışma değerleri giderek yerini kavgaya, hakarete, çatışmaya bıraktı. Karakol yüzü görmeyen insanlar, karakolluk olmaya, kinlenmeye, adliye koridorlarında dolaşmaya başladılar. Basit bir nedenle çıkan tartışma, can kaybına varan kötü sonuçlar doğurmaya başladı.

Birinci bölümde ortaya koyduğumuz tüm farklı uzlaşma tanımlarına baktığımızda, taraflardan, özellikle mağdur açısından uzlaşma “anlaşmazlığın giderilmesinde artık mağdurun da cezalandırmada yer almakta olduğu bir süreç” olarak karşımıza çıkmaktadır.

Basında, trafikte kavga eden sürücünün, diğer sürücüye çay ısmarlayarak uzlaştıkları haberini okuduğumuzda, bazılarımız “böyle ceza mı olur? çay ısmarlamak da ceza mı?” biçimindeki sorularla cezanın ne olduğunu anlamaya çalıştık. Eskilerde olduğunu belirttiğimiz bir dost, ahababın arabuluculuk yapıp aralarında sorun bulunan kişileri barıştırmaya çalışmaları, kişiler arasındaki çatışmanın tatlıya bağlandığı, “uzatmaya gerek yok basit bir mesele, bir çay ısmarla, bir özür dile affetsin” şeklinde duymayı özlediğimiz değerler, günümüz Türkiye’inde yeniden canlanmış mı oluyor ? diye sormaktan da kendimizi alamadık.

Gelişen teknoloji ile birlikte insanlar arası iletişimin giderek zayıfladığı, tahammülsüzlüğün arttığı, bireylerin öfke kontrolünde zorlandıkları, trafikte yol verme meselesi yüzünden dahi kişilerin birbirlerine tehditler savurduğu, hakaret

ettiği, bazen de birbirlerine bıçakları çektikleri bir toplum haline geldik. Yazılı ve görsel basında basit bir yol verme yüzünden başlayan tartışmanın maalesef ölümle sonuçlandığı haberlerine de üzülenek rastlamaktayız. Buna karşılık İzmir’de, kavga eden iki sürücüden birinin çay ısmarlayarak diğerinin affettiği ya da pet su şişelerinin mavi kapaklarını toplayarak ilgili kuruma teslim etmesiyle ileride detaylı olarak yer vereceğimiz çok farklı barışma, uzlaşma örnekleri ile karşılaştığımızda değişik konferanslarda duyduğumuz “uzlaşma kurumunun İzmir’de etkin olarak uygulandığına” dair söylemi bilimsel olarak desteklemek amacıyla bu çalışmayı yapmaya karar verdik.

II. UZLAŞMADA İZMİR MODELİ

A. Genel Bilgi

İletişim kısaca, ”bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci” olarak tanımlanmaktadır. Yani, iki taraflı, karşılıklı bilgi alışverişidir. Üstün Dökmen iletişimin tanımını yaparken, “bir bilgi kaynağından tek yönlü bilgi iletimine ‘enformasyon’, karşılıklı bilgi alışverişine ise ‘komünikasyon’ ya da “iletişim” adını vermektedir¹⁴¹. Görüldüğü üzere, iki bilgi kaynağı arasındaki karşılıklı bilgi alışverişini “iletişim” olarak adlandırma, tek yönlü bilgi akışını ise ondan farklı bir kavram olarak görme eğilimi vardır. Bu ayrımı dikkate aldığımızda insanlar arasındaki bütün konuşmaları iletişim kabul edemeyeceğimizi düşünebiliriz. Örneğin; ana babalar ya da amirler, çocuklarına, astlarına sadece birtakım emirler verip, onların bu emirler karşısındaki tepkileriyle ilgilenmezlerse, bu tavırlarını “iletişim” değil, “enformasyon” yani tek yönlü bilgi aktarımı olarak kabul etmek pek de yanlış olmasa gerektir¹⁴².

İster çalışma hayatında olsun, ister şu ya da bu nedenle muhatap olduğumuz bir kamu kurumunda olsun karşılaştığımız yönetici veya çalışanların, yasal düzenlemeyi, teknik terimleri sadeleştirerek anlaşılır biçimde bize aktardıklarında ve karşı tarafta anlaşıldığımızı anladığımızda, sonuca daha kolay ulaşmanın verdiği memnuniyeti çoğumuz yaşayarak görmekteyiz. Aslında burada yaşanan etkili bir

¹⁴¹ Dökmen Ü., İletişim Çatışmaları ve Empati, Sistem Yayıncılık, İstanbul 1997, s.20-21

¹⁴² Dökmen, s.21

iletişimdir. Siz anlatabilmiş, karşınızdaki de sizi anlamıştır. Uzlaşmada İzmir Modelini açıklamaya başlarken konuya özellikle iletişimden girmek istedik. Çünkü aşağıda daha ayrıntılı olarak göreceğimiz üzere, “*Uzlaşmada İzmir Modelinde*” uzlaşma savcısı tarafından uzlaşma kurumunun taraflara bizzat anlatılması, taraflarla etkili iletişim kurması, modelin ana omurgasını oluşturmaktadır. Uzlaşma savcısı enformasyon değil, iletişim yapmaktadır. Böylece taraflar, yalan-yanlış bilgidan uzak, uzlaşma konusunda yetkili ve yetkin olan uzlaşma savcısından, uzlaşma kurumunu dinleyerek ve varsa sorularını, kaygılarını gidererek uzlaşma sürecinde yer alıp almamaya karar vermektedirler.

Sistemli bir şekilde uygulandığını gördüğümüz “Uzlaşmada İzmir Modeli”nin eksik yanları da giderildikten sonra, tüm Türkiye’ye uygulanabilir bir model olarak literatürde yer almasını sağlamak bu çalışmanın esas hedefini oluşturmaktadır.

Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelini tez konusu olarak belirlediğimizde basında yer alan farklı uzlaşma haberleri ve uzlaştırmacı olarak görev yapanlardan duyduğumuz öyküler vardı. Literatürde, İzmir’deki uzlaşma uygulamasının bilinmesine yönelik olarak yaptığımız araştırmalarda detaylı bir çalışma konusu olarak yer almadığına ancak çalıştay, konferans, vb toplantılarda yer aldığına rastladık. Biz de bu çalışmamızda Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modeli’nin bir “*model olarak*” nitelendirilebilmesine yarayacak önemli özelliklerini aktarmaya çalışacağız.

B. Ceza Adalet Sisteminde Mağdur-Fail Uzlaştırma Uygulamaları Uluslararası Çalıştayında İzmir Adliyesinde Uzlaşma

Yaptığımız araştırmalarda Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir uygulamasının, Adalet Bakanlığı tarafından 12-14 Mart 2012’de İstanbul’da düzenlenen “Uzlaşma, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları-Ceza Adalet Sisteminde Mağdur- Fail Uzlaştırma Uygulamaları Uluslararası Çalıştayında” geniş bir şekilde yer aldığına rastladık.

Çalıştay, dünyanın sayılı ülkelerinden onarıcı adalet konusunda uzman ve akademisyenin katılımı ile gerçekleştirilmiştir¹⁴³.

Çalıştayda İzmir'deki uzlaşma kurumunun uygulamasının, katılımcı savcılar tarafından detaylı olarak anlatıldığına rastlamaktayız. Çalıştaya İzmir Cumhuriyet Başsavcılığını temsilen Cumhuriyet savcıları Dr. Uğurcan Sevinç **Kızıloğlu** ve Nazan **Pekcan** konuşmacı olarak katılmışlardır.

Çalıştayda Ceza İşleri Genel Müdürü tarafından “*Bu programda ise öncelikle uzlaştırmanın başarıyla yerine getirildiği ülkelerdeki uygulama örneklerine yer verileceği gibi, ülkemizde bu işe sahip çıkan ve sahip çıkıldığı zaman ne kadar başarılı sonuçlar alınabileceğini gösteren uzlaştırmanın kahramanları olarak nitelendirebileceğimiz örnek Cumhuriyet savcılarımız ile uzlaştırmacılarımızın, uzlaştırma bu haliyle uygulanamaz diyenlere karşı koyanlara cevap niteliğindeki deneyimlerini dinledikten sonra uygulamada yaşanan sorunlar tartışılarak mevcut durumun analizi yapılacak, çalışma grupları oluşturularak uzlaşma uygulamalarının tamamının mercek altına alınması ve değerlendirilmesi sağlanacaktır.*”¹⁴⁴ açıklaması yapılarak, Çalıştaya katılan diğer uygulayıcılarla birlikte İzmir Adliyesinde görev yapan ve çalıştayda İzmir uygulamasını aktaran savcılar da “*uzlaştırmanın kahramanları*” olarak nitelendirilmiştir.

Çalıştay süresince İzmir'i temsil eden Cumhuriyet savcılarının yaptıkları konuşmalara baktığımızda, 2007 yılında sadece (4) olan uzlaşma sayısının 2012 yılında (3441) olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu kadar kısa süre içerisinde yüksek oranda artış ile gerçekleşen uzlaşmanın, “Uzlaşmada İzmir Modeli” olarak tanımlanmasında bir sakınca bulunmadığını düşünmekteyiz. Artık uzlaşma savcıları tarafından sistemli bir uygulama haline getirilen, etkin ve başarılı olarak uygulanan uzlaşma kurumunun sağladığı faydaların yanı sıra modelin oluşmasında katkı

¹⁴³ Adalet Bakanlığı Bakan Yardımcısı, Ceza İşleri Genel Müdürü, (Demokratik Yönetişim Program Yöneticisi, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı UNDP), Barolar Birliği Başkanı ,İzmir başta olmak üzere değişik illerden Cumhuriyet Başsavcı ve Cumhuriyet savcıları, (Onarıcı Adalet Merkezi Direktörü, Minnesota Üniversitesi, ABD), Avrupa Onarıcı Adalet Forumu Başkanı, Birleşik Krallık, Hakimler Ve Savcılar Yüksek Kurulu Üyesi, Onarıcı Adalet Girişimi Direktörü, Marquette Üniversitesi Hukuk Fakültesi, ABD, Onarıcı Adalet Öğretim Görevlisi, Kriminoloji Enstitüsü; Koordinatör, Onarıcı Adalet Araştırması, Belçika, Sosyal Bilimler Okulu, Üniversite Del Sacro Cuore, İtalya) <http://www.cigm.adalet.gov.tr/duyurular/2012/uzlasmacalistaykitabi.pdf>

¹⁴⁴ <http://www.cigm.adalet.gov.tr/duyurular/2012/uzlasmacalistaykitabi.pdf>

sağlayan İzmir Barosunun, diğer kurum ve kuruluşların, uzlaştırmacıların çabaları ve İzmir'in toplumsal yapısındaki zenginlik başta olmak üzere tüm unsurlarıyla uygulamayı göz önüne sermenin faydalı olacağını değerlendirmekteyiz.

C. Ceza Muhakemesinde Uzlaşma Rehberi ve Arabuluculuk Mevzuatı Kitapçığında İzmir Adliyesinde Uzlaşma

İkinci olarak literatürde uzlaşmada İzmir uygulamasının model olarak önerilmesi kapsamında yaptığımız araştırmalarda, Bahçeşehir Üniversitesi **Igul** (Instute for Global Understanding Of Law) Direktörlüğü tarafından yayınlanan “*Ceza Muhakemesinde Uzlaşma Rehberi ve Arabuluculuk Mevzuatı*” kitapçığında İzmir’de ki uzlaşma uygulamasına değinilmiştir.

Bahçeşehir Üniversitesi Igul Direktörlüğü tarafından söz konusu kitapçık, kamuoyunun uzlaşma konusunda bilgilendirilmesi amacıyla basılmıştır. Çalışmamızda kaynak olarak da başvurduğumuz bu kitapçık bir uzlaşma rehberi niteliğinde olup, soru cevap yöntemi ile uzlaşma hakkında bilgi vermektedir. Kitapçıkta, İzmir Adliyesindeki uzlaşma uygulamasından söz edilirken uzlaşma teklifinin kolluğa bırakılmadan doğrudan Cumhuriyet savcısı tarafından yapılması önerisine yer verildiğini görmekteyiz.

Kitapçığın “Kolluk Tarafından Yapılan Uzlaştırma İşlemleri” başlıklı bölümünde Yönetmeliğe dayanarak kolluğun uzlaşma teklifi yapmaya yetkili olduğu açıklanmaktadır. Daha sonra da, “*bizce uzlaşma teklifinin yapılması kolluğa bırakılmamalı, Cumhuriyet savcısı İzmir Adliyesinde uygulanan örnek gibi, tarafları çağırarak, uzlaşma kurumunun ayrıntıları hakkında, onları bilgilendirdikten sonra, uzlaşma teklifini kendisi yapmalıdır. Uzlaşmayı kabul etmenin veya uzlaşmayı kabul etmemenin ayrıntılı hukuki sonuçları vardır. Bunların taraflara kolluk tarafından anlatılması zordur. Sadece yazılı formun imzalatırılması ise ‘ayrıntılı açıklama yapma’ anlamını taşımaz*”¹⁴⁵ şeklinde İzmir Adliyesinde uzlaşma teklifinin

¹⁴⁵ **Igul**, Bahçeşehir Üniversitesi Igul (Instute for Global Understanding Of Law) Direktörlüğü tarafından yayınlanan “*Ceza Muhakemesinde Uzlaşma Rehberi ve Arabuluculuk Mevzuatı*” Igul No.2013-1, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, Mart 2013, s.52-53

Cumhuriyet savcısı tarafından yapılmasının örnek olarak kabul edilmesi önerisi dile getirilmiştir.

D. Basında ve Konferanslarda İzmir Adliyesinde Uzlaşma

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığına bağlı görev yapan uzlaşma savcılarının Bakanlık veya Üniversiteler tarafından düzenlenen çalıştay ve konferanslarda yaptığı konuşmalarda, basında yer alan haberlerde, İzmir Adliyesinde yakından gözlemediğimiz uzlaşma çalışmalarına ilgi ile bakıldığını gözlemledik.

Basında yer alan haber ve röportajlarda da İzmir’de uzlaşma sürecinin çok ciddiye alındığını, önemsendiğini ve her yıl bir önceki yıldan daha fazla uzlaşma sağlandığını görme olanağı bulduk¹⁴⁶ ve etkin sonuç odaklı olarak uygulandığını düşündüğümüz İzmir Adliyesinde uzlaşma uygulamalarını genel olarak bu çalışma ile aktarmak istedik.

III. UZLAŞMADA İZMİR MODELİNİN ÖZELLİKLERİ

Çalışmamızın ilk iki bölümünde uzlaşmaya genel olarak yer verilmiştir. Bu bölümde ise; CMK ve Uzlaştırma Yönetmeliği çerçevesinde İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında uygulanan uzlaşma kurumunu açıklamaya çalışacağız.

A. Soruşturma Aşamasında Uzlaşmada Savcılık Uygulaması ve İzmir Modelinin Başarısına Olan Katkıları

1. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı Uzlaşma Bürosunun Uzlaşmayı Sistemli Bir Kurum Olarak Uygulaması

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığınca uzlaşma kurumunun uygulanmasına yönelik olarak yer alan yapılanmada, uzlaşma savcılığının bağlı olduğu Başsavcı vekilinin koordinesinde sistemin etkili biçimde işletilmesine yönelik çalışmalar yürütülmektedir. Uzlaşma kurumunun uygulanmasına yönelik olarak aşağıda detaylı

¹⁴⁶ <http://www.yeniasir.com.tr/HayatinIcinden/2012/01/30/baris-savcilar-i-uc-bin-kisiyi-uzlastirdi>

olarak göreceğimiz uzlaşma modelinde öncelikle Başsavcılık tarafından konu önemsenererek, gerek nöbetçi savcılık ve gerekse de kolluk tarafından uzlaşma kapsamında işlenen suçlarla ilgili olarak uzlaşma teklifi yapılmadan kolluk tarafından hazırlanan soruşturma dosyalarının İzmir Cumhuriyet Başsavcılığına seri bir şekilde gönderilmesi sağlanmıştır.

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığınca uzlaşma bürosu 2007 yılında kurulduğunda, o yıl içerisinde uzlaşma savcılığınca sadece üç dosyaya bakılmıştır. Çünkü kolluktan ya da müracaat savcısından uzlaşma teklif edilmeksizin uzlaştırma bürosuna yalnızca üç dosya gelmiş, her üç dosya da, uzlaşma savcısı tarafından uzlaşmayla sonuçlandırılmıştır. 2008 yılında bu sayı 44'e çıkmıştır. Uzlaşma savcısı tarafından, nöbetçi Cumhuriyet savcıları ile iletişime geçilerek, taraflara uzlaşma teklif etmemeleri ve kolluğun da uzlaşma teklif etmemesi istemi iletilmiştir. 2009 yılında uzlaşmadan sorumlu Cumhuriyet savcılarının çabası ve İzmir Adliyesindeki diğer birimlerin de desteği ile, kolluğu uzlaşma teklifinden nasıl vazgeçirebilecekleri üzerinde yoğunlaşmış ve polis merkezleri ile tek tek görüşülerek, uzlaşma kapsamında yer alan suçlarla ilgili soruşturma dosyalarının uzlaşma teklif edilmeden doğrudan uzlaşma bürosuna gönderilmesi sağlanmıştır¹⁴⁷.

Nitekim HSYK' nın 18.10.2011 tarih ve 10 sayılı "Soruşturma Usul ve Esasları " konulu genelgesinin 17. maddesinde uzlaşma kurumuna yönelik dikkat edilmesi gereken hususlar belirtilmektedir. Genelgenin 17/c maddesi ile; *"uzlaşma kurumuna işlerlik kazandırılması bakımından bu işlemlerin adliyelerde kurulacak olan uzlaştırma bürolarında ve görevlendirilecek Cumhuriyet savcılarının gözetiminde eğitim almış uzlaştırmacılar marifetleriyle gerçekleştirilmesi"* istenmiştir.

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında 2009 yılından itibaren uzlaşma bürosunda uzlaşma savcılarının görev alarak, uzlaşmanın sistemli bir şekilde ve de HSYK' nın

¹⁴⁷ Uzlaşma Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları-Ceza Adalet Sisteminde Mağdur-Fail Uzlaştırma Uygulamaları Uluslararası Çalıştayı, 12-13-14 Mart 2012 İstanbul, s.19-20
<http://www.cigm.adalet.gov.tr/duyurular/2012/uzlasmacalistaykitabi.pdf>
(Erişim tarihi 12.05.2013)

2011 yılı genelgesinden önce uygulanmakta olduğunu görmek, uzlaşma kurumuna gösterilen özenin de bir göstergesidir.

2. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında Uzlaşmayla Sonuçlanan Dosyalarda Artış

İzmir’de uygulanan uzlaşma kurumunun bir model olarak önermemize dayanak olacak en temel nedenlerden biri de kuşkusuz uzlaşma uygulanmasına başlandığı 2007 yılından bugüne kadar uzlaşma ile sonuçlanan dosyaların sayısındaki artıştır. Aşağıda toplam uzlaştırma ile sonuçlanan dosya sayısında yıllara göre meydana gelen artışa bakıldığında, İzmir uygulamasında her yıl daha fazla sayıda olumlu sonuç alındığı sonucu, bu çalışmanın asıl çıkış noktasını oluşturmaktadır.

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığının 2007 yılından itibaren sistemli olarak uyguladığı uzlaşma uygulamasından bugüne dek istatistiksel olarak bakacak olursak;

<u>YIL</u>	<u>TOPLAM DOSYA SAYISI</u>	<u>UZLAŞMA SAĞLANAN</u>	<u>UZLAŞILAMAYAN</u>
2007	57	39	0
2008	100	44	9
2009	250	155	77
2010	981	440	90
2011	5207	3506	359
2012	5627	3441	339

2013 yılında 31 Ekim 2013 itibariyle (2214) uzlaşma gerçekleşmiş olup, (213) uzlaşma gerçekleşmemiştir. 2013 yıl sonu uzlaşma sayısının artarak geçen yıl ki sayıyı aşacağı tahmin edilmektedir.

Sayısal olarak bakıldığında uzlaşma savcılığına gelen ve başarıyla sonuçlanan uzlaştırmalarda ciddi oranda artış olduğu görülmektedir. Sayısal olarak uzlaşmada sağlanan artışın nedenlerini incelediğimizde yukarıda genel olarak İzmir Adliyesinde uzlaşma modelinin oluşmasına dair açıklamalarımızın yanısıra, aşağıda belirttiğimiz hususları da detaylı olarak açıklamaya çalışacağız.

3. Uzlaşma Savcısının Otorite Olmadan Uzlaşma Teklifini Yapması

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 8.maddesi “*Soruşturma Aşamasında Uzlaşmada Uzlaşma teklifini*” düzenlemektedir. Buna göre: “(1) *Soruşturma konusu suçun, uzlaşmaya tâbi olması ve işlendiği hususunda yeterli şüphenin bulunması hâlinde; Cumhuriyet savcısı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Cumhuriyet savcısının yazılı ya da acele hallerde sözlü talimatı üzerine, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene adli kolluk görevlisi de uzlaşma teklifinde bulunabilir. Sözlü emir, en kısa sürede yazılı olarak da bildirilir.*” Bu düzenleme, kolluk görevlisi tarafından da uzlaşma teklifinin yapılmasını öngörmektedir.

Cumhuriyet savcılarında tanınan uzlaşma teklifinde bulunma yetkisinin, kolluğa istisnai olarak verilmesi, genel olarak da savcı tarafından uzlaştırma yapılması Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun 18.10.2011 tarih ve 10 nolu “*Soruşturma usul ve esasları* “ konulu genelgesinde de yer almıştır. Genelgenin 17. maddesi “uzlaşma müessesesinin uygulanmasında uyulacak hususlar” başlığını taşımaktadır.

Genelgede “*Uzlaşma müessesesinin uygulanmasında uyulacak hususlar;*

a) *5271 sayılı Kanununun 253. Maddesi ile 26/7/2007 tarihli ve 26594 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik hükümlerine azami derecede riayet edilmesi,*

b) *Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tabi olması ve işlendiği hususunda yeterli şüphenin bulunması halinde, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifi yapılabileceğinden öncelikle bu hususun kesin olarak tespit edildikten sonra teklifin yapılması,*

c) *Uzlaşma kurumuna işlerlik kazandırılması bakımından bu işlemlerin adliyelerde kurulacak olan uzlaştırma bürolarında ve görevlendirilecek Cumhuriyet savcılarının gözetiminde eğitim almış uzlaştırmacılar marifetleriyle gerçekleştirilmesi,*

ç) *Cumhuriyet savcılarının kanunen tanınan uzlaşma teklifinin adli kolluk*

görevlilerine de yaptırabilme yetkisinin istisnai olarak kullanılması”¹⁴⁸ olarak belirtilmiştir.

Görüldüğü gibi HSYK genelgesi 2011 yılında yayınlanmış olmasına rağmen İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde 2009 yılından bu yana yalnızca uzlaşma bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından uzlaşma teklifi yapılmaktadır. Kaldı ki, HSYK genelgesi de, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında temenniden öteye gitmiş ve yıllar öncesinden gerçekleşmiştir. Yasayla verilen uzlaştırma yetkisi İzmir’de yalnızca uzlaşma savcılığı tarafından kullanılmaktadır. Nöbetçi savcı ve kolluğun uzlaşma teklifi yapmaması sağlanmış olup bu uygulama artık yerleşmiştir.

Biz, uzlaşma bürosunda görevli Cumhuriyet savcılarının, uzlaşma teklifini kolluğa ya da diğer savcılara bırakmayarak doğrudan kendileri tarafından yapılması yönündeki uygulamanın İzmir’de uzlaşmanın başarılı olmasında en etkin özelliklerinden biri olduğunu değerlendirmekteyiz. Bu konuda CMK m.253/4 ile kolluğa da yetki verildiği halde, bu yetkinin direkt olarak uzlaşma bürosunda görevli savcılar tarafından kullanılması yasal mevzuata da aykırı bir durum değildir. Burada söz konusu olan uzlaşma kurumunun sistemli ve etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak için, CMK ve Uzlaştırma Yönetmeliği’nin verdiği yetkinin, kolluk aracılığıyla değil, uzlaşma savcıları tarafından doğrudan kullanılmasıdır.

Uzlaşma savcısı tarafından yapılan bilgilendirme toplantısında, mağdurun hakları da hatırlatılmaktadır¹⁴⁹. Öğretide faille mağduru karşı karşıya getirerek

¹⁴⁸ <http://www.hsyk.gov.tr/Mevzuat/Duyurular/Ceza-Adalet-Sisteminde-Uzlasma-17-9-2012.pdf>
Bilindiği üzere Kurulumuzun 18/10/2011 tarihli ve (10) No’lu “Soruşturma usul ve esasları” konulu Genelgesinin m.17- *Uzlaşma müessesesinin uygulanmasında;*
a) 5271 sayılı Kanunun 253 üncü maddesi ile 26/7/2007 tarihli ve 26594 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik hükümlerine azami derecede riayet edilmesi,
b) Soruşturma konusu suçun, uzlaşmaya tâbi olması ve işlendiği hususunda yeterli şüphenin bulunması hâlinde; şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifi yapılabileceğinden öncelikle bu hususun kesin olarak tespit edildikten sonra teklifin yapılması, uzlaştırma bürolarında ve görevlendirilecek Cumhuriyet savcılarının gözetiminde eğitim c) Uzlaşma kurumuna işlerlik kazandırılması bakımından bu işlemlerin adliyelerde kurulacak olan almış uzlaştırmacılar marifetiyle gerçekleştirilmesi,
ç) Cumhuriyet savcılarının kanunen tanınan uzlaşma teklifinin adli kolluk görevlilerine de yaptırabilme yetkisinin istisnai olarak kullanılması”

¹⁴⁹ Mağdur ile şikâyetçinin hakları Madde 234. (1) Mağdur ile şikâyetçinin hakları şunlardır: Soruşturma evresinde;1.Delillerin toplanmasını isteme 2.Soruşturmanın gizlilik ve amacını

uzlaşmayı sağlamanın hatalı bir yaklaşım olduğu, bu yaklaşımın başarı sağlamayacağı, nitekim 5560 sayılı değişiklikten önce ve sonra uzlaşma mekanizmasının çalışmadığı bir eleştiri olarak ileri sürülmüştür¹⁵⁰. Bu eleştirel yaklaşımın 2007 yılına ait olduğu ve aradan geçen altı yıl içinde uzlaşma kurumunun en azından İzmir örneğinde artık uygulanabilir sistemli bir adalet mekanizması haline geldiğini söyleyebiliriz.

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı Uzlaşma Bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından, soruşturma dosyası kendilerine geldiğinde suçun uzlaşma kapsamında olduğu belirlendikten sonra uzlaşma teklifi yapılmakta, bir yandan da delil toplanmaya devam edilmektedir. Bu uygulama bazı hukukçular tarafından, uzlaşma savcısının delil toplamak yerine bir an önce “dosyayı kapatmak” kaygısıyla uzlaşma teklifi yapmakta olduğu ve savcı tarafından deliller toplanmadan uzlaşma teklifi yapılmaması gerektiği yönünde eleştirilmektedir.

İzmir Adliyesinde dosyalar her yıl bir önceki yıla göre artan oranda uzlaşma ile sonuçlanmaktadır. Bu sonuç bile delillerin tam olarak toplanmadan uzlaşma teklifinin yapılmasının bir sorun oluşturmadığının göstergesidir. Kaldı ki; uzlaşma teklifi sayesinde Cumhuriyet savcısı tarafından taraflar doğru bilgilendirilmekte ve tarafların çoğu ilk kez uzlaşma kurumundan ve böylesi bir sistemin varlığından haberdar olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında iddia edildiği gibi, delilleri toplayıp iddianame aşamasına gelindiği anda uzlaşma teklif etmek yerine, henüz daha soruşturmanın başında uzlaşma savcısının uzlaşma teklif etmesini performans kaygısına dayanan bir yaklaşım olarak değerlendiren görüşlere katılmamaktayız. Sonuçta söz konusu suçun uzlaşma kapsamında olması halinde taraflar uzlaşma kurumu hakkında bilgilendirildikten sonra, uzlaşmayı kabul ettikleri göz önüne

bozmamak koşuluyla Cumhuriyet savcısından belge örneği isteme,3. Vekili yoksa, baro tarafından kendisine bir avukat görevlendirilmesini isteme,4. 153 üncü ye uygun olmak koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve el konulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme,5. Cumhuriyet savcısının, kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararına kanunda yazılı usule göre itiraz hakkını kullanma) Kovuşturma evresinde; 1. Duruşmadan haberdar edilme,2. Kamu davasına katılma,3. Tutanak ve belgelerden vekili aracılığı ile örnek isteme,4. Tanıkların davetini isteme,5. Vekili yoksa, baro tarafından kendisine avukat atanmasını isteme,6. Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandırma kararları karşı kanun yollarına başvurma.(2) Mağdur, on sekiz yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malûl olur ve bir vekili de bulunmazsa, istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilir.(3) Bu haklar, suçun mağdurları ile şikâyetçiye anlatılıp açıklanır ve bu husus tutanağa yazılır.

¹⁵⁰ Yurtcan, s.82

alındığında, uzlaşma savcısının dosyayı bir an önce kapatmak düşüncesiyle değil de, tarafların bir an önce uzlaşmak isteklerinin etkili olduğunu tez kapsamında gözlemlediğimiz uzlaşma toplantısındaki tablodan hareketle rahatlıkla dile getirebiliriz.

Yine tez kapsamında İzmir Adliyesinde uzlaşma uygulamasını incelerken, bazı hukukçuların, uzlaşma savcısının uzlaşma teklifi yapmasının çok aceleye getirildiği ve tarafların “*serinleme süresi*” olarak nitelendirilen süreyi beklemeden karar vermek zorunda bırakıldıkları yönünde eleştirilerine rastladık.

Diğer bir eleştiri de, Cumhuriyet savcısının uzlaştırmacı rolünü üstlenmesinin, onun “*araştırmacı*” ve “*itham edici*” görevleri ile bağdaşmayacağı, bu görevin savcıya verilmeyerek “bağımsız ve tarafsız” bir organ tarafından yerine getirilmesinin yerinde olacağı doğrudur. Bu görüşe göre, “avukatların, Avukatlık Kanunu m.2’ den kaynaklanan uyuşmazlık çözümleme görevi yaygınlaştırılmalıdır”¹⁵¹ şeklindedir.

Ancak Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelinde iddia edildiği gibi uzlaşma teklifi taraflara acele ve düşünmek için zaman bırakmayacak bir şekilde yapılmamaktadır. Serinleme süresi, sakinleme süresi veya öfkenin, kızgınlığın geçme süresi olarak tanımlanan bu sürenin geçmesi için yeterli bir süre beklendiğini düşünmekteyiz. Hatta uzlaşma bilgilendirme toplantısı çıkışında, uzlaşma bürosunda görevli katipler, taraflardan kimilerinin tereddüt ettiği durumlarla karşılaşabilmektedirler. Bu durumda dahi, katipler tarafından uzlaşma toplantısında bilgilendirilmelerine rağmen halen tereddütleri veya özel olarak soruları bulunan taraflara, her zaman uzlaşma bürosuna gelebilecekleri, kafalarındaki soru işaretlerini giderebilecekleri ve uzlaşma formu almaları halinde de Uzlaştırma Yönetmeliği’nin kendilerine tanıdığı üç günlük süre hatırlatılarak, kurumun sağlıklı bir şekilde işletilmesine destek olmaktadır¹⁵². Gerçekten taraflar uzlaşma savcısı tarafından

¹⁵¹ **Kunter /Yenisey / Nuhoğlu**, CMH Kitabı, Nuhoğlu – Yenisey’in onbeşinci baskı önsözü, s.xxı

¹⁵² Uzlaşma teklifinde karar süresi

Madde 10 - (1) Uzlaşma teklifinde bulunulandan herhangi biri, en geç üç gün içinde teklifi yapan adli kolluk görevlisine ya da görevli Cumhuriyet savcısına kararını bildirmediği takdirde, uzlaşma teklifi reddedilmiş sayılır. Bu durumda, Kanunun 255 inci maddesi hükmü saklı kalmak üzere, ayrıca diğerlerine uzlaşma teklifinde bulunulmaz.

yapılan toplantıya geldiklerinde, yaşadıkları olayın üzerinden en az bir ay süre geçtiği soruşturma dosyalarından anlaşılmaktadır. Bu nedenle de gerek CMK ve gerekse de Uzlaştırma Yönetmeliği'nde yer alan uzlaşma bilgilendirmesi, teklifi ve karar verme süresine dair düzenlemelerin uygulamada taraflara serinleme süresini sağladığı ve uzlaşma teklifinin de aceleyle getirilmediğini düşünmekteyiz.

4. Kolluğun Uzlaşma Teklifinde Bulunmaması

Kolluğun uzlaşma teklifinde bulunması konusunda akademisyenlerden de farklı yaklaşım gelmiştir. Buna göre; CMK m.253 uyarınca kolluğun da uzlaşma teklifinde bulunabilmesi uygulamacının, özellikle savcıların iş yükünü önemli surette azaltacak pratik bir çözüm yoludur. Bununla birlikte, uzlaşma yolunun açılabilmesi için, 5560 sayılı kanun değişikliğinden önce “*şüphelinin sorumluluğu kabul etmesi*” gerektiğinden kolluğa yönelik “*baskı altında ifade alma*” suçlamalarını tekrar diriltebilecek bir altyapı oluşturulmakta idi. Burada kolluğa yönelik “maddi” bir baskı değil, “manevi” baskı uyguladığı konusunda eleştiri yapılmasının kapısı açılmaktadır¹⁵³ şeklinde eleştirilmekte idi.

Bu açıdan da baktığımızda 5560 sayılı değişiklikle, uzlaşmada failin suçu kabullenme şartı da kalktığından ve de İzmir Modelinde uzlaşma teklifini uzlaşma savcısının yapması nedeniyle, uzlaşma sürecinde kolluğun manevi baskı uyguladığı iddialarına günümüzde yer verilmemektedir.

Yine kolluğun daha olayın sığağı sığağında, serinleme süresi geçmeden ve de tarafların öfkeleri dinmeden uzlaşma teklifi yapmasını, uzlaşma kurumunun amacına da aykırı olacağı düşüncesiyle uygun olmadığını değerlendirmekteyiz. Uzlaşma kapsamında yer alan suçlar nedeniyle kollukta ifade alma işlemleri sırasında, taraflara kolluk tarafından uzlaşma teklif edilmesinin önüne geçilmesinin şu açıdan da faydası vardır; kollukta hala taraflar olayın etkisinde olup genelde öfkeli ve tepkili olmaktadırlar. İzmir Cumhuriyet Başsavcı Vekili Dr. Uğurcan Sevinç **Kızıloğlu**' nun da bu konuda akademisyenlerle ikili görüşmelerinde verdiği bir örnek çarpıcıdır. “*Kollukta mağdurun daha yanağındaki tokadın kızarıklığı geçmeden* “ uzlaşma teklif edilmektedir. Bu aşamada uzlaşma teklif edilmesi, özünde etkin sonuçları olan ve

¹⁵³ **Kunter/Yenisey/Nuhoglu**, Nuhoglu – Yenisey'in onbeşinci baskı önsözü, s.xx

mağdurun da adalet sürecine katılmasını esas alan uzlaşma kurumunun yanlış ve eksik olarak algılanmasına neden olacaktır. Dolayısıyla, kollukta uzlaşma teklifi yapılması taraflar açısından sanki “karşdakini affet, barış gitsin” şeklinde bir algıya neden olmaktadır. Çünkü kolluğun, o kadar iş yükü arasında bu kadar özellikleri olan uzlaşma kurumunu, uzlaşma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı kadar teknik, usul ve yetkinlik açısından bilmesi ve de taraflara aktarmasının imkanı yoktur. Ki, kolluk uygulamalarında da rastladığımız ve burada açıkça belirtebileceğimiz şekilde kollukta uzlaşma teklif edilmesi uygulamasında, uzlaşma formu taraflara uzatılarak- *uzlaşmak istiyor musunuz?- uzlaşmak istemiyor musunuz?* şeklinde soru yöneltilmesi biçiminde gerçekleştirilmektedir. Oysa ki Uzlaştırma Yönetmeliği’nin, Temel İlkeler Ve Genel Hükümler başlıklı ikinci bölümü, 5/5. maddesinde bu husus “*Uzlaştırma sürecine başlanmadan önce şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören, hakları, uzlaşmanın mahiyeti ve verecekleri kararların hukukî sonuçları hakkında bilgilendirilir.*” şeklinde detaylı bir bilgilendirme olarak düzenlenmiştir.

Kolluğun tarafların ifadelerini almaları esnasında, bu bilgilendirmenin sağlıklı olarak yapılamayacağı, kolluğun yoğun iş ve işlemlerinden oluşan görevlerinin yanısıra teknik olarak da mümkün değildir. Çünkü bilgilendirme sadece kollukta uygulanan haliyle yani, sadece uzlaşma teklifinin yapılmasından ibaret değildir, aslolan taraflara Uzlaştırma Yönetmeliği’nde belirtildiği şekilde, uzlaşmanın hukuki sonuçları hakkında da bilgi vermektir. Bu konuda da, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında uzlaşma bürosunda görev yapan Cumhuriyet savcılarının, konuya hakimiyetleri doğrultusunda tarafları bilgilendirmeleri ve uzlaşma teklifi yapmaları olumlu bir uygulamadır.

Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelinde kolluk, uzlaşma kapsamındaki suçlarla ilgili soruşturma dosyalarında uzlaşma teklifi yapmamaktadır. Ancak, kolluk görevlilerine düşen görev hemen olay sonrasında, suç nedeniyle ortaya çıkan maddî zarara ilişkin tespit ve gözlemlerini tutanak altına almak, görüntü kaydı almaktır. Cumhuriyet savcısı da bunun takipçisi olmalıdır. Uygulamada, ne yazık ki maddî zararın kolaylıkla tespit edilebileceği türden olaylarda dahi bu tür tespitlerin soruşturma dosyasında yer almadığı, sonraki aşamalarda ise artık maddî zararı saptama olanağının gittikçe azaldığı gözlemlenmektedir. Böyle bir tespitinin bulunması ise, zararı gidermek suretiyle lehine olan hükümlerden yararlanmak

isteyen failin ve kovuşturma aşamasında mağduriyetin giderilmesine ilişkin kararı verecek hakimın işini kolaylaştıracaktır, ayrıca tazmin koşulunun gerçekleşmesi için tarafların anlaşmasının ya da mağdurun rızasının arandığı hallerde mağdurun bu durumu kötüye kullanmasını da önleyecektir.

Böylece aynı zamanda uzlaşma sürecinde mağdurun zararının giderilmesinde failin de haksız bir maddi taleple karşılaşmasının önüne geçilecektir. Uzlaşmanın gerçekleşmemesi durumunda, kovuşturma aşamasında da kolluğun soruşturma aşamasında gösterdiği özen hukuk davalarında tazminat miktarlarının belirlenmesinde de taraflara kolaylık sağlayacaktır. Kaldı ki, uyuşmazlığın uzlaşma sürecine taşınabilmesi, suçun uzlaşma kapsamında olmasını gerektirmektedir. Bunun belirlenmesi ise kolluğun da özenli çalışması sonucunda, ancak olayla ilgili tüm bilgilerin dosyaya girmesi ile mümkün olabilmektedir.

Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelinde, Cumhuriyet savcısının taraflara uzlaşma teklifini yapmasını olumlu bulmaktayız. Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 8.maddesi ile kolluğa da verilen uzlaşma teklif etme yetkisinin, savcılarının iş yükleri artması pahasına da olsa uzlaşma savcılarınca kolluk tarafından kullanılmasının önüne geçilmiştir.

Bu uygulama, uzlaşma savcılarının iş yüklerini arttırsa da yoğun bir performans ve işbirliği ile İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında uzlaşma kurumu etkin olarak uygulanmakta ve olumlu sonuçlar alınmaktadır.

5. Uzlaşma Savcısının Tarafları Bilgilendirme (Uzlaşma) Toplantısı

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında uzlaşma kurumu, uzlaşma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından taraflara bizzat anlatılmaktadır.

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 5/5.maddesi, uzlaştırma sürecine başlanmadan tarafların bilgilendirilmesini düzenlemiştir. Buna göre; *“uzlaştırma sürecine başlanmadan önce şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören; hakları, uzlaşmanın mahiyeti ve verecekleri kararların hukukî sonuçları hakkında bilgilendirilir”* şeklindedir.

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin tarafların bilgilendirilmesine ilişkin maddesine bakıldığında; tarafları kimin bilgilendireceğine dair, yani –özne-muhatap-Yönetmeliğin 5/5.maddesinde **belirtilmemiştir**. Ancak Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 8. maddesinde belirtilen uzlaşma teklifinin Cumhuriyet savcısı ve kolluk tarafından yapılabileceğine ilişkin düzenlemeden hareketle, bu bilgilendirme görevinin de Cumhuriyet savcısı ve kolluğa ait olduğu sonucunu çıkarabiliriz. İşte bu noktada İzmir Modelinin başarılı olarak uygulanmasını, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 5.maddesi ile öngörülen tarafların uzlaşma konusunda bilgilendirilmesinde, özne veya muhatap olarak, bizzat Cumhuriyet savcısının bu görevi üstlenmiş olmasına bağlamaktayız. Çünkü uzlaştırma sürecine başlanmadan önce şüpheli veya sanık ile suçtan zarar görenlere, uzlaşma kapsamındaki hakları, uzlaşmayı kabul edip etmemelerinin yaratacağı sonuçlar, İzmir Adliyesinde sistemli bir şekilde yapılan toplantı ile uzlaşma savcısı tarafından anlatılmaktadır.

a. Toplantının Duyurulması

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı Uzlaşma Bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından, kolluktan gelen soruşturma dosyalarının uzlaştırma kapsamında olup olmadığı ve fiil şikayete bağlı ise şikayet hakkının kullanılıp kullanılmadığı ile dosyadaki delil durumuna bakılarak en fazla bir hafta içerisinde değerlendirilmekte ve suç uzlaşma kapsamında ise, cep telefonlarına SMS kısa mesaj gönderilerek taraflar uzlaşma bilgilendirme toplantısına davet edilmektedirler. Suçun uzlaşma kapsamında bulunması durumunda taraflara daveti içeren mesaj UYAP sisteminden gönderilmektedir.

“*Uzlaşma Bilgilendirme Toplantısı*” olarak nitelendirebileceğimiz toplantının duyurusunu kapsayan mesajda; İzmir Adliyesi içerisinde toplantı salonu olarak belirlenen yer, tarih ve saat belirtilmektedir. Örnek olarak verecek olursak, gönderilen mesaj “ *Taraf olduğunuz xxxx/xxx dosyayla ilgili 8 Kasım Cuma 10.00 'da İzmir Adliyesi D4 Blok 4. Katta ..salonunda uzlaşma toplantısına geliniz.Telefon 411 2000/ 1839*” içeriğine sahiptir.

Taraflara gönderilen mesajda ulaşabilecekleri telefon numarasının bulunması, tarafların mesaj içeriğini anlamaması veya tereddütte kalmaları halinde uzlaşma bürosuna ulaşmalarını sağlamakta, böylece büroda görevli katipler tarafından aydınlatılmaktadırlar. Hatta İzmir dışında olduğunu telefon ile ileten tarafa, bir sonraki toplantıya katılabileceği bilgisi de verilmekte ve taraflar için de bu esneklik rahatlatıcı olmaktadır. Dolayısıyla iletişim ile çok sorunun aşılabildiği günümüzde, niçin adliyeye çağrıldığını anlamayarak korkuya kapılan taraflar bir telefonla kaygılarını giderebilmektedirler.

Her hafta Cuma günü saat 10.0'da düzenli olarak yapılan toplantı yeri, (Uzlaşma bürosunun bulunduğu 4.katta uzlaşma toplantısı için ayrılmış salon mevcuttur.) mevcut dosyalardaki tarafların sayısal olarak oldukça fazla olması nedeniyle değişebilmektedir. Uzlaşma bürosunda görevli savcıların ve uzlaşma bürosundan sorumlu başsavcı vekilinin de koordinesi ile yine adliye binası içerisinde daha büyük ve boş olan uygun bir duruşma salonu bu toplantı için kullanılmakta ve taraflara da toplantı salonu bilgisi mesaj ile bildirilmektedir.

Taraflardan bazen telefonlarına kısa mesaj gelmediği belirtilmekte, bu durumun nedenine de bakıldığında tarafların kollukta ifade sırasında kendilerine ait cep telefon numaralarını vermedikleri, başkasının telefon numarasını verdiğini ya da telefon numarasını değiştirdiği bu nedenle de uzlaşma toplantısı bilgisinin kendilerine ulaşmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, uzlaşma savcılarının tarafları uzlaşma konusunda bilgilendirdikleri toplantıya katılmayarak mağdur olabilmektedirler. Kolluğun ifade aşamasında taraflara, daha sonradan UYAP sisteminden bilgilendirilmeleri açısından, kayıtlara kendi isimlerine kayıtlı ve aktif olan telefon numaralarını vermeleri ve değiştirdikleri takdirde kolluğa veya adliyeye iletmelerinin mağdur olmamaları açısından önemli olduğunun hatırlatılması uygun olacaktır.

Uzlaşma bürosu tarafından soruşturma dosyası kendilerine geldikten sonra en fazla bir hafta içerisinde taraflara uzlaşma toplantısı mesajı yollanmaktadır. Bu süre çok uzun olarak düşünülmemelidir. Özellikle hakaret, tehdit gibi suçlarda eş, ayrıldığı eş, birlikte olduğu eş, ayrıldığı nişanlısı, erkek arkadaşı tarafından kendilerine yönelik bir hakaret ve tehdit var ise aile içi şiddetin önlenmesi açısından

aile mahkemesinden tedbir kararı alınmaktadır. Bu, dosyada hem tarafların bilgilendirilmesinin sağlanması ve hem de soruşturmaya konu fiil tedbir alınması gereken suç kapsamında ise tedbir kararının alınma sürecinin de bir yandan işletilmesi açısından önemlidir. Bu süreç hızla ilerleyerek SMS yolu ile en kısa zamanda bilgilendirme sağlanmaktadır¹⁵⁴. SMS ile tarafların toplantıya davet edilmesi, kolluğun en önemsiz konularda bile bilgisine başvurulacak kişiye, adeta kapıya dayanarak günün herhangi bir saatinde tebligat yapmasının yarattığı negatif ortamdaki çok daha iyi bir yöntem olduğu tartışmasızdır. Çünkü kolluk uygulamalarından bildiğimiz üzere, çoğunlukla tebligatın içeriği dahi söylenmeden (örneğin; bilgilendirme toplantısına katılım için tebligat yapıldığı) kişinin yaşadığı çevrede merak ve kaygı uyardırarak suçlu algısı yaratan durumlarla maalesef karşılaştığımız için SMS bilgi mesajı bile çok açıklayıcı olmaktadır.

b. Toplantı Öncesi

Uzlaşma bilgilendirme toplantısı, uzlaşma savcıları ve uzlaşma bürosu katipleri tarafından organize edilmektedir. Uzlaşma bürosu katipleri, uzlaşma kapsamındaki suçlara ait dosyaları da toplantı salonuna getirmektedirler. Yine katipler tarafından, toplantı öncesi taraflar salona alınmadan, kimlik tespiti yapılmakta ve salona alınmaktadırlar. Katipler tarafından taraflar salona alınırken dosyalarına da taraflardan kimlerin katıldıklarına dair not alınmaktadır. Toplumumuzda, adliyeye gidilmesinin biraz da sevimsiz olarak algılanılmasına karşın, yüzlerce kişinin toplantı için tahsis edilen salonun önünde biran önce salona girmek için çaba göstermesi, uzlaşma toplantısının iyi bir şekilde organize edilmiş olmasının yanısıra, aslında uzlaşma kurumuna nasıl da ihtiyaç duyduğumuzun da bir göstergesidir.

c. Uzlaşma Bilgilendirme Toplantısı

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı Uzlaşma Bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 8.maddesi doğrultusunda, uzlaşmanın taraflarına yönelik olarak uzlaşma bilgilendirme toplantısı yapılmaktadır.

¹⁵⁴ <http://www.cigm.adalet.gov.tr/duyurular/2012/uzlasmacalistaykitabi.pdf>

İzmir Cumhuriyet Savcısı Nazan **Pekcan**'ın Uzlaştırma Çalıştayında yaptığı konuşmadan, s.22-23

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 8.maddesi “*Soruşturma Aşamasında Uzlaşma-Uzlaşma Teklifini*” düzenlemektedir. Buna göre “(1) *Soruşturma konusu suçun, uzlaşmaya tâbi olması ve işlendiği hususunda yeterli şüphenin bulunması hâlinde; Cumhuriyet savcısı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Cumhuriyet savcısının yazılı ya da acele hallerde sözlü tâlimatı üzerine, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene adli kolluk görevlisi de uzlaşma teklifinde bulunabilir. Sözlü emir, en kısa sürede yazılı olarak da bildirilir.*

(2) *Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması ya da kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Bu kişilerin ayırt etme gücüne sahip olup olmadıkları Cumhuriyet savcısı tarafından araştırıldıktan sonra, uzlaşma teklifinin muhatabı belirlenir.*”

Yine Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 12.maddesi, “*Soruşturmada bilgilendirme yükümlülüğü*” başlığını taşımaktadır. Buna göre, “*Uzlaşma teklifinde bulunulması hâlinde; şüpheliye, mağdura veya suçtan zarar görene ya da kanunî temsilcilerine, uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının yer aldığı bu Yönetmelik ekinde yer alan formdaki bilgiler açıklanır.*” şeklindedir.

Yukarıda da değindiğimiz üzere Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 8. ve 12.maddeleri soruşturma aşamasında uzlaşma teklifinin nasıl yapılacağı ve tarafların bilgilendirilmesini ayrıntılı biçimde açıklamıştır. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında da, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin belirtilen hükümleri doğrultusunda uzlaşma savcıları tarafından uzlaşma bilgilendirme toplantısı ile uzlaşma teklifi yapılmaktadır.

Uzlaşma bilgilendirme toplantısı haftanın her Cuma günü saat 10.00'da düzenli olarak İzmir Adliyesinde yapılmaktadır. Tez kapsamında izleme olanağı bulduğumuz toplantıya yaklaşık iki yüz kişinin katıldığını gözlemledik. Normalde adliye koridorlarına gelmek için çekimsizlik gösteren insanların, sonuç alma ve adaletin bir an önce tecelli etmesi noktasında salona bir an önce girmek için oldukça istekli davranmaları bizi de şaşırttı. Uzlaşma bilgilendirme toplantısı artık kurumsal bir nitelik kazanmış olup Cumhuriyet Başsavcı Vekili Uğurcan Sevinç **Kızıoğlu**'nun

koordinesinde Cumhuriyet Savcıları Nazan **Pekcan**, Süleyman Sinan **Erdem** ve Turan **Güzeloğlu** tarafından işbölümü halinde düzenli olarak Cuma günleri yapılmaktadır.

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında uzlaşma uygulamasında uzlaşma bilgilendirme toplantısının başlangıcında¹⁵⁵ uzlaşma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı tarafından kısaca uzlaşma taraflarına neden buraya çağrıldıkları ve bu toplantının amacı açıklanmaktadır. Toplantıya gelen ve sayıları yaklaşık iki yüzü bulan taraflar¹⁵⁶ büyük bir dikkatle Cumhuriyet savcısının uzlaşma konusundaki açıklamalarını dinlemektedirler. Cumhuriyet savcısı ile katılımcılar arasında etkili bir iletişim ortamı oluşması adına, Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaşma ile ilgili hukuki terimler sadeleştirilerek, tarafların anlayacağı dilde açıklanmaktadır. Örneğin tarafların en çok merak ettiği ve Uzlaştırma Yönetmeliği'nde yer alan "Edimin ifası" bölümü, maddi manevi zararın nasıl karşılanacağı, uzlaşma sonunda hangi yaptırımların hukuka uygun olarak kabul edileceği, taahhüt edilen yaptırımın gerçekleşmemesi durumunda uzlaşma savcılığının bu aşamada da takipçi olup konunun yaptırımının sağlanacağı biçiminde örneklerle anlatılmaktadır.

Toplantıda Cumhuriyet savcısı tarafından ayrıca örnek bir olay belirlenerek, katılımcılardan iki kişi seçilmekte ve temsili olarak bu kişilere şikayetçi ve şüpheli rolü verilerek uzlaşma konusu tarafların anlayabileceği şekilde sade bir dille anlatılmaktadır. Katıldığımız toplantıda uzlaşma savcısı Nazan **Pekcan**, kendisini dinleyenlere toplantının sonunda "*Ben artık aranızdan ayrılıyorum, dosyalarınız orada memurların ellerinde. Anlaşacağınızı söylerseniz size anlaşmanız için görevli göndereceğiz, anlaşmam dersiniz davanızı açarız.*" şeklinde konuşmasını tamamlayarak ayrıldıktan sonra oturdukları yerden kalkan vatandaşlar, uzlaşma bürosunda görevli olup toplantı salonunda bulunan katiplerden uzlaşma formu alarak yeni bir sürece başlamaktadırlar.

Tez kapsamında gözlem yapma fırsatı bulduğumuz toplantıda Cumhuriyet savcısının uzlaşmayı taraflara doğrudan anlatmasını olumlu bir uygulama olarak

¹⁵⁵ "Uzlaşma toplantısı" Uzlaşma savcısı tarafından, tarafların uzlaşma hakkında bilgilendirildiği ve uzlaşma teklifini yaptığı toplantı, tezimizde uzlaşma toplantısı olarak tanımlamaktayız.

¹⁵⁶ Ağustos 2013 tarihinde İzmir Adliyesinde izlediğimiz toplantıya katılım yaklaşık ikiyüz kişi civarındadır.

değerlendirmekteyiz. Ancak yaptığımız görüşmelerde, bazı emekli hukukçular tarafından tarafların gruplar halinde salona alınıp, uzlaşma teklifinin salonda, savcı tarafından yapılmasına, tarafların gerçek iradesini ortaya koyamayacağı gerekçesiyle itiraz edilmektedir. Uzlaşma teklifinin, uzmanlık bürosunda yeterince savcı görevlendirilmesi suretiyle, taraflara ayrı ayrı yapılması ya da uzlaştırmacı tarafından yapılıp taraflardan en az birinin kabul etmesi halinde, konunun savcıya getirilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

Görüşlerine başvurduğumuz bazı emekli hukukçular, tabii ki ideal olan uygulamayı dile getirmektedir. Ancak ortada şöyle de bir durum vardır: Yılda ortalama üç bin beş yüz uzlaşma sağlandığı göz önüne alındığında İzmir Adliyesinde görevli uzlaşma savcısının ifade alma, kovuşturmayaya yer olmadığı kararı yazma ve iddianame hazırlama işlerini bir yana bırakıp sadece günde onlarca uzlaşma teklifinde bulunmasının fiili olarak imkansızlığını hepimiz tahmin edebiliriz. Adliyenin tatil günlerini düşersek bir yılda iki yüzelli iş gününü baz aldığımızda, savcının diğer işlemlerini bir yana bırakarak sadece günde yaklaşık onu aşkın soruşturma dosyasının taraflarına tek tek uzlaşma kurumunu anlatmasını beklemenin mevcut şartlarda imkansız olduğu ortadadır.

Ayrıca konusunda uzman olan uzlaşma savcısının yetkin olarak ilk ağızdan, kalabalık bir topluluk halinde bulunan taraflara hitaben doğru olarak bilgilendirmesini, adliyenin işyükü karşısında bulunmuş iyi bir çözüm olarak değerlendirmekteyiz.

Adliyelerde artan iş yükü karşısında, İzmir Adliyesinde uzlaşma savcılarının bir salonda gruplar halinde de olsa uzlaşma konusunda bilgilendirme yapma yönündeki içten çabaları ve uzlaşma kurumunun yerleşmesine olan katkıları nedeniyle, yıllarca adliyede muhatap bulamayan vatandaşların üst düzeyde bir muhatap bulmuş olmalarını, vatandaş- devlet ilişkisinde nereden nereye geldiğimiz noktasında da ciddi bir ilerleme olarak değerlendirmekteyiz.

6. Edimin İfasının Uzlaşma Modelinin Başarısına Olan Katkısı

a. Edimin Konusunun Çeşitliliği, Farklı İçeriği, Sosyal ve Güncel Niteliği

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 20. maddesine göre “ *taraflar uzlaştırma sonunda belli bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşmaya vardıkları takdirde aşağıdaki edimlerden bir ya da birkaçını veya bunların dışında belirlenen hukuka uygun başka bir edimi kararlaştırabilirler:*

a) *Fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,*

b) *Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,*

c) *Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması,*

ç) *Mağdurun, suçtan zarar görenin veya bunların gösterecekleri üçüncü şahsın, bir kamu kurumunun ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerini geçici süreyle yerine getirmesi veya topluma faydalı birey olmasını sağlayacak bir programa katılması gibi diğer bazı yükümlülükler altına girilmesi,*

d) *Mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi”* şeklindedir.

Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelini incelediğimizde, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin edimin konusunu düzenleyen hükmüne paralel ancak daha çeşitli, zengin edimlerin gerçekleştiğini verilen kovuşturmayaya yer olmadığı kararlarından hareketle rahatlıkla söyleyebiliriz.

Edimin güncel, sosyal yaptırımlardan olması uzlaşmanın temel başarılarından. Kanımızca, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığının uzlaşma uygulamalarının başarılı olarak nitelendirilmesinde, diğer etkenler yanında, edimin çeşitliliği ve güncelliğinin de önemli etkisi vardır. Bu edimlerin sosyal politikalara, sosyal destek faaliyetlerine ve toplumun duyarlılığına göre günceli yakalamış olması uzlaşmanın uygulanmasında büyük önem kazanmıştır.

Cumhuriyet savcısı, edimin hukuka uygunluğunu değerlendirme yapma yükümlülüğü her bir soruşturma dosyası için özel olarak ele alınmaktadır.

İzmir Modeli olarak nitelendirdiğimiz uzlaşma uygulamalarına baktığımızda; bir taraftan tarafların ve uzlaştırmacının işbirliğinin, diğer taraftan Cumhuriyet savcısının her bir dosya içeriğine göre edimin uygunluğunu denetlemesinin, uzlaştırmadan başarılı sonuçlar alınmasına önemli katkı sağladığını söyleyebiliriz.

Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelinde edimin konusunun Yönetmeliğe uygun biçimde çeşitlendirildiğini görmekteyiz. İzmir'in toplumsal yapısındaki zenginlik, hoşgörü ve çeşitlilik, uzlaşma kurumunda yaptırımlara da zenginlik olarak yansımıştır. Uygulanmasını önerdiğimiz İzmir Modelini başarılı kılan etkenlerden kanımızca en önemlilerinden biri de budur. Yani edimleri çeşitlendirme, zenginleştirme konusunda uzlaşma savcısının, uzlaştırmacının, uzlaşma bürosu görevlilerinin işbirliği ile, her bir uzlaşma dosyası için olayın özelliğine, failin kişiliğine ve zararın türüne bağlı olarak mağdurun zararını gidermeye yönelik edimin özel bir çaba ile seçilmesi ve yerine getirilmesinin sağlanması, uygulamanın başarı şansını artırmaktadır.

Uzlaşmanın gerçekleşmesi nedeniyle İzmir Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlarda rastladığımız farklı edimlerden örneklere aşağıda yer vereceğiz. Özellikle edimin konusuna yönelik olarak bazı kesimlerce mağdurun zenginleşmesine yol açacağı yönündeki eleştirilerin İzmir Cumhuriyet Başsavcılığınca gerçekleştirilen uzlaşma örneklerine baktığımızda sözkonusu olmadığı, uzlaşma sürecinde bu konuda da gerekli duyarlılığın gösterildiği söylenebilir. Uzlaşma sonuçlarına baktığımızda mağdurun zararı ve şüphelinin de ekonomik sosyal durumuna uygun bir şekilde edimin konusunun suç konusu olay ile bağlantılı olarak taraflarca seçildiğini görmekteyiz. Öyle ki; her bir kovuşturmaya yer olmadığı kararını okuduğumuzda özellikle de psikolojik tedaviden, sosyal sorumluluk projeleri kapsamında yer alan projelere desteğe kadar uzanan, gerek kişisel gerekse de toplumsal yararı bulunan farklı edimler, Uzlaşmada İzmir Modelinin sosyal yönünü de ortaya koymaktadır.

Tez kapsamında İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından verilen kovuşturmayaya yer olmadığı kararlarında yer alan farklı edimlere örnek vermek isteriz. Bunlar;

- Kitap okunması,
- Özel hayatın gizliliğini ihlal eden şüphelinin psikolojik yardım alması,
- Tema Vakfi'na, Lösev'e bağış
- Karacasu Vakfi'na bağış,
- Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfi'na bağış,
- Özür dilenmesi,
- Çocuk Esirgeme Kurumu'ndan bir çocuğa elbise, ayakkabı vb.,
- Lösemi hastası bir çocuğa mobilya takımı,
- Çocukları Kadınları ve Aileleri Koruma Derneği'ne bağış,
- İki bin adet pet şişe kapağı toplanarak engellilere tekerlekli sandalye alan kuruma bırakılması,
- Türkiye Diyanet Vakfı'na bağış yapılması,
- Çeyrek altın verilmesi,
- Üniversite hazırlık dersane ücretinin ödenmesi,
- Huzurevi veya Çocuk Esirgeme Kurumu'na gözleme bağışlanması,
- Muhtar tarafından belirlenen ihtiyaç sahibine anatomik hasta pedinin bağışlanması,
- Mezar yaptırılması,
- Yanlış dikilen elbisenin bedelinin ödenmesi,
- Mahalle halkından verdiği rahatsızlık nedeniyle balkonun astığı afiş ile özür dilenmesi,
- Elbiseden doğan zararının giderilmesi,
- Üç çift terlik alınması, gibi yüzlerce farklı edimleri içermektedir.

Uzlaşmada failin sanki suç işlememiş gibi, yalnızca sosyal bir zararı giderdiği şeklinde bir algının oluşmasına da engel olunmalıdır. Uzlaşma süreci başladığında, failin bir suçu işlediğine ilişkin yeterli delil zaten dosyada mevcuttur ve suçun uzlaşma kapsamında bulunması nedeniyle, fail aslında bir uzlaşma hakkından yararlanmaktadır.

Uzlaşmanın temelinde, uzun sürecek olan yargılamaya alternatif olarak, kısa sürede mağdurun zararını gidermesi nedeniyle, tarafların uzlaşmış olmasından dolayı dava açılmaması düşüncesi yatmaktadır. Uzlaşmada İzmir uygulaması yakından incelendiğinde, uzlaşmanın tüm tarafları ile işbirliği halinde, olaydaki suç konusu, mağdurun zararı, failin sosyo ekonomik durumu, yaşı, kültürü, sosyal sorumluluk projelerine olan bakışı başta olmak üzere, edimlerin o soruşturma dosyasına özgü suçun karşılığını oluşturan bir yaptırımla sonuçlanmış olduğunu görme olanağı bulunmaktadır.

Kitap okuma

Arkadaşını basit şekilde yaralayan A.K., M.D'nin uzlaşma şartı olarak ortaya sürdüğü Görme Engelliler Okulu'nda bir gün kitap okuma şartını yerine getirmiş ve Okuldan verilen belgeyi uzlaştırmacıya teslim ederek, şüpheli hakkında kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmiştir.

Mavi kapak toplanması

Son yıllarda İzmir'de Ege Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi'nin başlattığı ve daha sonra çeşitli kurum ve kuruluşlarca devam ettirilen “*mavi kapak toplama kampanyası*” engellilere tekerlekli sandalye alınması amacıyla başlatılmıştır. Bu kampanya çerçevesinde İzmir'de toplum, engellilerin sorunları konusunda bilinçlenmiş, taksi duraklarında, muhtarlıklarda, okullarda mavi kapak toplama kampanyalarında önemli başarılar elde edilmiştir.

“*Mavi kapak toplama*” İzmir Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen kovuşturmayaya yer olmadığı kararları arasında, farklı edimlerin gerçekleştirilmesinin bu modeli başarılı kıldığına göstergelerinden biri olmaktadır. Karara konu olan olayla ilgili olarak; “*olay tarihinde şüpheli A'nın sebebiyet verdiği olayın TCK'nın 86/2 maddesinde belirtilen suçu oluşturduğu ve takibi şikayete bağlı suçlardan olduğu, müştekinin TCK 73/1 maddesi gereğince süresi içinde şikayet hakkını kullandığı anlaşılmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığımızca yapılan soruşturma sırasında müşteki ile şüphelinin uzlaşma iradelerini makamımıza bildirmeleri*

üzerine, Uzlaştırıcı olarak İzmir Barosu tarafından görevlendirilen Av.H'nın hazırladığı 13.12.2012 tarihli uzlaştırma raporunu süresi içinde makamımıza ibraz ettiği, Uzlaştırma raporunda belirtildiği gibi; şüphelinin iki ay içerisinde ikibin adet su, pet şişe kapağı toplayarak engellilere tekerlekli sandalye alımı için faaliyet gösteren bir kurum/kuruluşa bağışlaması sureti ile tarafların uzlaştıkları, bu nedenle şüpheli hakkında yüklenen suçtan kovuşturmayaya yer olmadığına” belirtilmektedir.

Yine İzmir'de motosikletle servis elemanı olarak çalışan M. E. (25), motorla çarpıp bacağını kırdığı A. S'nın (61) şikayetçi olması üzerine uzlaşma istemiştir. Mağdur, şüphelinin engelliler için 1000 adet mavi kapak toplaması halinde kendisini affedeceğini belirtmiş ve şüpheli tarafından 1000 değil, 8000 adet kapak toplanmıştır. Kapakları o dönem engelliler için kapak toplama kampanyası yürüten Ege Üniversitesi Dişhekimliği Fakültesi'ne teslim eden şüpheliye Sosyal Sorumluluk Projesi Kapsamında, “Tane Tane Kapak Toplayalım Adım Adım Engelleri Aşalım” kampanyasına yaptığı katkılardan dolayı 'teşekkür belgesi' verilmiştir.

Olayda mağdur yaralı olduğu halde maddi talepte bulunmamış, aksine sosyal sorumluluk projesi olarak yürütülen mavi kapak toplama kampanyasına şüphelinin katılmasını sağlamıştır. İşte cezanın aslında sosyal barışa olan katkısı da burada karşımıza çıkmaktadır.

LÖSEV'e bağış

Bir başka olayda A.N., kendisine hakaret eden A.O.F ile uzlaşmak istediğini belirtmiş ve kendisine hakaret eden kişinin Lösev'e 250 TL bağışta bulunmasını istemiş, mağdur adına 250 TL bağışta bulunarak makbuzunu uzlaşma savcısına getiren fail hakkında kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmiştir.

Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağış

Trafikte kavga sırasında kendisini yaralayan C.K.Ö. ve D.K.Ç'den şikayetçi olan S.Ö., uzlaşma kapmasında kendisini yaralayanların Çocuk Esirgeme Kurumu'na 1000 TL bağış yapmasını istemiş, C.K.Ö. ve D.K.Ç, belirtilen süre içinde Çocuk

Esirgeme Kurumu'na S.Ö'nün adına 1000 TL para yatırıp, makbuzunu uzlaştırmacıya vererek olayın kapanmasını sağlamıştır.

Yukarıda farklı şekillerde gerçekleştirilen edimlere bakıldığında, söz konusu edimlerin Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 20.maddesinde yer alan düzenlemeye uygun olarak gerçekleştirildiğini söyleyebiliriz. Uzlaşma kurumunun İzmir Modelinde başarılı olmasının nedenlerinden biri de budur. Uzlaşma sürecinde uzlaştırmacının müşterinin zararının giderilmesine yönelik olarak, şüpheli ile yaptığı görüşme sonucunda, maddi değeri çok küçük de olsa bir edimi yerine getirmekle yükümlü kılınması, bu sürecin başarı ile sonuçlanmasını sağlamaktadır.

Elbiseden doğan zararın giderilmesi

Hakaret ve basit tehdit suçlarından verilen kovuşturmayaya yer olmadığına dair *“Müştekinin olay nedeni ile elbiseden doğan maddi zararı olan 590 Tl'nin kendisine ödenmesi ve özür dilenmesi ile tarafların uzlaştıkları zararın uzlaşmaya uygun olarak giderildiği ve uzlaştırma giderlerinin suçüstü ödeneğinden ödendiği anlaşılmakla..”* verilen kararda, hem zarar verilen elbisenin bedeli ödenmiş hem de özür dilenmiştir. Bu örneği de edimin ifasında, tek bir edim ile uzlaşma sağlanması yönünde bir zorunluluk olmadığı, tarafların uzlaşmaları halinde Uzlaştırma Yönetmeliği'ne uygun olarak birden fazla edimin ifasının da mümkün olduğunun uygulanmasını olarak aktarmak istedik.

Mahalle halkından özür dilenmesi

Yine edim çeşitliliği kapsamında komşu kavgası nedeniyle haklarında hakaret ve tehdit suçlarından soruşturma açılan ailenin, uzlaşma sürecinde uzlaştıkları ve evlerinin balkonlarına astıkları bir bez afişle ”Mahallemizde yaşattığımız sıkıntıdan dolayı özür dileriz.” şeklinde yer alan bir içerik ile mahalle halkından özür dilemek şeklinde bir edimin gerçekleştiğini de görmekteyiz.

Lazer epilasyonda oluşan yanığın bedelinin ödenmesi

Lazer epilasyonda bacağına yanık oluşan mağdur, oniki bin TL karşılığında uzlaşmayı kabul ederek, yirmi bin TL olan tazminat talebinden vazgeçmiştir.

Huzurevine pide ayran ikramı

Edimin ifasında yer alan farklı edimler zaman zaman medyada da geniş ölçüde yer bulmuştur. Medyada yer alan edim örneklerinden trafik kazasında yaralanan şahıs, fail durumundaki pide ustası ile anlaşıp, bir huzurevine ogle yemeğinde yüz pide ve ayran dağıtması ulusal basında “yüz pide dağıttı anlaştı” yine farklı edime örnek olarak verilebilir¹⁵⁷.

b. Edimsiz Edim Uygulamasına Yer Verilmesi

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığınca edimin ifası sonucunda verilen kovuşturmayaya yer olmadığı kararlarına baktığımızda, “*edimsiz edim*” durumununun yer aldığı kovuşturmayaya yer olmadığı kararına da rastlamaktayız. Bu karar örneği; uygulamada sanki uzlaşma sürecinde Uzlaştırma Yönetmeliği’ne ve hukuka uygun bir edimin gerçekleştirilmesinin zorunlu olduğu kanısının yanlış olduğunu göstermesi açısından da önemlidir.

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığının verdiği bir kovuşturmayaya yer olmadığı kararı “...kişilerin huzur ve sükununu bozma suçundan müşteki ile şüphelinin uzlaşma iradelerini makamımıza bildirmeleri üzerine, Uzlaştırıcı olarak İzmir Adli Yargı Adalet Komisyonu Uzlaştırmacı Bilirkişi Listesinde görevlendirilen ‘nın hazırladığı ... tarihli uzlaştırma raporunu süresi içinde makamımıza ibraz ettiği, uzlaştırma raporunda belirtildiği gibi, tarafların bila edim uzlaştıkları, zararın uzlaşmaya uygun olarak giderildiği ve uzlaşma giderlerinin suçüstü ödeneğinden ödendiği anlaşılmalı, bu nedenle şüpheli hakkında yüklenen suçtan kovuşturmayaya yer olmadığına ..”¹⁵⁸ edimsiz edim uygulamasına örnek olarak verilebilir.

¹⁵⁷ <http://www.aksam.com.tr/guncel/100-pideye-uzlastik/haber-151574>

¹⁵⁸ İzmir Cumhuriyet Başsavcılığının Sor.No. 2013/84909 ve K.No:2013/49042 sayılı KVYO kararı

c. Edimin Zenginleşmeye, İnsan Onurunu Kırmaya Yer Vermemesi

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin "Uzlaştırma Raporu" başlıklı 21.maddesinin 4.bendi "*Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmadığını ve edimin hukuka uygun olmadığını belirlerse raporu onaylamaz. Onaylamama gerekçesini rapora yazar. Bu durumda uzlaşma gerçekleşmemiş sayılır.*"

Her ne kadar Uzlaştırma Yönetmeliği'nde, edimin konusu düzenlenirken, hangi edimin yasak ya da kabul edilemeyecek nitelikte olduğu belirtilmemiş ve yasak olan edim konusunda bir düzenlemeye yer verilmemiş ise de, hukukun genel ilkeleri çerçevesinde hukuka ve insan onuruna aykırı yaptırımların gerçekleşmeyeceği hepimizce bilinmektedir. Ancak uzlaşma sürecinde zaman zaman mağdur tarafından öfke nedeniyle failden bu tip talepler uzlaşma seçeneği olarak dile getirilebilmektedir. Bu, biraz da mağdurun adaletin sağlanması sürecine katılması ile birlikte maalesef mağdurun sanki her tür talebinin karşılanacağı yönündeki tutumundan kaynaklanmaktadır. Ancak uzlaşma görüşmeleri sürecinde, ilk olarak uzlaştırımacı zaten bu tip hukuka aykırı taleplerin kabul edilemeyeceğini mağdura iletmektedir. Kaldı ki, bu durum uzlaştırımacı tarafından göz ardı edilse bile, uzlaşma savcısı tarafından uzlaşma raporunun incelenmesi sırasında buna tekrar dikkat edilmekte ve insan onurunu kırarak bir uzlaşma önerisi kabul edilmemektedir.

İzmir Adliyesinde uzlaşma ile görevli Cumhuriyet savcıları tarafından mağdurun talebinin, failin onurunu kırmaması ve zenginleşmeye yol açmaması konusunda da gerekli özen ve duyarlılığın gösterildiğini söyleyebiliriz. Bu yöndeki duyarlılık, uzlaşma savcısının hem tarafları bilgilendirdiği uzlaşma toplantısında, hem de farklı konferans ve gazete haberlerinde özellikle vurgulanmaktadır.

Yine İzmir Modelinde uzlaşma savcısı ve uzlaştırımacı tarafından mağdurun taleplerinin makul ve işlenen suçun ağırlığıyla orantılı olmasına özen gösterilmektedir. Bu konuda uzlaşma savcısının bir gazetede yer alan röportajında da bu hassasiyet şöyle dile getirilmiştir: "*Barışın da tabii ki bir kuralı var. İnsanların onurlarını, şereflerini ve haysiyetlerini zedeleyici barış şartları öne sürülemez. Yani karşıdaki kişiden 'gelsin, ayağımın altına öpsün' diye bir şey talep edilemez. Bunun*

yerine onun ya size ya bir hayır kurumuna ya da kamuoyuna yarar sağlayacak bir iş yapması, bir maddi destek koymasını isteyebilirsiniz.¹⁵⁹

Edimin konusunun Uzlaştırma Yönetmeliği'nde belirtildiği şekilde hukuka uygun olup olmadığı konusunda uzlaştırmacı tarafından raporunda gerekli özen gösterilmekte, yine de hukuka uygun olmadığı düşünülen edimlerde uzlaştırmacı tarafından, uzlaşma savcısına danışılmaktadır. Zaten uzlaşma savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmeden önce edimin hukuka uygun olup olmadığı kontrol edilmektedir. Uzlaşma sürecinde tarafların belli bir edimin yerine getirilmesi konusunda anlaşmaya varmaları halinde, Cumhuriyet savcısı tarafından uzlaşma kararı verilirken, edimin oranlılık ilkesine göre, mağdurda zenginleşmeye yol açmaması ya da fail açısından da onurunu kıracak edim olmaması konusunda hassasiyet gösterilmektedir. Bu da, uzlaşmada oranlılık ilkesinin ve insan onurunun dokunulmazlığı ilkesinin zedelenmediğinin göstergesidir.

d. Edimin İfasının Takibi ve Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin “*soruşturma aşamasında uzlaşmanın hukuki sonuçları*” başlıklı 23/1.maddesine göre, “*uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini defaten yerine getirmesi hâlinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir*”. Bu düzenleme ile soruşturmanın uzlaşma ile sonuçlanması durumunda, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verileceği hükme bağlanmıştır.

Kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmeden önce uzlaşma savcısı ve uzlaşma bürosu tarafından soruşturma dosyası titizlikle kontrol edilmekte ve yaptırımın yerine getirilip getirilmediğine dair belge aranmaktadır. Bu konuda belgenin bulunmaması halinde uzlaştırmacı uyarılarak belge temin edilmektedir. Bazı uzlaşma dosyalarında failin uzlaşma konusunu yerine getireceği taahhüdüne karşılık, bu taahhüdünü yerine getirmemesi durumunda uzlaşma savcılığı tarafından, edimin konusuna göre hukuki yaptırımın sağlanmasına yönelik olaark iddianame düzenlenmektedir. Bu konuda Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 23/2. maddesinde

¹⁵⁹ Yeniasır Gazetesinin 12.09.2013 tarihli İzmir Cumhuriyet Savcısı Nazan **Pekcan** ile yaptığı “Uzlaşma barışmadır” konulu röportaj (Erişim tarihi 13.09.2013)
<http://www.yeniasir.com.tr/UcuncuSayfa/2013/09/13/uzlasiyoruz-barisiyoruz>

“edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzemesi hâlinde, Kanunun 171 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir” denilmektedir. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığınca verilen KVYO kararlarında da; Yönetmelik’te yer alan düzenlemeye uygun hareket edildiği ve edimin ifası halinde şüpheli hakkında kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verildiği görülmektedir.

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı uzlaşma uygulamasında da, Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 23.maddesinin 7. fıkrasındaki *“uzlaşmanın sağlanması hâlinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır”* hükmüne uygun hareket edilmekte ve uzlaşma tutanağında da bu husus belirtilmektedir.

Uzlaşma sürecinde failin taahhüt ettiği edimi zamanında gerçekleştirmesine bir engel çıkması durumunda uzlaşma bürosuna ve savcılığına başvurduğu görülmektedir. Örneğin; işyerini tahliye edeceğine söz veren, ancak mazereti nedeniyle tahliyede gecikeceğini belirten faile, uzlaşma savcılığınca mağdur ile bu konuda anlaşmaları durumunda, kendilerinin de evrakı alıp dosyaya ekleyecekleri ve bunun kendileri için bir sorun oluşturmadığı söylenerek yardımcı olunmaktadır. Bu yöndeki isteme olumlu karşılık verilmesi durumunda, evrak dosyaya eklenmekte ve dosyanın takibi yeni duruma göre yapılmaktadır.

B. Uzlaşmada İzmir Modelini Başarılı Kılan Diğer Etkenler

1. Ara Muhakeme Evresinde Hakim ve Mahkemelerin Uzlaşmaya Gösterdikleri Duyarlılık

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında uzlaşma kurumunun uygulanmasını incelediğimizde kurumun sistemli bir şekilde işletildiğini görmekteyiz. Öyle ki, son beş yılda uzlaşma savcılığının uzlaşma teklifini kolluğa ya da nöbetçi savcılığa bırakmayarak bizzat yapmaları nedeniyle kovuşturma aşamasında uzlaşma yok denecek kadar azdır.

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 25.maddesinde, “*mahkeme aşamasında uzlaşma*” başlığı altında uzlaşma hükümlerinin kovuşturma aşamasında da uygulanmasına ilişkin hükümler yer almaktadır¹⁶⁰. Kovuşturma aşamasında uzlaşma, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 25.maddesine göre gerçekleştirilmekte olup, suçun uzlaşma kapsamında olduğunun ilk defa mahkemede anlaşılması durumunda, mahkeme tarafından uzlaştırma gerçekleştirilecektir. Mahkemede yapılacak uzlaşma teklifinde, uzlaşma konusunda bilgilendirme yine mahkeme tarafından yapılacaktır¹⁶¹.

Mahkeme aşamasında uzlaşmanın hukuki sonuçları, soruşturma aşamasında uzlaşmaya göre farklıdır. Etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen bir suç olması durumunda, uzlaştırmaya gidilemez¹⁶². Ancak şartları var ise, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir.

Kovuşturma aşamasında sanığın uzlaşma teklifinin mağdur tarafından reddedilmesi halinde, mahkemenin CMK m.231' de sayılan koşulları aramadan “hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına” karar verip veremeyeceği 5560 sayılı Kanunla CMK'nın “*Hükmün açıklanması ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması*” başlıklı 231.maddesine eklenen beşinci fıkrası¹⁶³ uygulamada

¹⁶⁰ Mahkeme Aşamasında Uzlaşma, Mahkeme aşamasında uzlaştırma usulü Madde 25 - (1) Kamu davası açıldıktan sonra aşağıdaki durumların varlığı hâlinde, uzlaştırma işlemleri soruşturma aşamasında belirtilen esas ve usule göre, mahkeme tarafından yapılır: a) Kovuşturma konusu suçun hukukî niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması, b) Soruşturma aşamasında uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiğinin ilk olarak mahkeme aşamasında anlaşılması, c) Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin doğrudan doğruya mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tâbi bir fiilin varlığı, ç) Mahkeme aşamasında kanun değişikliği nedeniyle fiilin uzlaşma kapsamına girmesi. (2) Mahkeme, uzlaştırma işlemlerine ilişkin tebligat ve yazışmaları duruşma gününü beklemeksizin dosya üzerinden de yapabilir. (3) Mahkeme aşamasında yapılan uzlaşma teklifi reddedilmesine rağmen, taraflar uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç duruşmanın sona erdiği açıklanıp hüküm verilmeden önce mahkemeye başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilirler.

¹⁶¹ Kovuşturmada bilgilendirme yükümlülüğü Madde 26- (1) Mahkemece yapılacak uzlaşma teklifi, uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukukî sonuçlarının yer aldığı bu Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek 1/c sayılı Uzlaşma Teklif Formunun ilgiliye imzalatılarak verilmesi ve formda yer alan bilgilerin açıklanması suretiyle yapılır. Bu husus zapta geçirilerek bilgilendirme yükümlülüğü yerine getirilir ve uzlaşma teklifinde bulunulduğuna ilişkin formun imzalı örneği kovuşturma dosyası içine konulur.

¹⁶² Uzlaştırma Yönetmeliği m.7/3. Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez

¹⁶³ CMK m.231/5. “Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, bir yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası ise, mahkemece, hükmün açıklanmasının geri

tereddütlüdür. Düzenlemeye bakıldığında “verilebilir” ibaresi yer almakta bu da hakim açısından takdir yetkisini kullanması nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılacağı yönünde karar verilmesini zorunlu kılmamaktadır.

Mahkeme aşamasında uzlaştırmamanın hukuki sonuçları CMK'nın 254. maddesi ile Uzlaştırma Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. Buna göre; uzlaşmanın gerçekleşmesi ve edimin ifası durumunda, “davanın düşmesine” kararı verileceği hangi hallerde ise “hükmün açıklanmasının geri bırakılması”¹⁶⁴ kararı verileceği belirtilmiştir.

Yargıtay da bir kararında, “uzlaşma usulünün uygulandığı suçlarda taraflar uzlaşmadıkları takdirde, sanıklar hakkında kurulan hükmün açıklanmasının zorunlu bulunduğu, aksi durumun kabulün Kanunun lafzına ve ruhuna aykırı olduğunu”¹⁶⁵ açıklamıştır.

Çalışmamızda ele aldığımız İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında uzlaşma, kurumsal bir anlayışla soruşturma aşamasında uygulanmakta olduğundan, kovuşturma aşamasında uzlaşma yok denecek kadar az olması nedeniyle bu çalışmada ayrıca incelenmemiştir. Şu kadarını belirtmekle yetinelim ki; İzmir Adliyesindeki mahkemeler de görevli hakimler de uzlaşma kapsamında yer alan bir suç nedeniyle soruşturma aşamasında uzlaşma sağlanamaması nedeniyle,

bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmamasını ifade eder.”

¹⁶⁴ Kovuşturma aşamasında uzlaşmanın hukuki sonuçları Madde 27 - (1) Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yerine getirmesi hâlinde, davanın düşmesine karar verir. (2) Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksid bağlanması veya süreklilik arzetmesi hâlinde; sanık hakkında, Kanunun 231 inci maddesindeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. (3) Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. (4) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilir. (5) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, mahkeme tarafından, Kanunun 231 inci maddesinin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır.

(6) Sanığın, edimini yerine getirmemesi hâlinde uzlaşma raporu veya belgesi, 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilâm mahiyetini haiz belgelerden sayılır. (7) Uzlaşmanın sağlanması hâlinde, kovuşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır.

¹⁶⁵ **Kafes V.**,(2011), “*Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Türkiye'ye Armağan projesi, s.30
Erişim <http://www.law.ankara.edu.tr> (Yargıtay 5.CD 16.10.2008 tarih ve 2008/10614-2008/8488 sayılı karar) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1584/17172.pdf>

iddianamenin kendilerine intikalinden sonra, uzlaşma ile ilgili düzenlemelere azami ölçüde dikkat etmektedirler.

Tez kapsamında yaptığımız araştırmada çok sınırlı sayıda da olsa, suçun uzlaşma kapsamında olması nedeniyle “*iddianamenin iadesi*” kurumunun işletildiğine (CMK m. 174) rastlamaktayız. Örneğin Sulh Ceza Mahkemesinin bir kararında “*şüpheliye atılı suçların takibi şikayete bağlı olup, uzlaşma kapsamındadır. Uzlaşma yönünden herhangi bir işlem yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle iddianamenin iadesine karar vermek gerekmiştir*” gerekçesiyle iddianameyi iade etmiştir¹⁶⁶.

Yukarıda anılan karar da bize, uzlaşma kurumunun uygulanmasında İzmir Adliyesinde savcıların, düşük bir olasılık da olsa, suçun uzlaşma kapsamında olmasının farkedilmeden iddianame hazırlamaları durumunda, ilgili mahkemede görevli hakimin duyarlılığı ile uzlaşma kurumunun bu kez de kovuşturma aşamasında uygulanmasına olanak sağlandığını göstermektedir.

2 . Uzlaşma Bürosu Katiplerinin Çalışmaları

Yukarıda uzlaşmayla sonuçlanan dosyalarda ki sayısal artışa baktığımızda, yılda üçbinbeşyüzden fazla uzlaşma ile sonuçlanan soruşturma dosyalarının, uzlaşma savcılığına gelmesinde uzlaşma/uzlaşmamayla sonuçlanmasına dek geçen sürede fiziki ve beyin olarak ağır bir işyükü karşısında, sabır ve hoşgörü ile görev yapan katiplere rastaldık. Uzlaşma ile sonuçlanan dosyalarda, uzlaşma savcısının sistemi oluşturmasında en büyük destekçileri hiç kuşkusuz ki uzlaşma bürosunda görevli katiplerdir. Genel olarak katiplerin iş yükünün fazla olduğu adliyelerde, uzlaşma bürosunda özellikle tarafların bitmek tükenmek bilmeyen sorularına sabırla verdikleri cevaplar çerçevesinde sergiledikleri yaklaşım, uzlaşmanın İzmir Adliyesinde sistemli bir şekilde uygulanmasında önemli bir faktördür.

İş yaşamında kilişleşmiş sözler vardır, “*bu bir ekip işidir, personeliniz nitelikli değilse tek başınıza bir şey yapamazsınız vb.*” örnekleri arttırabiliriz. Uzlaşma Bürosunun çalışmalarına baktığımızda, kovuşturmaya yer olmadığı

¹⁶⁶ İzmir 12.Sulh Ceza Mahkemesinin Sor. no.2013/88701-İdd.No: 2013/14216 s.kararı

kararları ve iddianame yazmak şeklinde alışlagelmiş katip görevlerinin dışında uzlaşma kurumunun yapısından kaynaklanan farklı görevleri de oldukları anlaşılmaktadır. Gerek uzlaşma bürosuna gelen tarafların yönlendirilmesi, sorularına cevap vermeleri, uzlaşma savcıları ile görüşmelerini sağlamaları gerekse de uzlaştırmacıların dosyalarının takibine dek farklı işyüklerini yerine getirmektedirler.

Kovuşturmaya yer olmadığı kararı yazılmadan önce uzlaşma bürosunda görevli katipler tarafından soruşturma dosyası kontrol edilmekte ve edimin yerine getirilip getirilmediğine dair belge aranmaktadır. Bu konuda belgenin bulunmaması halinde uzlaştırmacı ile görüşülerek belge temin edilmektedir. Bazı uzlaşma dosyalarında failin uzlaşma konusunu yerine getireceği taahhüdüne karşılık bu taahhüdünü yerine getirmemesi durumunda uzlaşma savcılığı tarafından edimin konusuna göre hukuki yaptırımın sağlanmasına yönelik olarak iddianame düzenlenmesi amacıyla yine dosyaların kontrolü katipler tarafından yapılmaktadır.

Yine katiplerin uzlaşma sürecinde gösterdikleri performansı, uzlaşma bilgilendirme toplantısı hazırlığında ve toplantı sonrasında da görmekteyiz. Yüzlerce kişiye ait dosyalar, uzlaşma bürosundan ilgili toplantı salonuna taşınmakta, toplantıya katılanların katıldıklarına dair imzaları alınmakta ve toplantı sonunda tarafların sorularına cevap verilerek, uzlaşmaya toplantı sonucunda karar vermeleri durumunda uzlaşma formları doldurularak, dosyalar toplantı bitiminde tekrar geri getirilmektedir. Katiplerin, uzlaşma toplantısı sonunda tarafların sorularına veya çalışma ortamlarında susmak bilmeyen telefonlara verdikleri cevaplar, cidden sabır gerektirmekte ve bunu da gösterdikleri görülmektedir.

3. İzmir Barosunun Uzlaşma Konusundaki Çalışmaları

a. Uzlaşma Bilgi ve Belgelerine Baro Web Sitesinden Erişim

İzmir Barosunun web sitesini incelediğimizde, ana sayfada uzlaşma konusuna verdikleri önem bir akış halinde sunulmaktadır. Yoğun emek sarfedilerek hazırlanan uzlaşma kurumuna yönelik gerekli mevzuat ve belgeler, sitede kullanıcıların erişimine sunulmuştur. Sırasıyla; *Uzlaşma Yönetmeliği -Uzlaştırma Raporu Örneği - İzmir Barosu CMK Uzlaştırma Yönergesi -Uzlaştırmacı Görev Sonuç Raporu -*

Uzlaşma Çağrı Mektubu -Uzlaştırma Atama Listesi”¹⁶⁷ olarak kullanıcıların hizmetine sunulmaktadır. Baro web sayfasında; belgeler başlığı altında; Uzlaştırıcı Başvuru Formu-Uzlaştırıcı Askı Formu ve Uzlaştırıcı İstifa Formu da yer almaktadır.

Yine Baro web sitesinde, 12-14 Mart 2012 tarihlerinde İstanbul’ da yapılan ve çalışmamızda da sıkça yer verdiğimiz “Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları, Ceza Adalet Sisteminde Mağdur-Fail Uzlaştırma Uygulamaları Uluslararası Çalıştayı” na, ülkemizden az sayıda katılan Barolar arasında İzmir Barosunun da yer alması, Baronun uzlaşma konusuna verdiği önemi bir kez daha göstermektedir. Sözkonusu çalıştaya, İzmir Barosunu temsilen Avukat Yakup **Gül** katılmış olup, toplantıya ilişkin raporuna da web sitesinden ulaşılabileceği belirtilmektedir¹⁶⁸.

b. İzmir Barosu CMK Uzlaştırma Yönergesi

İzmir Barosu tarafından hazırlanan ve Baronun web sitesinde de yayınlanan CMK Uzlaştırma Yönergesi amacını; “5271 sayılı CMK 253. maddesi ve CMK’ya göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ile diğer kanunlarda uzlaşma kapsamında olduğu belirtilen suçlar bakımından şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek kişi veya özel hukuk kişisi arasında uzlaştırma işlemlerinin yapılmasına ilişkin hükümler gereğince, “uzlaştırıcı” görevlendirmeye ilişkin esasların belirlenmesi ile verilen hizmetin aksamadan ve etkin biçimde yürütülmesi, görev alan İzmir Barosuna kayıtlı avukatlar arasında, bu yönergede belirtilen kriterler çerçevesinde, görev dağılımının sağlanması, eğitim çalışmaları düzenlenmesi, gerekli kuralların oluşturulması, uzlaştırma uygulamasının yasalar ve hukuka uygun olarak yürütülmesi..”¹⁶⁹ şeklinde ortaya koymaktadır

Yönergenin amacına bakıldığında, İzmir Barosuna kayıtlı avukatlar arasında eğitim çalışmalarına özel bir vurgu yapılması dikkat çekmektedir. İzmir Barosu

¹⁶⁷ <http://www.izmirbarosu.org.tr/sayfalar/merkezler/cmkk/hukuksal-belgeler.asp-İzmir-Barosu-CMK-Uzlaştırma-Yönergesi-IzmirBaro/pdf/cmkk/cmkk-uzlaşma-yönergesi.pdf>

¹⁶⁸ <http://www.izmirbarosu.org.tr/haberler/diğer-haberler/rapor.aspx>

¹⁶⁹ <http://www.izmirbarosu.org.tr/sayfalar/merkezler/cmkk/hukuksal-belgeler.aspx-İzmir-Barosu-CMK-Uzlaştırma-Yönergesi-IzmirBaro/pdf/cmkk/cmkk-uzlaşma-yönergesi.pdf>

tarafından, baroya kayıtlı avukatlara uzlaştırmacı eğitimleri verilmekte ve avukat olmayan hukuk öğrenimi görmüş kişilere ise eğitim verilmemektedir. Baronun, meslek örgütü olarak üyelerine yönelik uzlaştırma eğitimlerini kurumsal olarak sunması, uzlaşma kurumuna verdikleri önem açısından olumlu bir uygulamadır.

Ancak İzmir Barosunun hukuk öğrenimi görmüş olan uzlaştırmacılara yönelik eğitim vermemesi, Baronun Yönergesindeki düzenlemenin gereği de olsa, bu düzenlemeyi yasayla kabul edilmiş olan hukuk fakültesi mezunu olmayanların da uzlaştırmacı olarak görev yapabilmelerine ilişkin Yönetmelik maddesi ile çelişir olduğu kanaatindeyiz.

Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modeli olarak İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında uygulanan uzlaşma kurumunun başarılı olarak değerlendirilmesine baktığımızda, mevcut uzlaştırmacılar arasında hukuk fakültesi mezunu olmayan uzlaştırmacıların da yer aldığını ve bu başarıda hukuk fakültesi mezunu olan uzlaştırmacılar kadar, hukuk öğrenimi görmüş uzlaştırmacıların da payını gözardı edemeyiz. Baronun sadece avukat olan uzlaştırmacılara yönelik eğitimini, bir meslek örgütü ve mesleki dayanışma gereği meslektaşlarını koruma çerçevesinde değerlendiriyoruz.

c. İzmir Barosu Uzlaştırmacı Eğitimi

İzmir Barosu tarafından uzlaştırmacı eğitimi yukarıda Yönergede de belirtildiği üzere sadece İzmir Barosuna kayıtlı avukatlara verilmektedir.

Uzlaşma sürecinde müdafinin bulunması gerektiğine dair öğretide görüşler de mevcuttur. Bu görüşe göre; *“CMK ile Türk hukukuna uzlaşma kurumu katılarak adliyenin iş yükünün hafifletilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç için bu kurumun seçilmesi doğru bir tercihtir. Ancak, yasanın bu konudaki temelleri incelendiğinde, bir temel hata söz konusudur. Uzlaşma, bugün ceza yargılamasının faydalandığı bir araçtır. Fakat bizdekinin aksine, faille devlet arasında gerçekleşen bir olaydır. Uzlaşma, suç işlediği ileri sürülen kişinin bu fiili ile kamu düzenini bozması nedeniyle, onun cezalandırmak hakkını elinde tutan devletin, belirli koşullarla faille uzlaşması ve onun cezasında indirim yapmasıdır. Bu niteliği ile uzlaşma, suç faili*

için devletin atıfette bulunmasıdır. Bu atıfet sağlanırken, faile savunma olanağı tanınacaktır. Bu olanak mutlaka bir müdafinin hukuki yardımı ile kullanılacaktır. Müdafinin faili aydınlatması ile, mümkün olduğunca faille devlet bir noktada buluşacak, failin cezası tayin edilecektir. Uzlaşma sürecinde müdafinin yardımı mutlaka olmalıdır.”¹⁷⁰

Kanımızca uzlaştırmacının, uzlaşma konusu hakkında tarafları yeterli olarak aydınlatması ve bilgilendirmesi nedeniyle, uzlaştırmacının hukuk fakültesi mezunu veya yeterli hukuk eğitimi almış kişilerden olacağına da açık olarak Uzlaştırma Yönetmeliği’nde yer alması karşısında, ayrıca uzlaşma sürecinde müdafiiye gerek yoktur. Uzlaştırmacının tarafları uzlaşma konusunda bilgilendirme yükümlülüğü zaten Uzlaştırma Yönetmeliği’nde hükme bağlanmıştır. Ayrıca uzlaştırmacı tarafından taraflara uzlaşma sürecinde, dosyada avukatın yer alması halinde, devlet tarafından vekalet ücretinin ödenmeyeceğini belirtmesi yerinde olacaktır. Uzlaştırmacı eğitimlerinde bu konu özellikle vurgulanarak, (sorunlar bölümünde müdafinin vekalet ücreti alması başlığında ayrıca değinilecek olup) uzlaştırmacının tarafları bilgilendirirken vekalet ücreti ödenmeyeceği konusunun belirtilmesi de sağlanmalıdır.

İzmir Barosu tarafından verilen uzlaştırmacı eğitiminde, uzlaştırmacının yasadaki yerinin yanı sıra, iletişim ve empati kurma konuları da yoğun olarak işlenmekte¹⁷¹, eğitici olarak İzmir Barosu’nun deneyimli avukatları yanında psikiyatrist ve psikologlar da bulunmaktadır.

4. Uzlaştırmacıların Çalışmaları

CMK’nın 253.maddesi, 5560 sayılı kanunla 2006 yılında değiştirilmeden önce “uzlaştırmacı” kavramı yerine “uzlaştırıcı” kavramı kullanılmakta idi¹⁷². CMK

¹⁷⁰ **Yurtcan E.**, CMK Avukatının Ve Uzlaşma Avukatının Başvuru Kitabı, 5.Baskı, Beta, İstanbul 2007, s.82

¹⁷¹ İzmir Barosu Uzlaştırma Eğitim Materyali; İzmir Barosu tarafından uzlaştırma eğitiminde kullanılan eğitim dokümanından alınmış olup, yayımlanmamış olması nedeniyle bu tanım yapılmıştır.

¹⁷² 01.06.2005 tarihinden 19.06.2006 tarihine kadar yürürlükte bulunan CMK’ nın 253.maddesinin eski hali ise aşağıdaki biçimdeydi;

(4) Cumhuriyet savcısı, fail ile mağdur arasında uzlaşma işlemlerinin idare etmek, tarafları bir araya getirerek bir sonuca uzlaşmalarını sağlamak üzere, fail ve mağdurun bir avukat üzerinde

m. 253'te yer alan uzlaşma mevzuatında artık "uzlaştırma" terimi kullanılmaktadır. CMK m. 253'e istinaden çıkarılan 2007 tarihli "*Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik*" te de "uzlaştırma" terimi kullanılmaktadır.

Öğretide ve İzmir uygulamasında da uzlaştırmacı-uzlaştırıcı olarak iki terimin kullanıldığına rastlamaktayız. İzmir Adliyesi uzlaştırmacı listesi duyurusunda "uzlaştırmacı"¹⁷³; buna karşılık İzmir uygulamasında kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararlarda ise "uzlaştırıcı"¹⁷⁴ terimi yer almaktadır. Çalışmamızda, uzlaştırmacı terimini kullanmaktayız.

Uzlaştırmacının, tarafları bilgilendirmesi, masumiyet karinesi gereği şüpheli ya da sanığa karşı önyargılı olmaması gerektiği ve diğer dikkat edeceği hususlar Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 28. maddesinde düzenlenmiştir¹⁷⁵.

Uzlaşmada, uzlaştırmacı müdafaa görevi yapmaz, uzlaşma görüşmelerini sağlar¹⁷⁶. İzmir Modelinde uzlaştırmacıların uzlaşma bürosu ile koordineli

anlaşamadıkları takdirde, bir veya birden fazla avukatın **uzlaştırıcı** olarak görevlendirilmesini barodan ister.

Uzlaştırma müzakereleri 18.maddede (1) Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin haklı bir mazereti olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, ilgili taraf uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.

(2) Uzlaşma sağlanabilmesi için birden fazla müzakere yapılabilir. Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya uzlaştırma müzakerelerinin kanuna uygun yürütülmesi amacıyla talimat verebilir.

(3) Müzakereler, taraflarla birlikte veya ayrı ayrı gerçekleştirilecek toplantılarla yürütülebilir.

(4) Müzakereler, görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle de yapılabilir.

¹⁷³ <http://www.izmir.adalet.gov.tr>

¹⁷⁴ İzmir Cumhuriyet Başsavcılığının Sor.No. 2012/ 91103,K.no: 2013/ 9148 sayılı Kovuşturmayaya Yer Olmadığı Kararı örnek olarak verilebilir.

¹⁷⁵ Uzlaştırmacının yükümlülükleri

Madde 28 - (1) Uzlaştırmacı:

a) Bağımsız ve tarafsız hareket eder, tarafların ortak yararlarını gözetir. Müzakerelerde tarafların yeterli ve eşit fırsatlara sahip olmasına özen gösterir. Masumiyet karinesi gereğince şüpheli ya da sanığın suçluluğu hakkında ön yargılı olamaz, şüpheli ya da sanığa karşı bir tavır takınmaz.

b) Müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaşmanın temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve süreci anlamalarını sağlar.

c) Tarafların birbirlerine saygılı davranmaları, müzakerelere iyi niyetle katılmaları ve bildikleri hususları açıklamaları konusunda bilgilendirir.

ç) Uyuşmazlığın çözülmesi için taraflara yardımcı olur ve anlaşmalarını teşvik eder, ancak baskı yapamaz. Herhangi bir tarafın leh veya aleyhine görüş bildiremez, tarafları bağlayıcı bir karar veremez.

d) Tarafların hüküm ve sonuçlarını bilerek ve özgür iradeleriyle anlaşmaya varmalarını sağlayacak uygun tedbirleri alır.

çalışmaları, yine modeli başarılı kılan etkenlerdedir. Kaldı ki; HSYK' nın 10 nolu genelgesinin 17/c madesinde de “Uzlaşma kurumuna işlerlik kazandırılması bakımından bu işlemlerin adliyelerde kurulacak olan uzlaştırma bürolarında ve görevlendirilecek Cumhuriyet savcılarının gözetiminde eğitim almış uzlaştırmacılar marifetleriyle gerçekleştirilmesi,” yönünde, bu işbirliğinin yapılması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Uzlaştırma Yönetmeliği, uzlaştırmacıların uzlaştırma görüşmelerini gerçekleştireceği yerler hakkında da 29. maddede düzenleme yapmıştır¹⁷⁷. İzmir Adliyesinde uzlaşma bürosunun olduğu dördüncü katta uzlaşma görüşmeleri için bir oda tahsis edilmiş durumdadır. Uzlaştırmacı ile tarafların uzlaşma görüşmelerinde ayaküstü ve kısa zamanda bir an önce görüşmenin bitirilmesine yönelik olarak yapılan eleştirilerin önlenmesi açısından, uzlaşma bürosu katında yer alan ve uzlaşma görüşmeleri için tahsis edilen bu odayı daha sık kullanmalarının sağlanması bir tercih olabilir. Ancak taraflardan adliye ortamı dışında görüşme talebi gelmesi durumunda da, görüşmelerin adliye ortamı dışında yürütülmesine de Uzlaştırma Yönetmeliği gereği de bir engel bulunmamaktadır.

Uzlaştırmacının sorumluluklarına dair gerek CMK gerekse de Uzlaştırma Yönetmeliği'nde yeterli düzenleme mevcuttur. Genel olarak uzlaştırma sürecinde izleyecekleri usul yasal düzenlemede yer verilmiştir. Çalışmamızda, İzmir Adliyesinde uzlaştırmacıların davranışlarına yönelik eleştirilerimize de sorunlar bölümünde ayrıca yer vereceğiz.

¹⁷⁶ **Özbek M.**, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü,s.53; **Centel/Zafer**, CMK El Kitabı s.428; **Yenisey** Uzlaşma, s.24
Yurtcan, CMK Şerhi; s.722,**Yurtcan** Başvuru Kitabı,s.78; **Toroslu /Feyzioğlu**, Ceza Muhakemesi Hukuku, s.315-316; **Zafer H.**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Özelleşme Eğilimi: Uzlaşma”, s.727; **Kunter /Yenisey/Nuhoğlu**, s.474-475; **Yaşar**, s.1500;

¹⁷⁷ **Uzlaştırmanın yapılacağı yer;**
Madde 29 - (1) Uzlaştırma müzakereleri;
a) Kamu kurum ve kuruluşlarının bu amaçla ayrılan yerlerinde,
b) Tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının faaliyetlerini yürüttüğü büroda,
c) Tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde,
gerçekleştirilebilir.
(2) Adliye binalarında uzlaştırma müzakerelerinin yapılabilmesi amacıyla, imkânlar ölçüsünde toplantı odaları tahsis edilebilir. Toplantı odalarının düzenlenmesi, büro hizmetlerinin ve gerekirse güvenliğin sağlanması, uzlaştırma toplantıları için tahsis sıra ve saatleri Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yerine getirilir.

Uzlaştırmacıların sorumluluklarına yönelik olarak özellikle uzlaşma sürecinin gizli olarak yürütülmesine dair CMK' nın 253/6. maddesinde yer alan gizlilik kuralının, 5560 sayılı Kanunun 13. fıkrasında da yer alması olumlu bir düzenlemedir¹⁷⁸.

İzmir Adliyesinde uzlaştırmacılar ile uzlaşma savcılığı ve uzlaşma bürosu arasında etkili bir işbirliği yapılmaktadır. Uzlaştırmacı tarafından uzlaşma mevzuatına uygun olarak verilen sorumluluk yerine getirilmektedir. Tabii ki uzlaştırmacıya, uzlaşmayı gerçekleştirmesi veya gerçekleştirmemesi durumunda Uzlaştırma Yönetmeliği'ne istinaden bir ücret verilmektedir. Günümüz şartlarında ekonomik olarak da bir gelir kaynağı olması nedeniyle de, uzlaştırmacıların kendilerine verilen soruşturma dosyalarını eksiksiz olarak tamamlamak konusunda çaba gösterdikleri görölmektedir.

5. Kamusal ve Sivil Toplum Kuruluşları İle Etkin İşbirliği Yapılması

Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelinde özellikle edimin konusuna baktığımızda farklı nitelik, çeşitlilik ve zenginlik görmekteyiz. İşte bu noktada, fail edimin konusunu yerine getirirken İzmir'de bulunan başta kamu kurum ve kuruluşları olmak üzere, vakıflar, dernekler ve diğer sivil toplum kuruluşları ile sıkı bir işbirliği yapıldığını görmekteyiz.

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin edimin ifasını düzenleyen 20.madesinin “c) *Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması,*ç) *Mağdurun, suçtan zarar görenin veya bunların gösterecekleri üçüncü şahsın, bir kamu kurumunun ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerini geçici süreyle yerine getirmesi veya topluma faydalı birey olmasını sağlayacak bir programa katılması gibi diğer bazı yükümlölükler altına girilmesi,*” fıkralarında göröleceği üzere, İzmir'de de Yönetmeliğe paralel olarak işbirliği yapılmaktadır.

¹⁷⁸ 5560 sayılı kanuna eklenen 13. fıkra “Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütölür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.”

Mağdurun dünya görüşü, sosyal politikalara bakışı, kültürü doğrultusunda kişiliğine ve beklentilerine göre yardımın yapılmasını istediği kurumlar arasında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, LÖSEV, Ege Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi, Türkiye Diyanet Vakfı, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği sayılabilir.

6. Toplumsal Yapının Zenginliği, Barış, Hoşgörü Kenti İzmir

İzmir'in toplumsal yapısına baktığımızda, coğrafi koşullarının da etkilediği bir toplumsal yapı karşımıza çıkar. “Denizi, kıızı, havası güzel” olarak nitelendirilen İzmir’de yüzyıllardır farklı dinler, mezhepler hoşgörü ile bir arada yaşamaktadır.

“Evliya Çelebi'nin İzmir'inden Dikkat Çekici Unsurlar” adlı makalede de belirtildiği üzere, “*bir liman şehri olan İzmir eskiden olduğu gibi XVII. yüzyılda da Osmanlı Devleti için oldukça önemli bir konumda idi. Hac seyahati için son kez İstanbul'dan ayrılan Evliya Çelebi'nin yolu 1671 yılında İzmir'den geçmiştir. İzmir büyük bir liman şehri olması itibarıyla kozmopolit bir yapıya sahipti. Dil, din ve kültür açısından birbirinden çok farklı değerlere sahip birçok topluluk, bu şehirde toplumsal kurallar dâhilinde yaşamaktaydılar. Aynı yüzyılda İzmir'e uğramış birçok Batılı seyyahın belirttiği gibi Evliya Çelebi de bu çok kültürlü ortama şahit olmuş ve 10. ciltlik seyahatnamesinde anlattığı diğer şehirlerde olduğu gibi bu şehir hakkında da çok ayrıntılı tariflerde bulunmuştur. Genel olarak bahsedilen konuların başında bu liman şehrinin deniz tarafından görüntüsünün güzelliği ve İzmir limanının büyüklüğünün beraberinde getirdiği çok kültürlülük ve şehre vurmuş olduğu damga gelmektedir.*”¹⁷⁹

İzmir sevdalısı, İzmir üzerine kitaplar yazan Sancar **Maruflu'** da çoğumuzun İzmir hakkındaki düşüncelerine tercüman olmuştur: “*İzmir her şeyin beşiği... Hocazade Ahmet Ragıp, Rakım Elkutlu gibi İslam dininin alimleri hep İzmir'den yetişti. İzmir irfanın, erdemliliğin beşiğidir. Atatürk 1923'te İktisat Kongresi'ni bir*

¹⁷⁹ **Akan M.**, “Evliya Çelebi'nin İzmir'inden Dikkat Çekici Unsurlar Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies, XI/2 İzmir (Kış 2011), s.195-214 <http://tdid.ege.edu.tr/files/MertcanAKAN.pdf> (Erişim tarihi 01.09.2013)

*Cuma günü, Cuma namazından sonra başlattı. Dine de saygılıdır, ama aynı zamanda laik, demokrat, Atatürkçü'dür de... Hiçbir üst kurum tarih boyunca İzmir'i yozlaştıramamıştır. İzmir'e kalkıp irfanı eksik gibi laflarla ip atmasınlar. Dine de bağlıdır, geleneksele de... İzmir otantik değerleri en iyi koruyan kenttir. En eski ibadethaneler İzmir'dedir. Hristiyanı kilisede, Musevisi havrada, Müslüman'ı camide ibadetini yapar. Kardeş kardeş birbirinin bayramını kutlar. Birbirimizin cenazesinde yan yana saf dururuz. İrfan budur. İrfan dersi vermesinler bize*¹⁸⁰. olarak, hoşgörü kenti İzmir'i ne de güzel açıklamıştır.

İzmir'in toplumsal yapısının zenginliğini doğrulayacak biçimde, İzmir'deki uzlaşma uygulamasına dair gazetede yer alan bir haberde "İzmir'in barış kültürü budur" şeklinde bir vurgu yapılması dikkat çekicidir. Yazar: "yargı sistemindeki uzlaşma yöntemi için İzmir düşünülmüştü, uygulamaya geçildi, İzmirli kendine yakışanı yaptı, uzlaşının nasıl yapıldığını gösterdi. Bir yılda 3 bin 600 uzlaşma sağlandı. 8 bin olay uzlaşma sürecinde. Böylece mahkemelerin işgücü azaldı, hakimler rahatladı. Adalet Bakanlığı şimdi her şehre 'model' budur" diyor. İzmir'in barış kültürü örnek gösteriliyor"¹⁸¹ içerikli yazısında, İzmir'de uzlaşma kurumunun başarılı olarak uygulanmasına dikkat çekilmiştir.

Tezimizde, "Uzlaşmada İzmir Modelinde" İzmir'in toplumsal yapısının zenginliğini ortaya koyarken bu zenginliğin diğer kentlerimizde olmadığı iddiasında değiliz. Tabii ki Türkiyemizin diğer kentleri de, toplumsal yapısı ve kendi dinamiği açısından farklı özelliklere ve duyarlılıklara sahiptir. Burada gözden kaçırılmaması gereken nokta, İzmir Modelinde toplumsal yapıya göre zenginleşen edimlerin, diğer kentlerimizde de o kentin dinamiğine göre zenginleştirilebilmesini sağlamak ve bu düşünceyi yaşama geçirebilmektir. Sonuçta diğer kentlerimiz için de İzmir'deki uzlaşma modelini önerirken, belki İzmir'deki edimlerden çok daha etkili edimlerin ve sosyal sorumluluk projelerinin gerçekleşeceğini iddia edebiliriz. Biz İzmir'in toplumsal zenginliğine ve çeşitliliğine bağlı olarak edimlerin farklılığını vurgularken, bu edimlerin konusunun Yönetmeliğe bağlı olarak diğer kentlerimizde çok daha zenginleşebileceği düşüncesindeyiz.

¹⁸⁰ **Maruflu S.**,(2013), "İzmir'den 'farklı dindarlık' değerlendirmesi", Hürriyet GÜNDEM, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/22901621.asp>, (Erişim tarihi 14.08.2013)

¹⁸¹ **İzgi E.**, "İzmir'in barış kültürü budur", Milliyet EGE Gazetesi, 18.09.2013, s.5 <http://www.bizimizmir.net/?page=yazarayrinti&cat=33&id=1131>

7. Uzlaştırmacı Seçimi ve Eğitiminde Özen

Uzlaştırma Yönetmeliği m.13, “Uzlaştırmacı görevlendirilmesi”, m.14 “Avukatın uzlaştırmacı olarak görevlendirilme usulü” ve m.15 “Hukuk öğrenimi görmüş uzlaştırmacıda aranan nitelikler ve görevlendirilme usulü” başlığını taşımaktadır¹⁸².

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 13.maddesinde “şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi hâlinde, Cumhuriyet savcısı uzlaştırmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, bir avukatın, uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesini barodan isteyebilir¹⁸³ ya da bu Yönetmelikte nitelikleri belirlenen hukuk öğrenimi görmüş bir kimseyi görevlendirebilir”¹⁸⁴ denilerek hukuk fakültesi mezunu olmayan ve kısmen hukuk öğrenimi görmüş kişilerin de uzlaştırmacı olarak görevlendirilebilmesine yasal olanak tanınmıştır.

Ancak özellikle bir kısım hukuk fakültesi mezunlarından hukuk fakültesi mezunu olmayıp hukuk öğrenimi görmüş kişilerin uzlaştırmacı olabilmesine olanak tanıyan bu düzenlemeye itiraz gelmektedir. Kanımızca, uzlaştırmacıların sadece hukuk fakültesi mezunu olması şart değildir. Önemli olan, uzlaştırmacının yeterince hukuk eğitimi görmüş olmasının yanısıra Uzlaştırma Yönetmeliği'nde kendilerine

¹⁸² Madde 13 (1) Şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi hâlinde, Cumhuriyet savcısı uzlaştırmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi, bir avukatın uzlaştırmacı olarak görevlendirilmesini barodan isteyebilir ya da bu Yönetmelikte nitelikleri belirlenen hukuk öğrenimi görmüş bir kimseyi görevlendirebilir.

(2) Uzlaştırmacı görevlendirilmesinde tarafların üzerinde anlaştıkları bir avukat ya da hukuk öğrenimi görmüş bir kişi tercih edilebilir. (3) Uzlaştırmacıların sayısı, uyumsuzluğın niteliği göz önünde bulundurularak Cumhuriyet savcısınca tespit edilir. (4) Bu Kanunda belirlenen hâkimin davaya bakamayacağı ile tarafsızlığını şüpheye düşürecek sebeplerden dolayı reddini gerektiren hâller, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak da göz önünde bulundurulur. Uzlaştırmacı, bu hâllerin varlığı hâlinde Cumhuriyet savcısına durumu bildirir; ancak tarafların rızası hâlinde görev yapabilir.

¹⁸³ Avukatın uzlaştırmacı olarak görevlendirilme usulü Madde 14 - (1) Baro tarafından öncelikle uzlaştırma üzerine eğitim almış bir avukat görevlendirilir. (2) Tarafların üzerinde anlaştığı avukatın soruşturmanın yapıldığı yer barosuna kayıtlı olması gerekmez. Bu hâlde görevlendirme avukatın bağlı bulunduğu baro tarafından yapılır.

¹⁸⁴ **Hukuk öğrenimi görmüş uzlaştırmacıda aranan nitelikler ve görevlendirilme usulü** Madde 15 - (1) Hukuk öğrenimi görmüş uzlaştırmacıların görevlendirilmesinde aşağıdaki şartlar aranır: a) Üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak,b) Hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idarî bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmak, c) Hukuk dalında yüksek lisans ya da doktora yapmış bulunmak,

verilen görev ve dahilinde her bir uzlaşmaya konu dosya içeriğine göre taraflarla etkili iletişim kurabilmesidir. Yine uzlaştırmacıların, uzlaşma eğitimlerine katılarak güncel mevzuatı takip etmeleri, uzlaşma bürosu ile eşgüdümlü olarak görevlerini yapmaları İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında uzlaşma kurumunun bir model olarak uygulanmasını başarılı kılan etkenlerdendir.

a. Uzlaştırmacı Seçimi

CMK'nın uzlaşma hükmünü düzenleyen 253.maddesinin gerekçesine baktığımızda¹⁸⁵ uzlaşmanın hedefi, *“suçun işlenmesinden sonra fail ve mağdur arasında meydana gelen çekişmeyi, hakim veya Cumhuriyet savcısının ya da onların atayacakları bir uzlaştırmacının girişimleriyle çözmek, bu yolla hem adaleti sağlamak ve hem de mağduru tatmin etmektir. Böylece zarar giderilince fail ile mağdur arasında barış sağlanabileceği”* olarak belirtilmektedir.

Uzlaşmada İzmir Modelinin başarılı olarak uygulanmasında, uzlaştırmacı seçiminin de payının büyük olduğunu değerlendirmekteyiz. Ancak bu konuda da şöyle bir eksikliği tespit etmiş olup, giderilmesi gerektiğini düşünmekteyiz: İzmir Adliyesi resmi web sitesinden yapılan duyuruda Yönetmeliğe uygun olarak, hukuk fakültesi mezunu olmayan, ancak *“Yönetmelikte nitelikleri belirlenen hukuk öğrenimi görmüş”* kişilerin de uzlaştırmacı olarak başvurabilecekleri belirtilmektedir. Yönetmelikte yer alan *“hukuk öğrenimi görmüş bir kimse”* deyiminden ne anlaşılması gerektiği konusunda bir açıklık yoktur.

Buna karşılık, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığının 2014 yılı uzlaştırmacı başvuru duyurusunda hukuk öğrenimi görmüş kişilerin uzlaştırmacı olarak başvurularına dair kriterler Uzlaştırma Yönetmeliği'ne paralel olmakla birlikte, ek olarak İzmir Adliyesinde başvurularda transkript istenmesini uzlaştırmacı seçimine verilen özenin de bir göstergesi olarak değerlendirmekteyiz. Başvuru ilanında;

“(1) Hukuk öğrenimi görmüş uzlaştırmacıların görevlendirilmesinde aşağıdaki şartlar aranır: a) Üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak, b)

¹⁸⁵ <http://www.turkhukuksitesi.com/serh.php?did=1740>

Hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idarî bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmak,

(2) Hukuk veya hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idarî bilimler, iktisat ve maliye alanlarında en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmak”.

Devamında da istenilen belgeler arasında, “4 yıllık yükseköğrenim eğitimde görülen dersleri belirten **transkript**”¹⁸⁶ ibaresinin yer alması, başvuranın hukuk öğrenimi görmüş olduğunun belirlenmesi açısından önemli bir düzenlemedir.

Çünkü İzmir Adliyesinde emek harcanıp bu kadar detaylı bir başvuru duyurusu yapılarak başvuru şartları arasında yer alan transkript istenmesi uygulamasının, bazı illerdeki Adliyelerin web sayfalarında yer alan uzlaştırmacı başvuru ilanlarına baktığımızda istenmediğine rastlamaktayız. Bu detay da, yine İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında uzlaşma savcılığının uzlaştırmacı seçiminde gösterdiği özenin bir göstergesidir.

Bu noktada transkriptin hangi dersleri içereceğinin de gösterecek biçimde belirtilmesi başvuranlar açısından açıklayıcı olacaktır. Hukuk öğrenimi görüldüğüne dair transkriptte hangi derslerin yer almasının gerektiğinin açık olarak ortaya konmasının, hem gereksiz başvuruları azaltacağı hem de uzlaştırmacı olarak seçilemeyenler tarafından da açıklayıcı olacağı görüşündeyiz.

İzmir Adliyesinde başvurular sonucunda, uzlaştırmacı olarak seçilenler, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı Uzlaştırmacı Listesinde ilan edilmektedir.

b. Uzlaştırmacı Eğitimi

İzmir Adliyesi web sitesinde 2014 yılı uzlaştırmacı başvurularında istenilen belgeler arasında, “*Bu Yönetmeliğin 30 uncu maddesi uyarınca yapılacak eğitimlere katılacağını beyan eden dilekçesi*” nin de istendiği yer almaktadır. Bu da, uzlaştırmacı olmak isteyenlerin, Uzlaştırma Yönetmeliği’nde yer alan eğitime katılmalarının İzmir Adliyesince de özenle takibi açısından olumlu bir yaklaşımdır.

¹⁸⁶ <http://www.izmir.adalet.gov.tr>
(2014 yılı İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı Uzlaştırmacı Başvuru İlanı)

Uzlaştırmacı olarak yeterli şartları taşıyan ve uzlaştırmacı olarak seşilerek listede yer alanlara yönelik olarak, Uzlaşma Bşrosunda gşrevli Cumhuriyet savcıları tarafından hukuki ve psikologlar tarafından da beden dili, iletişim tekniklerini de içeren eğitim verilmektedir. Örneğin; 2012 yılında uzlaştırmacılara yönelik olarak yapılan eğitim ęalıřmalarına baktığımızda, uzlaştırmacılara yönelik olarak, “*iletişim teknikleri ve vşcut dili*” konulu eğitim de verilmiş ve eğitim sonunda kendilerine, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından katılım belgesi verilmiştir.

Zaman zaman bazı uzlaştırmacıların, performans uğruna taraflara baskı yaparak, uzlaşmaya zorladıkları, konunun hukuki yşnş hakkında detaylı açıklama yapmadan, bir an önce başından atmak tarzında yaklaşarak, adliye koridorlarında, kafede ayakşstş uzlaşma kurumunun ruhuna aykırı davranışlar sergiledikleri dile getirilmektedir. Bu tşr ktşye kullanmaların nşne geğilmesini sağlamak açısından, Cumhuriyet savcısının yapacağı bilgilendirme toplantısında, uzlaşma sşrecinde uzlaştırmacının olumsuz bir davranışıyla karşılaşılması halinde bu durumu kendilerine iletmeleri konusunda da duyuru yapılmalıdır.

Uzlaştırmacıların faaliyetlerinde verimliliğin artırılması için bu eğitimlerin sağlanması dışında, uzlaştırmacılar için etik ilkelerin belirlenmesi ve yeknesak uygulamanın sağlanması amacıyla uygulamada karşılaşılan sorunları gidermeye yönelik bir yşnerge hazırlanmasının yararlı olduğunu dşşnşyoruz. Gerçekten çoğu zaman hayatında ilk kez adliye ile yşz yşze gelen bir vatandaş, uzlaştırmacıya gşvenerek onun ağzından çıkan her şeyi kabul edebilmektedir. Uzlaştırmacının, uzlaşma sağlayarak bir an önce dosyasını tamamlama dşşncesiyle özensiz davranabilme ihtimaline karşın, uzlaşma bşrosunda uzlaştırmacı zlşk dosyası oluşturulmasını önermekteyiz. Böylece; uzlaştırmacının, uzlaştırma sşrecinin yşnetilmesindeki başarısı da burada yer alacak ve bazı ortamlarda “sşrekli aynı uzlaştırmacıların gşrevlendirilmesi” şeklinde dile getirilen eleştiriye -ki bu gşrevlendirmenin o uzlaştırmacıların başarılı olmalarından kaynaklanan bir tercih olduğu geręeęi olsa da- dosyalarında yer alacak ve eleştiriye de gerek kalmayacaktır.

Bu konuda da; ülkemizde hala kurumsal olarak uygulanması için ęabalanan uzlaşma kurumunu sistemli bir şekilde İzmir’de uygulayan uzlaşma bşrosu ve

uzlaşma savcılığının ”uzlaştırıcı performans dosyası” şeklinde yapacağı bir uygulamanın da yine örnek olacağı düşüncesindeyiz.

8. Tarafların Uzlaşma Kurumundan Adalet ve Çözüm Beklentisi

Hayatında mahkeme yüzü görmeyen, kolluğa gitmeyen birçok insan girişte de uzun uzun açıkladığımız nedenlerle böyle bir durumla karşılaştıklarında genel olarak en kısa sürede bu ortamdan çıkmak istemektedirler. İzmir’de uzlaşma kapsamında yer alan suçlar nedeniyle adliyeye intikal eden dosyalarda, taraflardan bazılarının bir an önce soruşturmanın sonuçlanması (vatandaş deyiimiyle ”dosyanın kapanması”) ve ve bir daha adliyeye gelmemek beklentisiyle hareket ettiklerini söyleyebiliriz. Toplumsal yapının zenginliği ve hoşgörünün sonucu olarak, İzmir’de yaşamının verdiği bir çözümcü duyarlılığı gelişmiş olan bireylerin doğal olarak uzlaşmaya yaklaşımları da olumlu olmaktadır.

Uzlaşma sürecinde, mağdur ve fail uzlaştıklarında, aralarındaki uyuşmazlık konusunun da ortadan kalkması nedeniyle, taraflar moral değerleri açısından da bir huzur bulmaktadırlar. Aralarındaki sorunu gideren taraflar bir daha başka bir dava konusu ile karşılaşmamamak noktasında daha dikkatli olacaklardır. Bu da tarafların, kısa sürede uzlaşarak, adalet beklentilerinin karşılanmasına olumlu bir sonuç olarak yansımaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I. UZLAŞMA KURUMUNDA SORUNLU ALANLAR VE ÖNERİLER

A.Uzlaşma Kurumunun Uygulanmasında Genel Sorunlar Ve Öneriler

1. Suçun Yaptırımsız Kaldığı Algısı

Uzlaşma kurumunun uygulanmasında belki de en çok kabul etmekte zorlanılan husus; artık devletin ceza verme yetkisinin ortadan kaldırılarak mağdura bu yetkinin verilmiş olmasıdır. Toplumda oluşan algı bu yönde olup, bu da, devlete olan güven duygusunun zedelenmesi sonucuna yol açmaktadır. Bu nedenle uzlaşmada devletin cezalandırma yetkisinin aslında ortadan kalkmadığı, bunun taraflara onarıcı adalet yaklaşımıyla sunulan bir zarar telafî, barışma süreci olduğu düşüncesinin yerleştirilmesi gerekir. Uzlaşmada failin suç işlediği ve maddi, manevi veya sosyal nitelikte de olsa bu edimi bu kötülüğün bir karşılığı olarak yerine getirdiği, asıl amacın da aynı suçun bir daha işlenmemesi olduğunun anlatılması zorunludur.

2. Uzlaşma Kapsamında Yer Alan Suçların Genişletilmesi

Uzlaşma kurumu, günümüzde ülkemizde uygulamada yerini almış ve tüm zorluk ve yapısal sorunlara rağmen bundan başarılı sonuçlar da elde edilmiştir. Uzlaşma kapsamında yer alan suçlara bu çalışmamızın ikinci bölümde geniş olarak yer verilmişti. Ancak uzlaşma kurumunun uygulamada giderek yerleşmesi, uzlaşma kapsamında yer alan suçların kapsamının genişletilmesi yönünde bir beklentiye yol açmış görünmektedir. İzmir Adliyesinde uzlaşma modelini başarıyla uygulayan uzlaşma savcıları da bu yönde görüş belirtmekte ve bazı öneride bulunmaktadır.

Bu konunun tamamen ayrı bir çalışma konusu olabileceğini değerlendirmekte olduğumuzdan, özellikle uygulamada sıklıkla karşılaştığımız ve uzlaşma kapsamında olmasını düşündüğümüz bazı suçları açıklamak isteriz.

Uzlaştırma Çalıştayında Ankara Cumhuriyet Savcısı tarafından verilen örnek konuyu açıklayıcı niteliktedir. ”Mala zarar verme suçu, 2005 yılında uzlaşma kapsamında iken 2006 yılındaki değişiklikle uzlaşma kapsamından çıkarıldı. Mala zarar verme suçunda korunan yarar mülkiyet olduğu halde, yaralama suçunda beden bütünlüğünün korunması söz konusudur. Basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek yaralama uzlaşma kapsamında iken, mala yapılan saldırının uzlaşma kapsamı dışına çıkarılması anlaşılabilir bir durumdur. Bu nedenle uygulamacıların şikâyete bağlı olmayan bazı suçların da uzlaştırma kapsamına alınmasında fayda gördükleri belirtilmektedir. Ancak malvarlığına karşı suçların uzlaşma kapsamına alınmasında dikkatli davranılmalıdır. Kısa bir süre suça sürüklenen çocuklar için alt sınırı 2 yılı aşmayan ve kasten işlenen suçlarda uzlaşma uygulanabilmiştir. Bu süre içinde hırsızlık suçlarına ilişkin uzlaşma uygulamasında mağdurlar genellikle zararın tazminini istediği, tazmin edecek geliri olmayan failin ise bu edimi yerine getirmek için başka bir hırsızlık suçunu işlemeyi planladığı gözlenmiştir. Bu nedenle bazı malvarlığına karşı suçlar uzlaşma kapsamına alınmalı, ancak, fail bu uygulamadan bir kereden fazla yararlanmamalıdır. Yağma gibi suçlar ise kesinlikle uzlaşma kapsamı dışında bırakılmalıdır.”¹⁸⁷

Yine çalıştayda Ankara Cumhuriyet Savcısı tarafından TCK m. 86/3 örneği de verilmiştir. “Baba oğul arasında, oğul baba arasında bir tartışma olmuştur birbirlerini basit yaralama dediğimiz nitelikte yaralamışlardır. Akşam araya birisi girmiştir, ertesi gün bir büyükleri devreye girmiştir, tarafları uzlaştırmıştır, haricen bunlar sarılmışlardır, barışmışlardır ancak biz hayır siz barışmış olsanız dahi soruşturmaya devam edeceğiz diyerek kişileri belki de rencide ediyoruz, bunun değiştirilmesinde yarar var”¹⁸⁸ şeklinde Cumhuriyet savcısının verdiği örnek, uzlaşma kapsamına alınması önerilen m.86/3 örneği için açıklayıcı olmuştur¹⁸⁹.

TCK m.159’ da yer alan “Alacağı tahsil amacıyla dolandırıcılık” ve m.156” “Güveni kötüye kullanma suçu”, 5560 sayılı yasa değişikliğine kadar uzlaşma kapsamında bulunmakta idi. Ancak, CMK’nın 253/3. maddesi gereği uzlaşma

¹⁸⁷ Uzlaştırma Çalışmayı 12 Mart 2012, Ankara Cumhuriyet Savcısı Ekrem **Bakır**’ın sunumundan

¹⁸⁸ Uzlaştırma Çalışmayı 12 Mart 2012, Ankara Cumhuriyet Savcısı Ekrem **Bakır**’ın sunumundan www.cigm.adalet.gov.tr/duyurular/2012/uzlasmacalistaykitabi.pdf (Erişim tarihi 02.06.2013)

¹⁸⁹ Basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek bir yaralama dahi söz konusu olsa, bu yaralama TCK m. 86/3’te belirtilen yakınlarla yönelik olduğunda şikâyet aranmadığı için uzlaşma kapsamı dışında kalmaktadır.

kapsamında yer almamaktadır. Bu suçları da uzlaşma kapsamına alınabilecek suçlara örnek olarak vermek isteriz.

Soruşturma ve kovuşturması şikâyete tabi olmayan suçlardan bir kısmı, şikâyete bağlı suç konumuna getirilerek uzlaşmanın kapsamı genişletilmelidir. Ancak, uzlaşma kapsamında suçlar genişletilirken de, vatandaşın hukuk devletine olan inancının sarsılmaması gerekliliği göz ardı edilmemelidir.

3. Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Talep Edilememesi

Uzlaşma sonucunda taraflardan herhangi biri tarafından artık tazminat talep edilememektedir. Mağdur-fail uzlaşması sonucunda verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararına dayanarak, artık taraflar tazminat davası açamayacaktır. CMK'nın 253/19.maddesi uyarınca uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz, açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır¹⁹⁰.

TCK m. 73/7 uyarınca *“kamu davasının düşmesi, suçtan zarar görenin şikayetten vazgeçmiş olmasından ileri gelmiş ve vazgeçtiği sırada şahsi haklarından da vazgeçtiğini ayrıca açıklamış ise artık hukuk mahkemesinde de dava açamaz”*. Suçtan zarar gören kişi şikayetten vazgeçtiği sırada şahsi haklardan da vazgeçtiğini ayrıca açıklamamış ise, hukuk mahkemesinde tazminat davası açabilecek, şayet şikayetten vazgeçtiği sırada şahsi haklarından da vazgeçtiğini ayrıca açıklamış ise artık hukuk mahkemesinde dava açamayacaktır¹⁹¹.

Bu konuda bazı yazarlar; Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun, uzlaşmayla ilgili ilk kararından hareketle, *“fail ile mağdur arasında uzlaşma sağlandıktan sonra,*

¹⁹⁰ CMK M.253/(19) Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini defaten yerine getirmesi halinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, taksit bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır.

¹⁹¹ **Yılmaz Z.**, Ceza Muhakemesinde Mağdur Hakları Davaya Katılma Yargılama Giderleri, Seçkin, Ankara 2007, s.496

zararın giderilmeyen bölümü için, icra takibi yapılamayacağı gibi, hukuk mahkemesinde dava da açılmayacağını, oysa suçtan zarar gören, şikâyetinden vazgeçtiği sırada, şahsi haklarından vazgeçtiğini açıklamadıkça, bu konuda icra takibi yapması ve hukuk mahkemesinde dava açmasının mümkün olduğunu” belirtmekte ve uzlaşmanın amacından hareketle, Yargıtay’ın görüşüne katılmaktadırlar¹⁹².

Buna karşılık bazı yazarlar ise, TCK m. 73’te şikâyet ile ilgili olarak bu hususta açık bir düzenleme olduğu, aynı maddede yer alan uzlaşma bakımından böyle bir açıklığa yer verilmediği, uzlaşmaya rağmen şahsi hakların ayrıca özel hukuk uyuşmazlığının konusu yapılabileceği görüşünü ileri sürmektedirler¹⁹³. Yazarların bu yöndeki görüşleri 2005 yılına ait olup, o tarihten bugüne uzlaşmanın 5560 sayılı Kanun ve Uzlaştırma Yönetmeliği ile yeniden düzenlenmesi karşısında, bu yönde tereddütlerini açıklayan yazarların görüşü dayanaksız kalmıştır. Nitekim Uzlaştırma Yönetmeliği’nin “**Soruşturma aşamasında uzlaşmanın hukukî sonuçları**”nı düzenleyen 23.maddesinin 7.fikrasında “*Uzlaşmanın sağlanması hâlinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır*” şeklinde düzenleme getirilmiştir. Ancak dava açma hakkına sınırlama getiren böyle bir düzenlemenin kanunda değil de, Uzlaştırma Yönetmeliği’nde yer almış olması eleştirilmesi gereken bir durumdur.

4. Uzlaşmaya Konu Suçların Tekerrürü Hakkında Düzenleme Olmaması

Uzlaşma ile amaçlanan, failin işlediği suçun sonuçlarını görmesi ve bir daha o suçu işlemesinin önüne geçilmesidir. Ancak uzlaşma kapsamında yer alan ve büyük oranda öfke kontrolünde zorlanan yapıdaki insanların işlediği, hakaret, basit tehdit, kişilerin huzur ve sükununu bozma gibi suçlarda soruşturma aşamasında uzlaşma sağlanması ve bir daha da bu kişilerin aynı suçu işlemeleri durumunda uzlaşma kurumundan faydalanmamaları gerektiği kanaatindeyiz. Bu konuda gerek CMK’da gerekse de Uzlaştırma Yönetmeliği’nde bir düzenleme bulunmamaktadır.

¹⁹² Şahin, Gazi Şerhi, s.812,813

¹⁹³ Ünver Y., Legal Hukuk Dergisi, Yıl 3, Ağustos 2005/32, s.2907; Şahin s.812

Yapılacak yasal bir düzenleme ile; “*uzlaşma kapsamında yer alan suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturmanın uzlaşma ile sonuçlanmasından itibaren beş yıl içinde, yeniden uzlaşma kapsamında yer alan bir suç işleyen kişi artık uzlaşmadan yararlanamayacağı*” öngörülmelidir.

5. Uzlaşmada Müdafinin Vekâlet Ücreti Alamaması Sorunu

Uyuşmazlığın ilk aşamalarında halledilmesi ve mahkemeye gitmemesi yani mağdurun uzlaşma yolunu tercih etmesi durumunda, uzlaşmada avukatın ücret alamaması nedeniyle, uzlaşma kurumunun avukatlar tarafından benimsenmediği ve müvekkillerini de uzlaşma konusunda olumsuz etkilediklerine dair eleştiriler yapılmaktadır.

Türkiye’de hukuki hizmetten yararlanma oranı, gelişmiş ülkelerdekinden oldukça düşüktür¹⁹⁴. Uzlaşma kapsamında yer alan suçlarda soruşturma aşamasında mağdur bazen avukat yardımından yararlanmaktadır. Çoğunlukla da bu yardım, şahsi avukatı aracılığı ile olmaktadır. Avukatın katkısı, bazen gecenin bir vakti ya da gün içinde bir zamanda olmakta, sonuçta avukat tarafından müvekkiline emek, zaman harcanmaktadır. Soruşturma evrakının Cumhuriyet savcılığına gelmesinden sonra, müvekkil yeniden avukatı ile bu süreci takip etmeye başlamaktadır. Kolluktaki ifade işlemlerinin ardından, soruşturma evrakının tamamlanıp savcılığa intikal ettirilmesine dek geçen zamanda, serinleme süresi de denen bir evrenin atlatılmasının ardından, taraflar da Cumhuriyet savcılığında uzlaşma bilgilendirme toplantısına katılımı sonrası, çoğunlukla mağdur uzlaşma yoluna gitmek istediğine rastlamaktayız.

Mağdur, bir yandan artık bilgi sahibi olduğu uzlaşma kurumu, diğer yandan da uzun süreceğini tahmin ettiği, adliye koridorlarında yargılama süreci arasında tercih yapmak durumunda kalmaktadır. İşte mağdur burada tercihini uzlaşmadan yana yaparken, maalesef bazen avukatının uzlaşmayı tercih etmemesi yönünde telkiniyle de karşılaşılabilir. Bu telkin, avukatın müvekkilini hukuki olarak

¹⁹⁴ **Demir Ş.**, Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi, Adalet, Ankara 2011, s.349

aydınlatması şeklinde olsa da; vatandaş bunu, sanki avukatı tarafından uzlaşma yapılmasının istenmediği şeklinde algılayabilmektedir.

Avukat, uzlaşmayla sonuçlanan soruşturma sürecinde vekalet ücreti almamaktadır¹⁹⁵. Bunun nedeni, fail-mağdur uzlaşması gerçekleştirilirken, yeni bir vekil - müvekkil uyumsuzluğu soruna yol açılmamasıdır. Uygulamada az da olsa karşılaşılan bu sorunun, avukatın emeğinin karşılıksız bırakılmaması ve uzlaşma kurumunun etkin olarak uygulanmasının önüne geçmemesi açısından çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

Müdafî/vekile bir ücret ödenmesi durumunda, uzlaşma kurumunun etkinliği daha da artacak, müdafilerin uzlaşma kurumuna engel oldukları yönündeki iddialar da dayanaksız kalacaktır. Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 31/6. maddesi, "*Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri Devlet Hazinesi üzerinde bırakılır.*" şeklindedir.

Uzlaşma ile sonuçlanan soruşturmalarda vekalet ücreti sorunu yaşanmaması açısından Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 31. maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesinin sorunu çözeceği görüşünderiz: "***Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde uzlaştırmacı ücreti, ve soruşturma evresinde müdafî veya vekilin yer alması durumunda, avukata ödenecek ücret ile diğer uzlaştırma giderleri Devlet Hazinesi üzerinde bırakılır***".

Yönetmelikte avukatlık ücreti ile ilgili yapılacak düzenlemeye paralel olarak, Adalet Bakanlığının "Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Görevlendirilen Müdafî Ve Vekillere Yapılacak Ödemelere İlişkin 2014 Yılı Tarifesinde" de "***Soruşturma evresinde uzlaşma ile sonuçlanan dosyada müdafîin/vekilin yer alması***" için uygun bir ücret belirlenerek, bu sorunun çözüme kavuşturulacağını değerlendirmekteyiz.

¹⁹⁵ Zorunlu müdafî ve Baro tarafından görevlendirilen müdafî ya da mağdur vekilinin ücreti, uzlaşma sağlansa da sağlanmasa da devlet tarafından ödenmektedir.

6. Maddi Gücü Olan, Adaleti Satın mı Alıyor Eleştirisi

Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelini incelediğimizde modelin en önemli özelliklerinden birisinin de edimin ifası olduğunu detaylı olarak inceledik. Ancak, uzlaşma kapsamında yer alan suçların uzlaşma ile sonuçlandığı dosyalarda, edimin ifasına baktığımızda, mağdurun maddi ve manevi zararının bir miktar para ödenmesi suretiyle karşılanması sonucu uzlaşmanın gerçekleştiğine de rastlamaktayız. Uzlaşma kapsamında yer alan kasten yaralama (TCK m.86, m.88 üçüncü fıkra hariç), taksirle yaralama (TCK m.89), konut dokunulmazlığının ihlali (TCK m.116), çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (TCK m.234), Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (TCK m.239, dördüncü fıkra hariç) gibi suçlarda suçu işleyen fail, “*maddi gücüm var ve ben bu zararı karşı tarafa veririm, dayacağımı atar, hakaretimi yapar, sonra da parasını verir uzlaşırım*” düşüncesinde ise, bu yapıdaki fail açısından uzlaşmanın uygulanması “maddi gücü olan adaleti satın mı alıyor” şeklinde bir eleştiriyi de beraberinde getirmektedir.

Uzlaşmanın ruhuna uygun olarak, failin işlediği suçun bilincine vararak uzlaşma sonunda bir daha bu suçu işlemeyeceği düşüncesinin yerleşmesi önemlidir. Yukarıda da değindiğimiz üzere, “maddi gücüm var ve suç işler, parasını da öderim” şeklinde ki algıyı, failde suç işlediği ve cezalandırıldığı bilincinin yerleştirilmesi ile aşılabileceğinin yanısıra, asıl olarak tekerrür konusunda bir düzenleme yapılması halinde önlenilebileceğini düşünmekteyiz. Tekerrür konusunda yapılacak bir düzenleme ile, uzlaşma olanağının ortadan kaldırılması suretiyle failin, mağdura ve topluma vereceği olası zararlara karşı maddi gücü olanın parasına güvenerek uzlaşma kapsamında yer alan suçları işleme rahatlığı da ortadan kaldırılabilir.

7. Çocuklarla İlgili Suçlarda Uzlaşma Olmaması Gerektiği

Çocuk Koruma Kanunu, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne uygun olarak “*daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi*” çocuk olarak tanımlamıştır¹⁹⁶.

¹⁹⁶ Öztürk/Erdem vd., Nazari Ve Uygulamalı CMK, s.852-854

Çocuk Koruma Kanunu'nun 24.maddesine göre, CMK'nın uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklarda¹⁹⁷ uygulanabilecektir¹⁹⁸. CMK'nın uzlaşmaya ilişkin hükümlerinin Çocuk Koruma Kanunu'nda uygulanmasına yönelik olarak öğretide üç görüşe rastlamaktayız.

Birinci görüşe göre Çocuk Koruma Kanunu'nda uzlaşmaya yer verilmesi hatalı ve çocuklarla ilgili 10 temel ilkeye aykırıdır. ÇKK'da önemli olan, çocuğu topluma kazandırmaktır. Uzlaşmada bu amaç yoktur; belki bazı durumlarda çok dolaylı bir biçimde söz konusu olabilir. Uzlaşma bu şekliyle ahlaka da pek uygun düşmez. Örneğin, cinsel ilişki kurmak suretiyle TCK m.104'te düzenlenen ve takibi şikayete bağlı olan ve uzlaşmaya açık bulunan suçu işleyen iki çocuk nasıl uzlaşacaktır? Ebeveyn parayı verecek, böylece cinsel ilişki adeta satın alınmış olacaktır. Takibi şikayete bağlı ve uzlaşma konusu olabilen cinsel saldırı (TCK m.102/1) ve cinsel taciz (TCK m.105) suçlarında da durum farklı değildir. Örnekleri çoğaltmak mümkündür¹⁹⁹.

İkinci görüşe göre; Çocuk Koruma Kanunu'nda çocuk suçlular için uzlaştırmaya yer verilmesi isabetli olmuştur. Şöyle ki; çocuklar tarafından işlenen uzlaştırmaya konu olabilecek suçlar, sadece takibi şikâyete bağlı suçlardan ibaret değildir. Çocukların işlediği suçlarda uzlaştırmaya başvurulması halinde, uzlaştırmanın işleyişine ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Çocuk Koruma Kanunu'nda hüküm bulunmayan hallerde CMK uygulanacağından (Çocuk Koruma Kanunu m. 42/1), uzlaştırmanın işleyişi CMK 253 ve devamındaki maddelerine göre gerçekleştirilecektir. Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması ilkesi dikkate alındığında (Çocuk Koruma

¹⁹⁷ Çocuk Koruma Kanunu m.3, "Suça sürüklenen çocuk; kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu ifade eder."

¹⁹⁸ 5560 sayılı Kanununun 41.maddesi ile değiştirilen 24.maddenin eski hali:1.Suçta sürüklenen çocuklarla ilgili olarak, uzlaşma, soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan veya kasten işlenen ve alt sınırı 2 yılı aşmayan hapis veya adli para cezasını gerektiren veya taksirle işlenen suçlarda uygulanır.2.Suç tarihinde 15 yaşını doldurmayan çocuklar bakımından birinci fıkrada öngörülen hapis cezasının alt sınırı üç yıl olarak uygulanır.

¹⁹⁹ **Öztürk/Erdem** vd., Nazari Ve Uygulamalı CMK, s.868,869

Kanunu m. 4,1/i), Çocuk Koruma Kanunu'nda çocuk suçlular için uzlaştırmaya yer verilmesi isabetli olmuştur²⁰⁰.

Üçüncü görüş ise, çocuklarla ilgili suçlarda suçun uzlaşma kapsamında olup olamaması açısından değil de, çocuklarla ilgili suçlarda uzlaşmada saptanan zararı nasıl karşılayacağı açısından yaklaşmaktadır. Çocuk Koruma Kanunu'nun m. 24'te uzlaşmanın suça sürüklenen çocuklar bakımından uygulanmasına yer verilmiş olmasına, uzlaşmanın çocuklar için uygun olup olmadığından noktasından değil de; çocuğun uzlaşma raporunda saptanan zararı ve/veya uzlaşma giderlerini karşılayamaması durumunda ne yapılması gerektiği açısından yaklaşılmalıdır²⁰¹.

Yargıtay'ın yakın zamanda verdiği bir karar, ne yazık ki çocuk suçlarında uzlaşma uygulanmamasının gerekliliği konusundaki durumun vahametini ortaya koyar niteliktedir. Güneydoğuda bir kentte yaşanan olayda, 16 yaşındaki mağdura tecavüz etme suçundan 3 yıl hapis cezası verilen 44 yaşındaki sanığın kararı, Yargıtay'ca *“Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253. maddesine göre cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşma yoluna gidilemeyeceğine dair hüküm bulunmasına rağmen, suç tarihindeki lehte kanun hükümleri göz önüne alınarak uzlaştırma işleminin sorulması gerektiği”*²⁰² gerekçesi ile bozulmuştur.

Biz de Çocuk Koruma Kanunu'nda, çocuklar hakkında uzlaşmanın düzenlenmesinin hatalı olduğu görüşündeyiz. Günümüzde özellikle ensest ilişkilere ya da feodal yapı nedeniyle gerek aile üyeleri ve gerekse diğer kişiler tarafından cinsel tacize ya da istismara maruz kalan çocukların bunları dile getirmediğine ve uzun süreler sonunda tesadüfi bir şekilde bu suçlardan mağdur olduğunun ortaya çıktığı haberlerine maalesef sıkça rastlamaktayız. Haberlerde geniş ölçüde yer alan ve Yargıtay'ın kararına konu olan²⁰³ olay da; uzlaşma kurumunun getirdiği toplumsal barışı sağlama ve suçu önleme işlevlerinin topluma kattığı olumlu sonuçlarını göz ardı etmemekle birlikte, çocuklarda uzlaşmanın olumsuz boyutuyla karşımıza çıkmaktadır. Çocuğa karşı işlenen cinsel taciz ya da istismarın uzlaşma

²⁰⁰ Özbek M.S,(2005), *“Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma”*, AÜHFD, C.54, S.3, s.298-299

²⁰¹ Ünver/Hakeri, s.821

²⁰² <http://gundem.milliyet.com.tr/yargitay-dan-cocuk-tecavuzu-/gundem/detay/1767869/default.htm>

²⁰³ “Yargıtay'dan çocuk tecavüzü kararı- uzlaşma taraflara sorulmadı” kararı (Erişim tarihi 24.09.2013)

kapsamında olması durumunda ebeveynin adeta parayı alarak sözümler ona uzlaşmasının, aslında belliki de güce, paraya karşı gelememesi ya da o suçu hoş görmesi anlamına geldiğini ve fail açısından da böyle bir suçtan yargılanmadan uzlaşma ile cezalandırılmadan kurtulmasının yanlış olduğunu değerlendirmekteyiz.

8. Uzlaşma Savcılığının Kurumsallaşması

Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelini incelediğimizde uzlaşma bürosunda görevli savcılar, uzlaşma kurumunun başarılı olarak uygulanmasına yönelik olarak iş yükünü gerekçe göstermeden yoğun bir performans ile çalıştıklarını görmekteyiz.

Çalışma yaşamında işlerin iyi gittiği ortamlara baktığımızda, sistem ne kadar ideal ve güçlü kurulursa kurulsun sonuçta insan faktörünün sistemin etkili olarak işlemedeki rolü yadsınamaz bir gerçektir. İşte bu noktada İzmir Adliyesinde uzlaşma uygulamasında, uzlaşma savcılarının sistemi kurma ve devam ettirme yönünde sürdürülebilirlik anlayışı içerisinde çaba gösterdikleri bilinmektedir. Uzlaşmadan elde edilecek başarının, savcıya göre değişmesinin önüne, ancak *uzlaşma savcılığın kurumsallaşması* ile geçilebilir.

Uzlaşma kurumu teknik olarak, her savcının görevi gereği yerine getirebileceği bir iş olsa da, özünde soruna sabır, empati ve hoşgörü ile yaklaşmayı gerektirir. Bu noktada, görevlendirilen savcılar, tarafların bitmek tükenmek bilmez soru ve istemlerine karşılık verebilecek donanım ve kişilik özelliklerinde olması, Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelinde olduğu gibi uzlaşmadan başarılı sonuçların alınmasına yol açacaktır.

Halen Cumhuriyet savcıları arasında yapılan görevlendirmelerde; örneğin memur suçlarında görevli Cumhuriyet savcısı, uzlaşma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısı biçiminde işbölümüne gidilmektedir. Ne var ki, Cumhuriyet savcılarını uzlaşma savcısı olarak atanmamakta, atandıkları ve görev yaptıkları Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde Başsavcılık tarafından görev dağılımları yapılmaktadır. Bunun beraberinde getireceği en önemli sakınca, bir yerde uzun bir

süre uzlaşma savcısı olarak görev yapan ve yeterli deneyim ve donanım kazanan bir savcının, başka bir yere atandığında, farklı alanlarda görevlendirilebilmesidir.

2012 yılında yapılan ve bu çalışmamızda da sık sık bahsettiğimiz uzlaştırma çalıştayında, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü tarafından da “*uzlaşma savcılarının kendi alanlarındaki deneyimlerine vurgu yapılmıştır*”²⁰⁴. Biz de uzlaşma bürosunda görevli savcıların uzlaşma konusundaki deneyim ve bilgi birikimleri doğrultusunda, mesleki profesyonellik ve sürdürülebilirlik ilkeleri gereği, uzun süreler “**Uzlaşma Cumhuriyet Savcısı**” olarak uzlaşma bürosunda görev almalarının sağlanması ve sık sık başka bir göreve atanmalarının engellenmesi gerektiği görüşündeyiz.

9. Uzlaştırmacı Eğitiminde Eşgüdüm Sorunu

a. Uzlaştırmacı Eğitimci Havuzu

Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelinde uzlaşma savcılarının, uzlaşmanın kurumsallaşması yönünde ciddi çaba gösterdikleri, performans sergilediklerine rastlamaktayız. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Türkiye Temsilciliği tarafından ortak oluşturulan “Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi” kapsamında Adalet Bakanlığının Proje Koordinasyon Grubu tarafından da sistemin ülkemizde uygulanması için ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Bu noktada , İzmir’de görev yapan uzlaşma savcılarının da yine Bakanlık tarafından oluşturulacak eğitici grubunda, uzlaştırmacılara eğitim vermek üzere görevlendirilmelerinin uygun olacağı görüşündeyiz. Bu şu noktada önemlidir; uzlaşma kurumunun başarılı olarak uygulandığı İzmir Adliyesinde uygulayıcılar olan uzlaşma savcıları ve uzlaştırmacılarının yer aldığı örneğin “Eğitimci Havuzu” şeklinde bir eğitimci kadrosu, uzlaşma kurumunun sistemli bir şekilde yaygınlaşmasını da sağlayacaktır.

²⁰⁴ Sözkonusu çalıştayda Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü Metin **Kıratlı**’ da konuşmasında ,“*Bu programda ise öncelikle uzlaştırmanın başarıyla yerine getirildiği ülkelerdeki uygulama örneklerine yer verileceği gibi ülkemizde bu işe sahip çıkan ve sahip çıkıldığı zaman ne kadar başarılı sonuçlar alınabileceğini gösteren uzlaştırmanın kahramanları olarak nitelendirebileceğimiz örnek Cumhuriyet savcılarımız ile uzlaştırmacılarımızın, uzlaştırma bu haliyle uygulanamaz diyenlere karşı koyanlara cevap niteliğindeki deneyimlerini...*” şeklinde, uzlaşma savcılarının deneyimi vurgulamıştır.

Adalet Bakanlığının organize edeceği eğitimlerle, deneyimli savcı ve uzlaştırmacıların, uzlaştırmacı eğitimcileri grubunda yer almaları ve diğer illerde de yapılacak eğitimlerde eğitim vermelerinin sağlanması durumunda, ülkemizde uzlaşma kurumunun uygulanmasına yönelik yeknesak uygulamana yönelik olumlu sonuç katacağı görüşündeyiz.

Uzlaşma kurumuna yönelik olarak değişik illerde gerek Adalet Bakanlığı, gerekse de diğer kurum ve kuruluşlarca yapılan çalıştay vb. toplantılarda ,uzlaştırmacı eğitime yönelik olarak genelde paralel söylemlere rastlamaktayız. Örneğin kurum amiri niteliğinde olan Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü de 2012 yılında yapılan uzlaşma çalıştayında şöyle dile getirmektedir: *“Bu programda ise öncelikle uzlaştırmacının başarıyla yerine getirildiği ülkelerdeki uygulama örneklerine yer verileceği gibi ülkemizde bu işe sahip çıkan ve sahip çıkıldığı zaman ne kadar başarılı sonuçlar alınabileceğini gösteren uzlaştırmacının kahramanları olarak nitelendirebileceğimiz örnek Cumhuriyet savcılarımız ile uzlaştırmacılarımızın, uzlaştırmacı bu haliyle uygulanamaz diyenlere karşı koyanlara cevap niteliğinde ki deneyimlerini dinledikten sonra uygulamada yaşanan sorunlar tartışılarak mevcut durumun analizi yapılacak, çalışma grupları oluşturularak uzlaşma uygulamalarının tamamının mercek altına alınması ve değerlendirilmesi sağlanacaktır.”* Bu da yukarıda belirttiğimiz gibi, uzlaşma kurumunun yerleşmesini sağlamak noktasında, uzman eğitimcilerin gerekliliğini vurgulamaktadır.

Biz de bu çalışma kapsamında, yoğun emek sarfederek uzlaşma kurumunun İzmir’de başarılı olarak uygulanmasını sağlayan İzmir Cumhuriyet Başsavcı Vekili ve uzlaşma bürosunda görev yapan Cumhuriyet savcılarının ve deneyimli uzlaştırmacıların, “Uzlaştırmacı Eğitimcisi” (örnek bir sıfat olarak) sıfatıyla Adalet Bakanlığının organizesinde eğitim çalışmalarında yer almasının Adalet Bakanlığının da uzlaşma kurumunun yaygınlaşmasına yönelik olarak hedeflediği amacın da gerçekleştirilmesine yönelik olarak katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

b. Uzlaştırmacı Eğitiminde Kurumlararası İşbirliği

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 30.maddesi uzlaştırmacı eğitimini düzenlemektedir. Buna göre, “*Uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilerin eğitimi, Türkiye Adalet Akademisi, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, Türkiye Barolar Birliği, ilgili barolar ve bu konuda eğitim veren üniversiteler ile işbirliği içerisinde yerine getirilir.*”²⁰⁵ maddesinde eğitimle ilgili konular detaylı olarak belirtmiş ise de, uygulamada “İzmir Barosunun Uzlaşma alışmaları” başlığı altında belirttiğimiz gibi İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı ve İzmir Barosu arasında bu konuda maalesef bir işbirliği yapılmadığı görölmektedir. Bu çalışmamızın konusu da, uzlaşma olunca da işbirliği konusunda ki beklentimizi belirtmek isteriz.

B. Uzlaşma Kurumunun İzmir Uygulamasına İlişkin Sorunlar ve Öneriler

1. Uzlaşma Teklifinin Yapılmasına Yönelik Olarak

Uygulamada Cumhuriyet savcısının uzlaşma sürecinde, uzlaşma teklifini yapması ve tarafları bilgilendirmesi nedeniyle, uzlaştırmacı rolünü üstlendiği ve savcının bu süreçte dayatmacı olabileceği endişeleri dile getirilmektedir.

Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modeli olarak yukarıda detaylı bir şekilde özelliklerine yer verdiğimiz sistemin, aslında başarısındaki temel unsurlardan bizce en önemlisi, Cumhuriyet savcısının tarafları uzlaşma konusunda bizzat bilgilendirmesi ve uzlaşma teklifini toplantıda kendisinin yapmasıdır. Uzlaşma

²⁰⁵ Uzlaştırmacıların eğitimi

Madde 30 - (1) Görevlendirilecek kişilerin görevlerine başlamadan önce eğitim almaları ve görev yaptıkları sürece eğitim taâbitutulmaları sağlanır. (2) Eğitim; alternatif uyulaşmazlık çözümü ve müzakere becerileri ile yöntemlerini geliştirmeyi, mağdur, suçtan zarar gören, şüpheli ya da sanık ile birlikte çalışmanın özel koşulları ve ceza adaleti sistemi hakkında bilgi sahibi olma hususlarında yeterlilik kazandırmayı amaçlamalıdır. (3) Eğitimin konusu; görev yapacak kişilerin sahip olmaları gereken asgarî nitelikler, bilgi düzeyi ve kişisel yeteneklerinin geliştirilmesinden oluşur. Uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilere;

a) Uzlaştırmanın hukukî niteliği ve sonuçları, b) Uzlaşmanın uygulama alanları c) İletişim esasları, soru ve müzakere teknikleri, müzakere yönetimi, uzlaştırma raporu, ) Uyuşmazlık analizi, d) Uzlaşmaya tâbi suçlar, e) Etik kurallar, konularında eğitim verilir. (4) Uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilerin eğitimi, Türkiye Adalet Akademisi, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, Türkiye Barolar Birliği, ilgili barolar ve bu konuda eğitim veren üniversiteler ile işbirliği içerisinde yerine getirilir. (5) Uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek avukatların seçimi, eğitimi, uymakla yükümlü oldukları etik kurallar ve standartları gösteren ilke ve esaslar, Türkiye Barolar Birliği tarafından değerlendirilir.

toplantısında savcı tarafından taraflar bilgilendirildikten ve uzlaşma teklifi yapıldıktan sonra, taraflar üzerinde uzlaşmayı kabul veya red yönünde herhangi bir baskı algısı oluşmaması açısından savcı salondan ayrılmaktadır.

Yine yaptığımız çalışmalarda, uzlaşma ile sonuçlanan soruşturma dosyalarında, sonradan taraflardan İzmir Adliyesine uzlaşmanın baskı altında gerçekleştiği iddiasını içeren bir başvuruya rastlanılmamıştır. Kaldı ki; İzmir Adliyesinde uzlaşma toplantısı dışında, taraflardan uzlaşma bürosuna gelerek, dosyaların akıbeti hakkında bilgi almak isteyenlere de gerek uzlaşma bürosu katipleri gerekse de uzlaşma savcılarını tarafından sabırla uzlaşma kurumu hakkında bilgi verildiği de gözlemlenmiştir. Bu nedenle de; bazı kesimlerce dile getirilen ve uzlaşma savcısının uzlaşma teklif etmesinin, taraflar üzerinde baskı unsuru oluşturduğu ve tarafların uzlaşmayı kabul etmek zorunda hissettikleri yönündeki endişeye katılmamakta, işyükü gereği yapılması zorunlu olan toplantı uygulamasının da, yasal bir engeli olmadığı gibi tarafların yetkin olan savcı tarafından ilk ağızdan doğru bilgilendirilmesi ile sürecin sağlıklı ve başarılı olarak işlediğini düşünmekteyiz.

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı Uzlaşma Bürosunda görevli Cumhuriyet savcılarının Uzlaştırma Yönetmeliği'nde, uzlaşma teklifi konusunda kolluğa verilen yetkiyi kolluğa kullandırmayarak bizzat kullanmaları kanımızca doğru bir uygulamadır. Yasal bir engel olmadığı gibi, çalışmamızın İzmir Modeli bölümünde detaylı olarak yer verdiğimiz HSYK' nın 2011 yılı genelgesinde yer alan ve uzlaşma teklifinin kolluğa istisnai olarak kullanılmasını içeren genelgesine de uygundur. Bu açıdan da bakıldığında, 2009 yılından beri İzmir Adliyesinde Uzlaşma Bürosunda görevli Cumhuriyet savcılarının uzlaşma teklifini bizzat yaparak, kolluğa uzlaşma teklifi yetkisini kullandırmamasını olumlu bir uygulama olarak değerlendirmekte ve kolluğa uzlaşma yetkisi veren iller için de bir model olarak önermekteyiz.

2. Uzlaştırma Yönetmeliği'nde Belirtilen Hukuk Öğrenimi Görmüş Kişilerin Uzlaştırıcı Olarak Görevlendirilmesi

Özellikle avukatlık mesleğini icra edenler veya hukuk fakültesi mezunlarınca, hukuk fakültesi mezunu olmayanların uzlaştırıcı olmamaları gerektiği konusunda neredeyse tepkiye varan bir yaklaşımla sık karşılaşmaktayız. Uygulayıcı konumunda olan uzlaşma savcıları ile yaptığımız görüşmelerde de; kimi savcılar bu görüşe katılırken, kimi savcılar ise; yeterli hukuk eğitimi görmüş, empati kurabilme yeteneği olan ve hukuk öğrenimi görmüş kişilerin Yönetmelikte sayılan diğer şartları da taşıması halinde, uzlaştırıcı olarak görevlendirmelerinde zaten yasal bir engel olmadığı gibi, başarılı sonuçlar da aldıklarını da belirtmişlerdir. Uzlaştırıcıların, yeterli hukuk eğitimi görmüş kişiler arasından seçilebilmesine yasal bir engel olmadığı gibi, avukat olmayanların da uzlaştırıcı olabilmeleri, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R(99) 19 nolu tavsiye kararına da uygundur.

Burada sorun, hukuk fakültesi mezunu olmayanların uzlaştırıcı olarak görevlendirilmesinde değil, Yönetmelikte bu kişilerin seçiminde hukuk öğrenimi görmüş olmaya dair objektif ölçülerin belirtilmemiş olmasındadır. Hukuk öğrenimi görmüş kişilerin uzlaştırıcı olarak seçiminde objektif kurallar getirilmesinin bu konuda yapılan eleştirileri büyük ölçüde karşılayabileceğini düşünmekteyiz.

Bu düzenleme örneğin “Adalet Bakanlığı Genelgesi” veya “İzmir Adliyesi Uzlaştırıcı Seçiminde İlkeler” adıyla bir yönerge ile gerçekleştirilebilir. Yönergede; hukuk fakültesi mezunu olmayan uzlaştırıcıların örneğin anayasa hukuku, idare hukuku, ceza hukuku gibi temel hukuk derslerini görmüş olması koşulu getirilebilir. Böylece hukuk fakültesi mezunu olmayan ve hukuk öğrenimi görmüş kişiler, daha baştan belirtilen nitelikleri taşımadıklarını bilerek başvurmayacak ve de uzlaştırıcı olarak seçilemedikleri takdirde neden seçilemedikleri sorusunun cevabı da baştan verilmiş olacaktır. Ceza Muhakemesinde İzmir Modelini oluşturarak büyük başarılarla imza atan uzlaşma savcılığının bu konuda yapacağı bir düzenleme de yine ülkemize örnek olacaktır.

Hukuk fakültesi mezunları cephesinde de, hukuk fakültesi mezunu olmayanların uzlaştırıcı olarak görev almaması gerektiği yönünde yaygın olan

görüşün, sayısı yüze yaklaşan hukuk fakültesi mezunlarının istihdam edilmelerinde yaşanan sorundan kaynaklandığını; mesleki dayanışmanın gereği olarak uzlaşma kurumundan kendilerine daha fazla istihdam yaratma beklentisinin etkili olabileceğini düşünmekteyiz.

3. Uzlaştırmacıların Uygulamalarına- Davranışlarına Yönelik Eleştiriler

Türk hukukunda uzlaştırma uygulaması bakımından zorunlu müdafî söz konusu olmadığından şüphelinin, sanığın, mağdurun ve suçtan zarar görenin uzlaşma konusunda bilgilendirilmesi, haklarının takibi gibi hususların uzlaştırmacı tarafından sağlanması gerekmektedir²⁰⁶.

İzmir Adliyesinde uzlaştırmacıların, taraflara yeterli bilgilendirme yaptıkları düşünülse de vekalet ücretinin ödenmeyeceği konusunda tarafları daha özenli bir şekilde bilgilendirmesi sağlanmalıdır. Bu durum özellikle tarafların Uzlaştırma Yönetmeliği'ne istinaden, uzlaşma giderlerinin devlet bütçesinden sağlanması nedeniyle, yanılığa düşüp vekalet ücretinin de sanki uzlaşma kapsamında devlet tarafından karşılanacağı düşüncesine sahip olmamaları ve bir beklenti oluşmaması açısından aydınlatıcı olacaktır.

Yine uzlaştırmacıların adliyede ayaküstü veya adliyenin kafeteryasında uzlaşma müzakerelerini yürüttüğü dile getirilmektedir. Tarafların zaten bir an önce uzlaşarak adliyeye gelmek istememe yaklaşımını düşündüğümüzde var ise bu yolu izleyen uzlaştırmacıların uzlaşma kurumunun özüne ve Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 28.maddesinde uzlaştırma görüşmelerinin yapılacağı yerlerle ilgili düzenlemeye aykırı yerlerde görüşmemeleri konusunda uyarılmaları ve bu tür davranışlarda bulunduğu da bunun bir karşılığının olması gerekmektedir.

Uzlaştırmacıların uygulamalarında, taraflara yaklaşım ve davranış şekilleri hakkında Yönetmelikte yeterli düzenleme mevcuttur. Bu soruna, uzlaştırmacıların kişisel özelliklerine müdahale edilmesi anlamında yaklaşmıyoruz. Bununla birlikte taraflara objektif davranmalarını sağlayacak etik kurallar bir yönerge ile

²⁰⁶ **Yapar M.E.**, Ceza Muhakemesinde İddia Pazarlığı, Adalet, Ankara 2013, s.288

düzenlenmeli ve bu etik ilkelere aykırı davranışlar için de bazı yaptırımlar öngörülmalıdır. Ne yazık ki, her kurumda olduğu gibi, uzlaştırmacılar için de görev tanımının yapılmadığı ve uygulamaların nasıl olacağı açık kurallara bağlanmadığında, inisiyatifin sınırının çizilmesinde zorlukla karşılaşılması doğaldır. Bu nedenle uzlaşma kurumunun amacına uygun olarak yeknesak uygulanmasını sağlamak ve uygulamada karşılaşılan uzlaştırmacı hatalarının önüne geçilmek için bir yazılı kurallar bütünü oluşturulmasının uygun olacağını değerlendirmekteyiz. Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelini oluşturan uzlaşma savcılığının bu konuda yapacağı bir düzenleme de yine örnek olacaktır.

4. Uzlaştırmacı Eğitiminde Adliye ve Baro İşbirliğinin Olmaması

Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 30/5.maddesinde uzlaştırmacı eğitimine ilişkin olarak *“uzlaştırmacı olarak görevlendirilecek kişilerin eğitimi, Türkiye Adalet Akademisi, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, Türkiye Barolar Birliği, ilgili barolar ve bu konuda eğitim veren üniversiteler ile işbirliği içerisinde yerine getirilir”* denilmekte ve böylece eğitimde işbirliği vurgulanmaktadır.

İzmir Adliyesinde uzlaştırmacı olarak seçilen uzlaştırmacılara yönelik olarak, başvuru sürecinde, *“uzlaştırmacı olarak seçildikten sonra yapılacak olan eğitimlere katılacaklarını taahhüt eden”* bir dilekçe alınmaktadır. Bu da uzlaştırmacıların daha seçilmeden önce yapacakları görevle ilgili gerekli olan eğitime ciddi emek ve zaman ayırmaları gerektiğinin bilincinde olmaları açısından bir farkındalık yaratmaktadır.

İzmir Cumhuriyet Başsavcılığında uzlaştırmacı olarak seçilenlere yönelik olarak ve İzmir Barosu tarafından da sadece avukat olan uzlaştırmacılara yönelik olarak, ayrı ayrı eğitim verilmektedir. İzmir Barosu tarafından verilen uzlaştırma eğitimi sadece Baroya kayıtlı avukatlara yönelik olup beş hukuk fakültesi olan İzmir'de hiçbir hukuk fakültesi ile bu konuda bir işbirliğine gidildiğini söylemek de mümkün gözükmemektedir. İzmir Barosu CMK Uzlaştırma Yönergesinde, İzmir Barosuna kayıtlı avukatlar arasında eğitim çalışmaları düzenlenmesi hususu yer almaktadır. İzmir Barosu tarafından, avukat olmayan hukuk öğrenimi görmüş kişilere eğitim verilmemekte ve uzlaştırmacı eğitiminde Adliye ile işbirliği yapılmamaktadır. Oysa İzmir Adliyesinde uzlaşma uygulamasına bakıldığında, model olarak

önerilebilecek bir kurumsal anlayış yerleşmiştir. İzmir Barosunun da Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelinde İzmir Adliyesinin başarılı uygulamasına kurumsal olarak vermiş olduğu katkı göz önünde bulundurulduğunda, hukuk fakültesi mezunu olmayan uzlaştırmacılara eğitim vermeme şeklinde katkı tutumlarından vazgeçmeleri ve diğer paydaşlarla daha sıkı bir işbirliğine gitmeleri temennimizdir.

SONUÇ

Türk Ceza Adalet Sisteminde son yıllarda karşımıza çıkan uzlaşma kurumu belki de özlediğimiz affetmelere, barışmalara hukuksal bir zemin hazırlayacaktır. Bu anlamda uzlaşma kurumu, failin cezalandırılmasının yanı sıra, failin işlediği suçun mağdurda yarattığı olumsuz durumu görmesini sağlayan ve bir yaptırımın uygulanması sonucu yeniden suç işlemesini önlemeyi amaçlayan bir süreçtir. Uzlaşmanın, katılan taraflar açısından da olumlu sonuçları içerdiğini söyleyebiliriz. Bu yönüyle uzlaşma aslında, faili eğiten ve davranışlarının daha kontrollü olmasını sağlayan, bireyde hoşgörü anlayışını yerleştirmeyi sağlayan bir niteliği de bünyesinde barındırmaktadır. Mağdur, kısa sürede zararının giderilerek adaletin gerçekleşmesi sürecinde aktif olarak yer almaktan dolayı mutludur. Adliyede işyükünün ve kırtasiyeciliğin artmasının önüne geçilmektedir. Fail, edimin ifası sürecinde, edimin konusuna göre sosyal sorumluluk projelerinden de haberdar olmakta ve bunlara katkı koymaktadır. Uzlaştırmacı açısından ise, dosyanın uzlaşma ile sonuçlanmasının yanı sıra ekonomik yönden ona katkı sağlamaktadır.

Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modelinde, uzlaşma savcısı aktif rol oynamaktadır. Bu otoriter bir rol olmayıp, uzlaşma sürecinin etkin ve başarılı olarak uygulanmasını sağlama amacına yöneliktir. Uzlaşma savcısı tarafından taraflar doğrudan bilgilendirilmekte ve bu aşamadan sonra “uzlaşma teklifi” yapılmaktadır. Nöbetçi savcılar ve kolluk tarafından uzlaşma teklifi yapılmamakta ise de, uzlaşma savcısı, uzlaştırmacı ve uzlaşma bürosu arasında eşgüdüm içerisinde bir uzlaşma süreci yaşanmaktadır. Uzlaşma savcıları, uyguladıkları bu sistemi Bakanlık başta olmak üzere, birçok konferansta ve basında anlatmaktadır.

Edimin konusu, İzmir’in toplumsal yapısına paralel olarak çeşitlilik ve zenginlik göstermekte olup, eğitici ve bir daha suçun işlenmemesine yöneliktir. Edimin konusuna ve ifasına yönelik olarak, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere diğer kurumlarla da etkin işbirliği yapılmaktadır. İşbirliğinin, İzmir Barosu ve üniversiteleri de içine alacak biçimde genişletilmesi, uzlaştırmacının başarısını daha da artıracaktır.

Uzlaşmanın, adliyelerin artan iş yükü ve “geciken adalet, adalet değildir” anlayışı karşısında, basit olarak nitelendirebileceğimiz suçlarda uygulanması yerinde olmakla birlikte, çocuk suçlarında kesinlikle uygulanmaması gerektiği görüşündeyiz.

Uzlaşma sürecine yönelik olarak, Uzlaştırma Yönetmeliği’nde verilen sürelerle azami özen gösterilmektedir. Kolluk, uzlaşma teklifi yapmamakta, ancak soruşturma dosyasını eksiksiz hazırlamaktadır. İzmir’in barış kültürü ve hoşgörüsü uzlaşma kurumundan başarılı sonuç alınmasına da yansımaktadır.

Uzlaşmada İzmir Modelinde, kolluğun uzlaşma teklifinde bulunmamasının sağlanmış olması yerinde bir uygulamadır. Yıllar itibariyle bakıldığında uzlaşmada çok büyük oranda artış söz konusudur. Ceza Muhakemesinde Uzlaşmada İzmir Modeli, önerilebilecek ve uygulanması mümkün bir model niteliğindedir. Modelin ana unsurları; iş yüklerine rağmen uzlaşma teklifinin kolluğa bırakılmadan Cumhuriyet savcıları tarafından yapılması, sürece dahil edilmeden önce tarafların ciddi bir aydınlatma sürecinden geçirilmesi, edimin ifasına toplumsal yapının zenginliğinin, kültürünün yansımaları ve kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılmasıdır.

Bir yanda uzlaşma kurumunu başarılı olarak uyguladığını gördüğümüz İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı, diğer yandan ise İzmir Modelinin oluşmasında desteği bulunan ancak hukuk fakültesi mezunu olmayan uzlaştırmacılara eğitim vermeyen İzmir Barosu..Tez çalışmamızın sonucunda; uzlaşmayı sağlayan ve adalete hizmet veren bu iki kurumun öncelikle uzlaştırmacı eğitiminde işbirliği yapmaları ve çalışmalarını İlimizde bulunan beş hukuk fakültesi ile de paylaşımlarının uzlaşma kurumunun daha da etkin ve başarılı olarak uygulanmasına sağlayacağı katkıyı belirtmek isteriz.

KAYNAKLAR

Akan Mertcan, (2011), “*Evliya Çelebi'nin İzmir'inden Dikkat Çekici Unsurlar*”, Ege Üniversitesi Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, Sayı XI/2, İzmir 2011

Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1, Uzlaşma, 2010

Bıçak Vahit, Suç Muhakemesi Hukuku, Seçkin, Ankara 2010

Centel Nur/Zafer Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 4.Baskı, Beta, İstanbul 2006

Centel Nur/Zafer Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku El Kitabı, (Kısaltma: El Kitabı) 3.Baskı, Beta, İstanbul 2012

Centel Nur/Zafer Hamide /Çakmut Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, 5.Baskı, Beta, İstanbul 2011

Çetin Soner, (2009), ”*Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaşma (Cmk M. 253, 254, 255)*” , TBB Dergisi, Sayı 82

Çetintürk Ekrem, Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, HD Yayıncılık, İstanbul 2009

Çulha Rifat, (2010), ”*Uzlaşma*”, BÜHF Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı Uzlaşma 1, İstanbul

Demir Şamil, (2009), “*Türkiye' de Tahkim*”,Türk Tahkim Sitesi, 2013

Demirbaş Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3.Baskı, Seçkin, Ankara 2013

Demirbaş Timur, İnfaz Hukuku, 3. Baskı, Seçkin, Ankara 2013

Dökmen Üstün, İletişim Çatışmaları ve Empati, Sistem Yayıncılık, İstanbul 1997

Gökcan Hasan Tahsin/Kaymaz Seydi, Uzlaşma Ve Önödeme, Seçkin, Ankara 2007

Gözübüyük A.Şeref /Gölcüklü Feyyaz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması, 4.Baskı, Turhan, Ankara 2001

Gültekin Özkan, (2011), “*Ceza Hukukunda Uzlaşma İle Önödeme Kurumlarının Karşılaştırılması*”, Adalet Dergisi, Ocak 2011, S.39

Igul, Ceza Muhakemesinde Uzlaşma Rehberi Ve Arabuluculuk Mevzuatı, (Hazırlayanlar:**Feridun Yenisey/Ayşe Nuhoglu**), Igul No.2013-1,Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, Mart 2013

Ildır Gülgün, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü,Medeni Yargıya Alternatif Yöntemler, Seçkin, Ankara 2003

İnceoğlu Sibel, Adil Yargılanma Hakkı Ve Yargı Etiği, Şen Matbaa, Ankara 2007

İpek Ali İhsan/Parlak Engin, Mevzuatta Yapılan En Son Değişiklikler İle Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, 2.Baskı, Adalet, Ankara 2011

İzgi Erdal, “*İzmir’in barış kültürü budur*”, Milliyet EGE Gazetesi, 18.09.2013, İzmir

Kafes Veli, (2011), ”*Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Türkiye'ye Armağan Projesi

Karakaş Doğan Fatma, (2011), ” *Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi Ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi 2011 (95)

Ketizmen Muammer, (Araştırma 2012), ”*Uzlaşmanın Sirayet Etmezliği İlkesinin Sonucu Olarak Mağdurun Yargılanacak Kişiyi Seçebilme Yetkisi*”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 2(1)

Kunter Nurullah/Nuhoğlu Ayşe/Yenisey Feridun, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18.Baskı, Beta, İstanbul 2010

Maruflu Sancar, (2013), “İzmir’den ‘farklı dindarlık’ değerlendirmesi” , Hürriyet Gündem, (Erişim tarihi 14.08.2013)

Nuhoğlu Ayşe, (2010), ”*Uzlaşma Bakımından Şikayete Bağlı Suçlar*” BÜHF Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi Özel Sayı 1.Uzlaşma

Özbay İbrahim, (2006), ”*Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri* ”Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi,C.X, Sayı 3-4

Özbek Mustafa, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Yaklaşım Yayınları, Ankara 2004

Özbek Mustafa, (2005), “*Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma*”, (Kısaltma: CMK’da Uzlaştırma) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2005, C.54, S.2005/3

Özbek Mustafa, (2005), “*Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinden Ceza Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Konulu Tavsiye Kararı* “, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 7, Sayı:2005/1

Özbek Mustafa, (2005), “*Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması*” (Kısaltma: Alternatif Çözüm), Kazancı Hukuk Dergisi, 2010/1

Özbek Mustafa, (2007), “*Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul Ve Esasları*”, AÜHFD, C.56, S. 2007/4

Özbek Veli Özer, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi, Seçkin, Ankara 1999

Özbek Veli Özer, Ceza Muhakemesi Kanununun Anlamı, (CMK İzmir Şerhi), Seçkin, Ankara 2005

Özbek Veli Özer/ Kanbur Mehmet Nihat /Doğan Koray /Bacaksız Pınar /Tepe İlker, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5.Baskı, Seçkin, Ankara 2013

Öztürk Bahri/Erdem Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku Ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 13.Baskı, Seçkin, Ankara 2013

Öztürk Bahri /Tezcan Durmuş /Erdem Mustafa Ruhan/Sırma Özge/Kırıt Saygılar F.Yasemin/Özaydın Özdem/Akcan Esra Alan / Erdem Efser, Nazari Ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 5.Baskı, Seçkin, Ankara 2013

Sezer Ahmet, Öğreti ve Uygulamada Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma, Adalet, Ankara 2010

Sokullu Akıncı Füsün, Viktimoloji, Mağdurbilim, 2.Baskı, Beta, İstanbul

Soygüt Arslan Mualla Buket, Türk Ceza Ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma Kurumu, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008

Şahin Cumhuri, (1998), ”*Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Süleyman Arslan’a Armağan*”, SÜHFD, S.221, C.6

Şahin Cumhuri, Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi, (**Kısaltma**: Gazi Şerhi), Seçkin, Ankara 2005

Şentürk Candide, (2009), ”*Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*”,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tezcan Durmuş /Erdem Mustafa Ruhan /Sancakdar Oğuz /Önok Rıfat Murat, İnsan Hakları El Kitabı, Seçkin, Ankara 2011

Toroslu Nevzat, Kanunlaşmaması Gereken Bir Tasarı, Türkiye Barolar Birliği Yayınları S.71 ,Türk Ceza Kanunu Reformu İkinci Kitap, Ankara 2004

Toroslu Nevzat /Feyzioglu Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, Savaş, Ankara 2012
Tosun Öztekin, Suç Hukuku El Kitabı, Ar Basım, İstanbul 1982

Ünver Yener/ Hakeri Hakan, Ceza Muhakemesi Hukuku, 5.Baskı, Adalet, Ankara 2012

Yapar Mehmet Emin, Ceza Muhakemesinde İddia Pazarlığı, Adalet, Ankara 2013

Yaşar Osman, Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu, 2.Cilt, 3.Baskı, Seçkin, Ankara 2006

Yenisey Feridun, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma, Arıkan, İstanbul 2005

Yenisey Feridun, (2010), “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Hakkında Temel Bilgiler*”,(Kısaltma: Temel Bilgiler), BÜHF Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 2010 Özel Sayı 1

Yıldız Ali Kemal (2010), ”*Uzlaşma-Şikayet İlişkisi*” BÜHF Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi Özel Sayı 1

Yılmaz Ömer, (2006), “*Onarıcı Adalet Sistemi Birey Toplum –Devlet İlişkilerinde Yeni Bir Mücadele Alanı,* (Suç Mağdurları, Editör: Halil İbrahim Bahar) Adalet, Ankara

Yılmaz Zekeriya, Ceza Muhakemesinde Mağdur Hakları Davaya Katılma Yargılama Giderleri, Seçkin, Ankara 2007

Yurtcan Ender, Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi, 4.Baskı, Beta, İstanbul 2005

Yurtcan Ender, CMK Avukatının Ve Uzlaşma Avukatının Başvuru Kitabı,
5.Baskı, Beta, İstanbul 2007

Zafer Hamide, (2003), “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Özelleştirme Eğilimi : Uzlaşma*”, Prof. Dr. Ergun Önen’e Armağan, İstanbul

Online Kaynaklar

www.cigm.adalet.gov.tr/duyurular/2012/uzlasmacalistaykitabi.pdf

<http://www.tdk.gov.tr/tdksozluk>

<http://www.avrupakonseyi.org.tr/antlasma/aas187o.htm>

<http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/DergiMiz7-1/PDF/ozbek7.pdf>

<http://www.yargitay.gov.tr/belgeler/site/aciliskonusma/1994.pdf>

<http://www.hukukdergi.hacettepe.edu.tr/dergi/C2S1makale1.pdf>

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/22901621.asp>,

<http://www.law.ankara.edu.tr/>

tdid.ege.edu.tr/files/MertcanAKAN.pdf

<http://www.izmirbarosu.org.tr/haberler/diger-haberler/rapor.aspx>

<http://www.turkhukusitesi.com/makale155>

<http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamalari/Gorus/Kanunlar/sucmagdur.pdf>

<https://www.google.com.tr/#q=undp+temel+arabuluculuk&safe=off>,

<http://www.bizimizmir.net/?page=yazarayrinti&cat=33&id=1131>

<http://www.yeniasir.com.tr/HayatinIcinden/2012/01/30/>

<http://www.tahkim.net/makaleler/kurumsal-tahkimde-onemli-bir-adim-istanbul-tahkim-merkezi-kanunu-tasarisi>

<http://yorum.milliyet.com.tr/gundem-yargitay-dan--cocuk-tecavuzu--karari-->

taraf-lara-uz/haber/45/61645099/index.htm

<http://www.aksam.com.tr/guncel>